

SOIHTU

5/82

Devalvoitu vallankumous

W. F. Haug: Rakenteellinen hegemonia

E. Balibar: Puoluemuodon kriisi

työväenliikkeessä

K. Rahkonen: Kriittinen Marx

Siviilipalvelus?

Herkkyyden

välineet?

SOIHITU

Perustettu 1931

JULKAISIJA
SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

Devalvoitu vallankumous – Matti Hokkanen	2
Käännösohjelman saatteeksi – Matti Hyvärinen, Jussi Silvonen	5
Puolueuudon kriisi työväenliikkeessä I – Etienne Balibar	6
PUHEENVUORO Doctors DAK – Kati Juva	12
Rakenteellinen hegemonia – W. F. Haug	14
Marxin kritiikki on interventiota – Keijo Rahkonen	26
KESKUSTELU Herkkyyttä välineillä (Antti Eskola) Herruudesta vapaa tieteellinen keskustelu? (Kari Hongisto)	31
DOKUMENTIT Siviilipalvelusanomus (Tuomo Lankila) SOL: periaateohjelma uusiksi	36

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere
ISSN 0356-6056 Soihitu

Suuri linjaratkaisu on edessä

1. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus tuntuu tuottavan ristiriitaisia tuloksia. Toisaalta saadaan aineistoa, jonka mukaan ihmiset ovat elämänsä pääpiirteissään tyytyväisiä. Niistä seuraa usein päätelmä, että ihmiset ovat yhteiskunnallisen kehityksen myötä "tasapäästymässä" tai kuten joskus sanotaan: keskiluokkaistumassa. Toisaalta – kuten mm. eräissä elämäntapaturkimuksissa – saadaan tuloksia, joiden mukaan ihmisten väliset erot, mm. luokkaerot, eivät ole kaventumassa, ja että ihmiset pikemminkin ovat entistä tietoisemmin tekemässä erilaisia elämänsä koskevia ratkaisuja. He ovat siten entistä kiinnostuneempia yksilöllisestä suvereniteetista, mahdollisuudesta vaikuttaa aktiivisesti elämänsä muotoutumiseen.

Ristiriitaisuus näkyy myös politiikassa. Puhutaan siitä, että puolueiden erot kaventuvat, ihmiset kulkevat kohti 'keskustaa'. He hakevat turvallisuutta, jatkuvuutta. Mutta samalla nähdään, että tietyissä asioissa, mm. rauhanliikkeessä, ihmiset ovat laajasti valmiita omakohtaiseen kamppailuun ja hyväksyvät varsin radikaalit toimenpiteet.

Muutoksen halu ja muutoksen pelko tuntuvat limittyvän toisiinsa. Mistä tämä johtuu? Miten ristiriitaisuus on hahmotettavissa? Olisi varmaan pohdittava ilmiöiden eritasoisuutta, eriaikaisuutta ja erilaista kehityslogiikkaa. Näyttää siltä, että ihmisillä on verrattain laajalle levinnyt tietoisuus siitä, että nykyistä kehitystä ei voida pitkällä aikavälillä jatkaa. Siitä kertoo laaja rauhanliike, ympäristönsuojelun saama kannatus, tietoisuus luonnonvarojen ehtymisestä, ja siitä oirehtivat myös monet uudet liikkeet. Mutta tutkimukset kertovat myös käsityksensä, että politiikka ei anna vaihtoehtoja. Se elää tässä päivässä, sen 'välttämättömyyksiä' vankina. – Senkin piirissä kyllä esiintyy vaihtoehtojen etsintää. Viime kevään Koivisto-ilmiön olemus oli juuri siinä, että se toisaalta ilmensi rajoittumista olemassaolevaan järjestelmään, toisaalta sisälsi vallitsevan poliittisen kulttuurin vastaisen protestin.

Pitkän aikavälin ongelmien ja päivänpolitiikan näköalattomuuden ristiriita on kansandemokraattisen ja kommunistisen liikkeen keskeinen haaste. Se voidaan hiukan toisesta näkökulmasta pukea myös tunnetun englantilaisen historioitsijan E. H. Carrin syyskuussa 1978 New Left Reviewissä kuvaamaan dilemmaan:

Carr katsoi, että asiaansa vakavasti suhtautuvat vasemmiston jäsenet joutuvat valitsemaan kahdesta yhtä huonosta vaihtoehdosta. Toinen vaihtoehto on, että pysytään kommunisteina ja siten päivänpoliittisesta toiminnasta erillisenä koulutus- ja propagandaryhmittymänä. Tällaisen ryhmän tehtävänä olisi analysoida kapitalistisen maailman sosiaalisia ja taloudellisia muutoksia, tutkia vallankumouksellisia liikkeitä maailman

muissa osissa – niiden tuloksia, puutteellisuuksia ja mahdollisuuksia – sekä pyrkii muodostamaan realistinen kuva siitä, mitä sosialismin tulee olla ja mitä se voi olla tämän päivän maailmassa. Toinen vaihtoehto Carrin mukaan on, että mennään mukaan päivänpolitiikkaan, tullaan sosialidemokraateiksi, tunnustetaan ja hyväksytään avoimesti kapitalistinen järjestelmä, pyritään niihin rajallisiin tavoitteisiin, jotka tässä järjestelmässä ovat saavutettavissa sekä työskennellään sellaisten työntekijöiden ja työnantajien välisten kompromissien puolesta, jotka myötävaikuttavat järjestelmän säilymiseen.

Tällä hetkellä SKP näyttää kiihtyvällä nopeudella toteuttavan Carrin vaihtoehtoihin jakaantumista. Miten siitä voidaan mennä yli? Dikotomian ylittäminen on mahdollista vain rakentamalla toimiva siltä pitkän tähtäimen suurten kysymysten ja päivänpolitiikan välille. Jotta se voisi toteutua olisi paneuduttava seuraaviin ongelmiin:

Marxismin luominen yhteiskunnallisena liikkeenä on eri asia kuin marxismin luominen tieteenä, vaikka niiden välillä onkin olennainen yhteys. Suomessa on nyt pula nimenomaan *ajan-kohdan liikkeeseen* sovelletusta marxilaisuudesta. Muistettakoon, että myös Lenin määritteli bolshevismien aikakauden erikoisloihin sovelletuksi marxilaisuudeksi. Marxilaisuuden ymmärtäminen ennen muuta kritiikiksi on edistysaskel verrattuna konseptioon, jossa se mielletään valmiiksi maailmankatsomalliseksi-ideologiseksi järjestelmäksi. Mutta jos halutaan astua politiikkaan, on otettava askel pidemmälle, edettävä reaalien ja niiden problematiikkaan.

Politiikkaan on suhtauduttava ikäänkuin siinä olisi kysymys ihmisten asioista. Ihmiset tulee organisoida ohjaamaan politiikkaa, eikä jättää heitä nykyiseen tapaan politiikan heiteltäksi.

Kd-liike kadottaa nuo kaksi näkökulmaa, se menettää neollisuuden kytkeä yhteen teorian ja käytännön sekä pitkän aikavälin ongelmat ja päivittäisen politiikan. On oireellista, että strategiset uudistukset puuttuvat lähes tyystin SKP:n keskustelusta.

Millaisista uudistuksista on kyse? Vuosisadan alussa työväenliike kykeni kiteyttämään silloisen työväenliikkeen vapauttavan perspektiivin vaatimukseen 8 tunnin työpäivästä. Siinä yhdistyivät kapitalismin vastustaminen, mahdollisuus luoda työväestölle henkilökohtainen elämä, naisten vapauttaminen, lastensuojelu jne. Nyt vastaavaa kiteytystä ei ole työstetty. Teemaakin vasta haetaan.

Joissain puheenvuoroissa on esitetty, että etsitty kiteytys löytyisi rauhantaistelun tai työsuhdeturvan alueelta. Heittäisimme teesin, että tarvitaan laajempi näkökulma ja arvelemme, että etsitty tunnus löytyy jostain 'itsehallinnon' tai 'työväenvalvonnan' – jos se ulotetaan koko yhteiskuntaan – alueelta.

Aiheesta on puhuttu monella muullakin termillä. On puhuttu 'radikaalista demokratiasta' (Noro), 'osallistuvasta demokratiasta' (Hänninen) ja 'itsemääräämisestä' (Ruotsalo). Terminologinen moni-ilmeisyys kuvastaa sitä, ettei asia ole vielä kypsyntä. Yhteiskuntatieteellisestä keskustelusta tai marxismin klassikoilta periytyvät termit vaativat vielä kääntämistä poliittisiksi vaatimuksiksi, kuten työväenvalta kiteytyi *neuvostojen* vaatimiseen 1917.

Oli terminologia mikä tahansa, itse ongelma ei nyky-yhteiskunnassa ole yllälysiyttä. Ei ole niin, että ensin on etutaistelu tai vaikuttaminen valtiossa ja vasta sitten tai niiden ohella voidaan kehittää ko. tematiikkaa. Eikö nykyvaihe edellytä, että työväenliikkeen seuraava suuri urakka on ihmisten sivullisuuden ylittäminen? Eikö ole niin, että jos työväenluokka liittolaisineen ei nyt kykene ottamaan valvontaansa ja johtoonsa yhteiskunnan perusyksiköitä, he eivät varmasti kykene ottamaan johtoonsa koko yhteiskuntaa? Eikö juuri taistelu vallasta anna ihmisille heidän kaipaamaansa mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja suurten, askarruttavien kysymysten ratkaisuun jo tänään?

Jos työväenliike aikoo olla emansipaatioliike, sen on mielletävä tehtävänsä näin.

2. Nykyisessä yhteiskunnassa työväenliike ei automaattisesti ole emansipaatioliike eikä vetovoimakeskus. Jos se ei kykene rakentamaan tulevaisuuden ja päivittäisen taistelun yhteyttä, se on vain *eräs* yhteiskunnallinen liike siinä kuin muutkin yhden asian liikkeet. Ilman sitä yhteyttä ei myöskään SKP ole vallankumouksellinen käytännöltään, vaan juuttuu Carrin dilemmaan.

Historiallinen juonikkuus ja yhteiskunnallisen tilanteen eriskummallisuus on siinä, että vaikka yhteiskunnallistuminen ja porvarillinen valtiollistuminen ovat eri asioita, ne eivät ole täysin eri asioita. Sen vuoksi, vaikka SKP ja SKDL ovatkin valtiollistuneet, ovat ne kuitenkin yhteiskunnallisesti reaali voima, joka toimii yhteiskunnallisen muutoksen kannalta olennaisessa sfäärissä: valtiossa. Juuri tässä on myös SKP:n ja SKDL:n *aito mahdollisuus* toimia efektiivisenä muutosvoimana.

Kaikkien yhteiskunnallisten liikkeiden – myös kd-liikkeen – tulevaisuuden olennainen hiehe on, että valtiota ei voi muutosprosessissa sivuuttaa, mutta siihen ei saa mukautua. On mentävä valtion kovaan ytimeen ja rakennettava toista valtaa.

Jos SKP ja SKDL aikovat olla mukana prosessissa, ne eivät saa antaa sektoreita itseään vain yhteiskunnan erään osan edustajaksi. Ne eivät saa jäädä vaalipolitiikan ja korporatiivisen jakopolitiikan piiriin. Niiden on kehiteltävä kokonaisnäkemystä eri sfäärien (tuotanto, kulutus, vaihto) välille. Ennen muuta on otettava käsittelyyn tuotanto (mitä tuotetaan? kenelle? miten?).

Jos SKP ja SKDL laiminlyövät mainitut asiat, ne luopuvat työväenluokan puolueelle perinteisesti kuuluneesta ajankohdan tarpeisiin liittyvästä kasvatusta- ja vastakasvatustehtävästä (ks. Etienne Balibar, Soihitu 5 ja 6/82). Se merkitsee työväenluokan ja yhteiskunnan jättämistä vallitsevan arkitietoisuuden varaan ja kaventaa yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuutta.

SKP:n ja SKDL:n sisäisessä dynamiikassa on nyt kyse siitä, ovatko ne osa yhteiskunnallisen muutoksen voimaryhmittymää. Voidakseen olla sitä liikkeen on avauduttava ongelmille ja taruttava niihin. Taistelua siitä, tapahtuuko näin, on toistaiseksi käyty melko tiedottomasti. Se on vinoutunut keskustelua lukkiutuneisiin asetelmiin ja katkonut teorian ja käytännön välityksiä. Jokainen on voinut olla onnellinen omassa rajallisessa käytännössään.

Suuri linjaratkaisu on edessä.

3. Puolueen tai kollektiivisen tahdon merkityksen korostaminen yhteiskunnallisessa taistelussa ei saa merkitä yksilön kadottamista. Ei riitä, että suhtautuu politiikkaan ikäänkuin olisi kysymys ihmisten asiasta, on otettava vielä askel ja suhtauduttava kuten olisi kyse *ihmisen asiasta*.

Valtion meneminen ei vaadi autoritaarisuutta. Yhteiskunnassa tapahtuneelle yksityistymiselle ei ole syytä yksioikoisesti kiukutella, moralisoida tai pitää sitä vain negatiivisena. Kaikki yksityistyminen ei ole porvarillista individualismia. On oltava mahdollisuus olla sekä yhdessä – entistä sisällöllisemmin ja 'kultivoidummin' – että erikseen.

Nykykapitalismissa on yksilöstä tullut uudella tavalla *muutoksen polttopiste*. Jokainen kohtaa globaalit ongelmat välittömästi elämässään ja omassa tietoisuudessaan. Parlamentarismi ja porvarillinen demokratia vetoavat yksilöön.

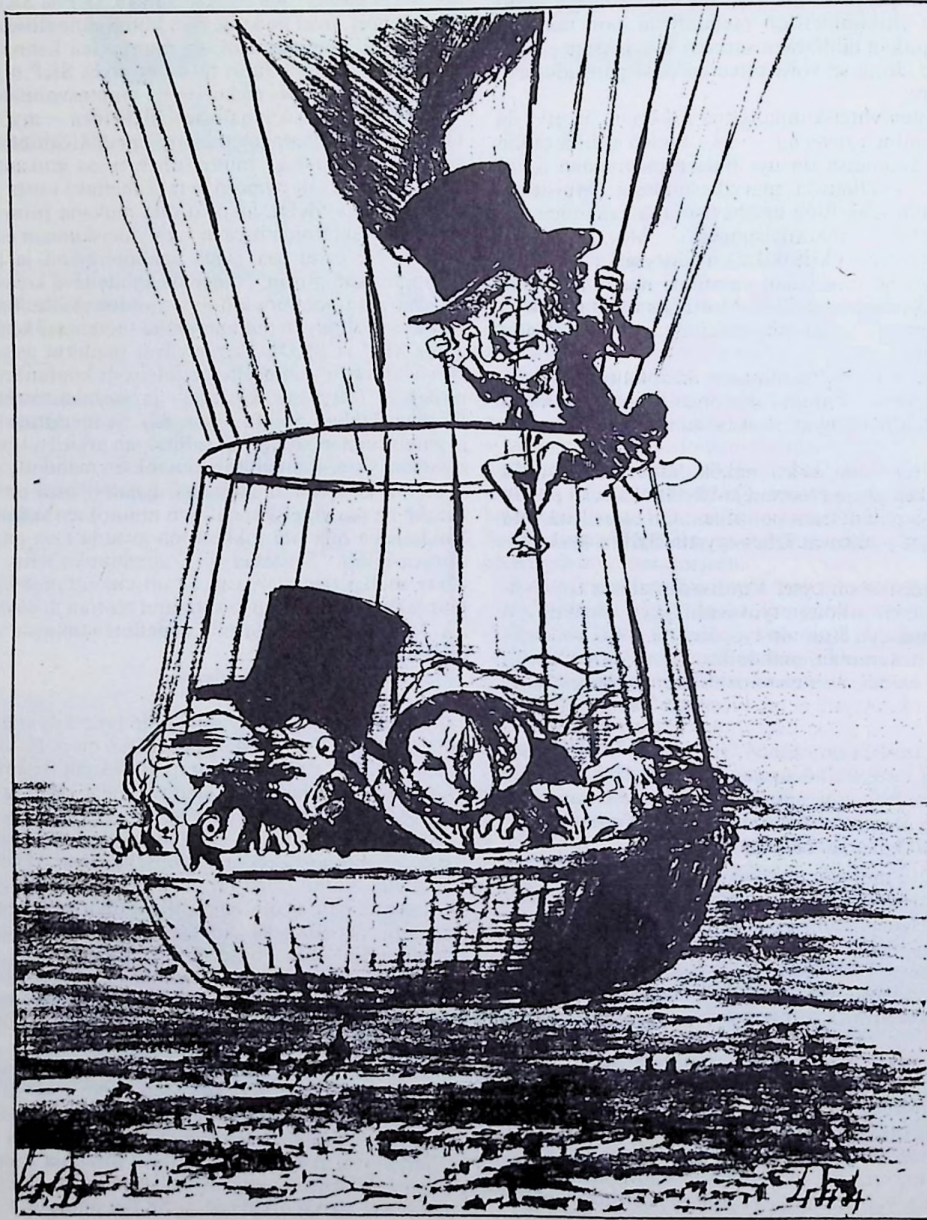
Tieteellisen ja teknisen kehityksen vaatimukset ja mahdollisuudet panevat ihmiset liikkeeseen. Ne tekevät mahdolliseksi *rikkaan yksilöllisyyden*. Siitä tulee yhä polttavampi tarve. Se synnyttää ristiriitaiset tendenssit: toisaalta uutta aistimellisuutta, herkkyyttä ja halua luovuuteen; toisaalta itsetuhoon muotoja yleisen näköalattomuuden ja epävarmuuden oloissa.

Vanhaan työväenliikkeen ja SKP:n ahtaaseen kollektiivisuuteen ei enää ole aidossa mielessä paluuta, eikä moderni palkkatyöläinen voi siihen alistua varsinkaan kun suomalainen kansanluonnekin vaikuttaa samaan suuntaan. Kapitalismikin antaa jo persoonallista reviiriä – tosin saadakseen ihmisestä enemmän irti.

11. 11. Keijo Ahola, Pertti Rovamo

Devalvoitu vallankumous

ACTUALITÉS

Tämä piirros on näyte ranskalaisen karikatyyrin mestarin Honoré-Victorin Daumierin tuotannosta. Valtaosa tämän numeron kuvista on lähtöisin 1808 syntyneeltä Daumieriltä. Haug-artikkelista löytyy lisäksi Peter Brueghel vanhemman (isot) ja Thomas Bewickin (pikkukuvat) töitä.

Matti Hokkanen

Hallituksen devalvaatiopaketti 10.10.1982 kuuluu samaan sarjaan kauaskantoisia talous- ja yhteiskuntapolitiittisia ratkaisuja kuin elvytyspäättös 23.6.1977 ja mustien autojen yön devalvaatiopäättös 11.10.1967. Mustien autojen yön ja Sorsan hallituksen devalvaatiopakettien välillä on miltei päivälleen 15 vuoden jakso, joka muodostaa eräessä suhteessa sangen mielenkiintoisen jännävälän Suomen poliittisten asetelmien tarkastelulle.

Syksyllä 1967 elettiin Suomessa varsin mielenkiintoista poliittista vaihetta. Presidentinvaalit olivat edessä, Kekkosen ylivoima näytti musertavalta. Puhuttiin ulkomaankaupan kriisistä, kilpailukyyn heikentymisestä, ilmoitettiin lomautuksista ja seisokeista puunjalostusteollisuudessa jne. Suomen Pankille piti valita uusi pääjohtaja. Hallituksen budjettiesitys eduskunnalle oli viikkokaupalla myöhässä. SKP:n sisäinen tilanne alkoi voimakkaasti kärjistyä kohti vuoden 1969 edustajakokousta, josta osa kokousedustajista marssi ulos tunnetuin seurauksin.

Mustien autojen yönä devalvoitiin markka 31,25 prosentilla, mutta kauaskantoisempia vaikutuksia toki oli Mauno Koiviston valinnalla Suomen Pankin pääjohtajaksi. Helsingin Sanomat kirjoitti 12.10.1967 otsikolla "Koivisto keskuspankkiin": "Eiisellä ehdollepanolla on syvälleluotaavia poliittisia vaikutuksia, ja kun kommunistit eilen asettuivat Koiviston tueksi, ei olisi yllättävää, jos kuuden vuoden kuluttua toimitettavissa presidentin vaaleissa vasemmistopuolueet asettisivat yhteisen presidenttiehdokkaansa."

Helsingin Sanomien pääkirjoittaja tuli tuolloin sanoneeksi itse asiassa enemmän kuin saattoi ymmärtääkään. Jos ennustus ajoitukseltaan ei osunut kohdalleen, niin syvälleluotaavat poliittiset vaikutukset ovat toteutuneet perusteellisemmin ja laajemmin kuin kukaan vuonna 1967 saattoi ennustaa. Mustien autojen yönä kylvettiin Koivisto-ilmion siemen, silloisen muutosprosessin sisällä alkoi kypsyä toinen prosessi, jonka kypsät hedelmät putosivat työväenliikkeen päähän viisi vuotta myöhemmin. Työväenliikkeen valtiollistamisen ja pirstomisen prosessi vaatii puolitoista vuosikymmentä kypsyäkseen.

Tulopoliittika, ja ammattiyhdistysliikkeen cheyttäminen – riippumatta niihin sisältyvistä myönteisistä puolista – olivat askelia työväenliikkeen johdattamisessa sisään välttämättömyyden valtakuntaan, joka muodostuu porvarillisen politiikan ja porvarillisen valtion realiteeteista. 70-luvun puolivälissä alkoi keskustavasemmiston hallitusyhteistyö jälleen, tällä kertaa oikeistoenemmistöisen eduskunnan olosuhteissa. Vuonna 1977 aloitettu elvytyspolitiikka, joka asetti kustannusten ja hintojen nousun rajoittamiseen

perustuvan hintakilpailukyyn parantamisen edellytykseksi kaikille talous- ja yhteiskuntapolitiittisille tavoitteille, merkitsi jo ratkaisevaa välttämättömyyden valtakunnan laajentamista ja vakavan oppositiopolitiikan mahdollisuuksien kaventamista.

Syksyllä 1982 elettiin Suomessa myös mielenkiintoista poliittista vaihetta. Vuoden alussa Mauno Koivisto oli valittu Tasavallan Presidentiksi, eduskuntavaalit olivat edessä, puhuttiin kilpailukyyn heikentymisestä, ilmoitettiin lomautuksista ja irtisanomisista. Ruotsissa vaihtui hallitus ja kruunu devalvoitiin 16 prosentin. Porvarillisessa julkisuudessa liotettiin politiikan pintaa: ainoa kiinnostava kysymys kuului: mikä on markan devalvaatioprosentti. Kansan Uutiset yhtyi maaotteluhengen ja otsikoi etusivullaan: "Liikettä päättäjien niveliin – Suomi vastaa tänään Ruotsin devalvaatioon".

Hallituksen enemmistö jyräsi – maaotteluhengen ja kilpailukyyn nojautuen – läpi päätöksen kuuden prosentin devalvaatiosta, arvonnalisäverojärjestelmään siirtymisestä ja liikevaihtoveron korotuksesta sekä muista tukitoimista vientiteollisuudelle. SKP/SKDL:n edustajat Suomen Pankin pankkivaltuusmiehistä sekä maan hallituksessa vastustivat ratkaisuja. Pääministeri Sorsa teki asiasta hallituskysymyksen ja SKP/SKDL siirtyi kolmeksi päiväksi oppositioon. Kalevi Kivistön palattua Suomeen SKP/SKDL:n neuvotteluryhmä pakensi Sorsan kanssa kasaan kuuluisan "menettelytapakompromissinsa" ja hallitusyhteistyö saattoi jatkaa.

Aggressiiviseen talouspolitiikkaan

Mitä sitten hallituksen devalvaatiopaketti merkitsee yhteiskuntakehityksen linjanvetojen kannalta ja mitä se erityisesti merkitsee SKP:n kannalta?

Talouspolitiikan näkökulmasta ei pitäisi rajoittua vain paketin välittömien tulonsiirtovaikutusten välitteluun. Kuuden miljardin markan tulonsiirto palkansaajilta vientiteollisuudelle on tietenkin melkoinen kaappaus, mutta sitäkin oleellisempaa on hallituksen ratkaisuun sisältyvä selvä siirtymä kohti taantumuksellisen talouspolitiikan mallimaan. Englannin noudattamaa linjaa. Arvonlisäverojärjestelmän toteuttaminen, liikevaihtoveron korotus ja sosiaaliturvan kehityksen saattaminen uhanalaiseksi lupaavat tulevaisuudessa entistäkin ahtaampia reformirajoja. Välttämättömyyden valtakunta laajenee.

Devalvaatoratkaisu ja siihen liittyvät talouspoliittiset toimenpiteet merkitsevät siirtymää kohti aggressiivista talouspolitiikkaa. Viimeisimpien ennusteiden mukaan kansainvälisessä talouskehityksessä odoteltu suhdannenousu antaa edelleen odottaa itseään, ja tätä taustaa vasten Ruotsin ja Suomen tekemät ratkaisut ei-

vät varmasti jää yksittäistapauksiksi. Kilpailukyyn nojaava alennusmyyntikilpailu maailmanmarkkinoilla lienee pikemminkin kiihtymään päin.

Talouspolitiikan aggressiivisuus suuntautuu kahtaalle: toisaalta oman maan huonommin toimeentuleviin kansalaisiin ja erityisesti marginaaliryhmiin selvästi epäsolidaarisemman talous- ja tulonjakopolitiikan kautta sekä toisaalta muihin kansoihin, kehitysmaiin ja kehittyneempien maiden palkkatyöläisiin. Ennen ns. öljykriisiä vallinnut suhteellisen nopean ja tasaisen talouskasvun aika ei näytä ainakaan lähivuosina palaavan. Kapitalismin mahdollisuudet reagoida kokonaisvaltaisesti ja hallitusti syntyneeseen uuteen tilanteeseen ovat osoittautuneet sangen rajallisiksi. Toinen vaihtoehto on turvautua aggressiivisiin välineisiin oman taloudellisen kasvun maksimoimiseksi. Useat kapitalistiset maat ovat selkeästi valinneet tämän vaihtoehdon ja nyt näiden maiden joukkoon näyttävät liittyneen myös Suomi ja Ruotsi. Leevi Lehto totesi mielestäni osuvasti keskuskomiteassa pitämässään puheenvuorossa: "Arveluttavinta ei ole yksin se, että menestymisen mahdollisuudet kapitalistisessa kilpailussa ovat tuntemattomat, eikä sekään, että menestymisen hintana on laajojen väestöpiirien aseman heikentyminen kotimaassaan. Arveluttavinta on se, että kaikkinaisen "edistys" Suomessa sidotaan nyt entistä tiiviimmin siihen, että säilytetään omat "edulliset" asemat kansainvälisissä riistosuhteissa. Ratkaisu koskettaa siten työväenliikkeen toiminnan syvimpiä mahdollisia perusteita."

Missä on uusi demokratia?

SKP:lle suhtautuminen hallituksen devalvaatiopakettiin ja sitä kautta keskustan-vasemmiston nykyiseen hallitusyhteistyöhön on oleellistakin tärkeämpi kysymys. Tämän kysymyksen koko merkitys ei avaudu ahtaasta etustaistelunäkökulmasta. Kuuden miljardin tulonsiirto on paha asia, mutta vielä pahempaa on tulossa. Devalvaatoratkaisun olennaisiin sisältöihin SKP:n kannalta asiaa tarkasteltaessa paljastuu, kun kysymystä tarkastellaan valtiollistamisen näkökulmasta.

SKP:n impotentti asenne hallituksen ratkaisuun ("menettelytapakompromissi") vie pohjan kaikilta pienemmän pahan perusteluilta. Se, että arvonnalisäverojärjestelmää ja lvy-korotusta ei ollut toteutettu, oli pitkään esimerkkinä kansandemokraattien hallituksessa harjoittaman "torjuntataistelun" tuloksellisuudesta. Tällä kertaa hallituksen enemmistö teki ratkaisunsa täysin piittaamatta kd-ministereiden esittämästä kannasta. Viime päivinä käynnistynyt keskustelu "kannan tarkistamisesta liikevaihtokysymyksessä" (Arvo Kempainen ja Terho Pursiainen Kansan Uutisissa 2.11.82) viittaa sen

mahdollisuuden petaukseen, että kansandemokraattinen liike osallistuu vaalien jälkeen hallitukseen, joka kirjaa ohjelmaansa (tai ainakin toteuttaa) liikevaihtoveron edelleen korottamisen. Välttämättömyyden valtakunta laajenee jälleen.

Ennen kaikkea SKP:n impotentti asenne vie pohjan puheilta "uudesta tavasta tehdä politiikkaa", "uudenlaisesta demokradiasta" jne. Kähmympää, valtiollistuneempaa ja keskittyneempää päätöksentekotapaa on vaikea kuvitella, kuin mitä sovellettiin devalvaatiopakettiin yhteydessä. Paitsi että puolueiden päätöksentekuelimet syrjäytettiin ratkaisusta, niistä itse asiassa syrjäytettiin myös eduskunta. Ratkaisuihin liittyvän parlamentarismien murentamisen luulisi huolestuttavan ei vain niitä jotka puhuvat uudenlaisesta demokradiasta valtiollistumisen vaihtoehtona, vaan myös niitä, jotka nojaavat valtiollisen "vanhan demokradian" piirissä käytävään taisteluun.

Näin SKP otti uuden pitkän askeleen sisälle porvarillisen politiikan, porvarillisen valtion ja porvarillisen hallitsemistavan muodostamaan välttämättömyyden valtakuntaan. Samalla kun vallankumouksellisenä itseään pitävä puolue astuu sinne sisälle, tuo välttämättömyyden valtakunta laajenee ja murentaa edellytyksiä vakavalta, vaihtoehtoiselta oppositiopolitiikalta.

Konkreettisessa yhteiskunnallisessa todellisuudessa takertuminen hallitsemisen kuvioihin ei – päinvastoin kuin "menettelytapa-kompromissin puolustajat tuntuivat uskovan – voi pelastaa SKP:tä sortumasta kakkosluokan puolueeksi. Juuri takertuminen hallitsemisen "välttämättömyyksiin" vahvistaa tendenssiä, jonka vääjäämättömänä lopputuloksena näyttää olevan kaksipuoluejärjestelmän rakentuminen SDP:n ja Kokoomuksen varaan.

Onko vaihtoehtoa?

Vallankumouksellisen puolueen identiteetti ei voi toteutua porvarillisen hallitsemisen "sisällä", tuon hallitsemisen tu-

loksiin nojautuen, vaikka nuo tulokset olisivat kuinka merkityksellisiä torjuntavoittoja tahansa. Vallankumouksellisen puolueen omaleimaiset kasvot edellyttävät astumista porvarillisen hallitsemisen välttämättömyyksiin piirin ulkopuolelle, kriittisten ja kapitalisminvastaisten voimien kokoamista todelliseksi muutospotentiaaliksi, vakavaksi yhteiskunnalliseksi oppositioksi.

Tällaisen vaihtoehdon rakentaminen edellyttää radikaaleja muutoksia SKP:ssä itsessään, sen toimintatapojen ja organisaation uudistamista, toimivaa sisäistä demokratiaa, poliittista operatiivisuutta jähmeän byrokratian tilalle, luovuutta, kriittisyyttä ja kollektiivisuutta. Yhtä vähän kuin tällainen muutospotentiaali voi rakentua "enemmistön" perinteisen reformipolitiikan varaan, yhtä vähän näköalaa tarjoaa myöskään "vähemmistön" käänteinen reformismi mekaanisine joukkoliiketeorioineen.

Todellisen vaihtoehdon rakentaminen ja muutospotentiaalin kokoaminen edellyttävät vastauksien etsimistä ainakin kolmeen ongelmaryhmään, joista jokainen asettuu porvarillisen "välttämättömyyden valtakunnan" ulkopuolelle.

1) On asetettava kysymys vallasta ja vallankumouksesta aidosti globaalilla tavalla. Kuten Juhani Ruotsalo kirjoittaa (Kommunisti 9/82): "Kommunistiselle puolueelle kysymys vallankumouksesta on kysymys maailmanvallankumouksesta, joka (erotuksena mm. trotskilaisuudesta) ymmärretään pitkänä historiallisena prosessina. Kun aikakautemme on kapitalistista sosialismin siirtymisen aika, ovat poliittiset tosiasiat, tavoitteet ja tulokset ymmärrettävissä vain globaalissa yhteydessä ja historiallisessa kehityksessään. Nykyään maailmassa vallitsee globaali riippuvuus ja siten myös entistä vahvempi keskinäinen määräytyvyys. Kapitalismi ja sosialismi eivät esiinny "puhtaina", vaan keskinäisessä taistelussaan, joka on etenevän vallankumousprosessin historiallinen vaihe. Tällöin globaalit rakenteet eivät ainoastaan aseta "ulkoisia reunaehtoja", vaan osoittautu-

vat rakenteelliseksi kansalliseksi tosiasioiksi (mm. kansainvälisen työnjaon kansantaloudelliset vaikutukset). (...) Leniniläisen imperialismi- ja vallankumous-teorian ykseys on tässä tärkeää. Imperialismi, puhumattakaan globaalista kokonaisuudesta, kehittyi epätasaisesti. Ristiriitojen kärjistyminen on epätasaista. Realistisen tavoiteasettelun ehtona on imperialismiin "heikkojen lenkkien" paikallistaminen. Erityisen tärkeä tässä yhteydessä lienee taistelu rauhasta ja aseriisunnasta. Rauhanliike on muodostumassa kehittyneiden kapitalististen maiden tärkeimmäksi yhteiskunnalliseksi voimaksi, jonka tavoitteiden objektiivisesti anti-imperialistinen sisältö on yhä ilmeisempi. Mutta sama koskee muitakin globaaleja perusongelmia kuten kolmannen maailman aliehkittynä ja ympäristökysymyksiä."

2) On asetettava vakava kysymys globaalien ehtojen välittymisestä Suomen sisä- ja talouspolitiikkaan ja tuon politiikan päämäärähierarkiasta. Tämän päivän näkökulmasta näyttää ilmeiseltä välttämättömyys hallitusta siirtymisestä hidasestuuun kasvuun. Tällaisen vaihtoehdon valinta (aggressiivisen talous- ja yhteiskuntapolitiikan sijasta) edellyttää todella syviä rakenteellisia muutoksia tuotannossa, talouden ohjauksjärjestelmässä, yhteiskuntapolitiikan prioriteeteissa, yksityisen ja kollektiivisen kulutuksen suhteissa jne.

3) Porvarillisen valtion välttämättömyydet murtavat vaihtoehtoisen yhteiskuntakehityksen toteuttaminen edellyttää syvällistä muutosta hallitsemisen tavassa, ylhäältä ohjatun hallitsemisen totaliteetin rikkomista. Itsehallintojärjestelmää lähevänevän demokraattisen suunnittelun, demokraattisen päätöksenteon ja demokraattisen valvonnan järjestelmän toteuttaminen vaatii uudenlaisen yhteiskunnallisen toiminnan käyttäytymisen luomista jo vaihtoehtoisen kehityssuunnan hahmotelussa ja muutospotentiaalin kokoamisessa. Valtiollistunut vallankumouksellinen puolue (!) ei voi kyetä tuota tehtävää suorittamaan.

Käännösohjelman saatteeksi

Wolfgang Fritz Haugin artikkeli "Hegemonia rakentena" ja ensimmäinen osa Etienne Balibarin artikkelista "Puolueuudon kriisi työväenliikkeessä" aloittavat Soihdun laajemman käännösohjelman, vaikka yksittäisiä käännöksiä on tietysti julkaistu ennenkin. Miksi käännösartikkelit? Miksi juuri nämä, juuri tällaiset?

Huolimatta syksyn kuuma- ja Haug-sesongista Soihdu ei pyri uusien teorian ja politiikan puujumalien pystyttämiseen kotomaamme joka nie- meen ja notkoon. Päinvastoin: vasta käännösohjelman tietty laajuus voi taata suomen kielellä käytävän keskustelun monipuolisuuden. Juuri harvakeen ilmestynyt suomen- nokset ovat tuottaneet meillä vallan kummallisia muotiaaltoja (Joachim Hirsch ja W. F. Haug kelvannevat esimerkeiksi).

On mahdotonta ja toivontonta kääntää yhtä artikkelia, joka selvittäisi esimerkiksi Soihdun toimituksen näkemysten siitä, "miten asiat oikein ovat". Uutta totuutta, uutta strategiaa, uutta politiikkaa on turha etsiä jostain valmiista artikkelista.

Tavoitteena on rikastaa suomalaista teoreettista ja poliittista keskustelua. Tavoittelemme muutosta nimenomaan keskustelukulttuurissa. Haluamme välittää ongelmia, kysymyksiä ja uusia näkökulmia niiden ratkaisemiseksi.

Suomalaisen yhteiskunnan marxilaisen analyysin tarpeesta kohoa välittömästi useita motiiveja käännösohjelmallemme. Niinkuin työväenliike poliittisena ilmiönä on marxismi teoriana vahvasti

kansainvälistä. Liikkeen, joka haluaa nojautua "edistyneimpään teoriaan" on tuki oltava selvillä tämän teorian kansainvälisestä kehityksestä. Eikä teoreettisen keskustelun seuraaminen luonnollisesti- kaan ole meille mikään itse- tarkoitus. Luokkataistelu kansainvälistyy. Kehittyneiden kapitalististen maiden kommunistiset puolueet – vallankumous lännessä – joutuvat samantyyppisten ratkaisemattomien ongelmien eteen. Vain katseen kohottaminen oman maamme rajojen yli voi antaa meille välineet ymmärtää mikä omassa taistelussamme on puhtaasti kansallista, mikä osa laajempia kapitalismin kehityssuuntia. Varsinaisen työ – Suomen tilanteen tutkiminen ja vasemmiston strategian kehittäminen – jää tietysti meille itsellemme.

Haugin ja Balibarin nyt julkaistavilla artikkeleilla on yksi huomattava yhteinen piirre (huomattavista eroista tuskin kannattaa nyt keskustella). Kumpikin työ lähtee liikkeelle oman maan poliittisen tilanteen rohkeasta analyysistä ja päättyy teoreettisesti kiinnostaviin tuloksiin ja strategisiin ehdotuksiin. Poliittisen tilanteen ja teorian kehittelyn välitön yhteys onkin ollut leimallista nimenomaan ranskalaisille marxisteille. Mutta miten on Suomessa?

Suomalaiselle keskustelulle on valitettavan tyypillistä jyrkkä kaksijakoisuus: puolue- toimitsijat ja kansanedustajat esittävät toivottoman yleisiin teoreettisiin "totuuksiin" kää- räistyjä hajanaisia kommentteja "poliittisesta tilanteesta" ja sen edellyttämistä tehtävistä,

tutkijat puolestaan esittävät abstraktin teoreettisia totuuksiaan yhteiskunnan ja valtion kehityksestä. Edellisessä tapauksessa teoria on täysin kyvytön sekä ennustamaan että kritisoimaan todellista käytäntöä, onhan teorian tarkoitus vain puolustella jo tehtyjä poliittisia ratkaisuja.

Haugin ja Balibarin teksteissä huomio kiinnittyy myös kirjoittajien kannanottojen rohkeuteen ja itsenäisyyteen. Suomalaisen tutkijakunnan keskustelua leimaa paljon useammin siirtyminen suuresta nimestä toiseen ja äärettömän varovaiset kommentit siinä välissä. Kenties tämä kuvaa marxilaisen tutkijapolvemme nuoruutta. Mutta kohtuuttoman suurelta tuntuu kiinnos- tus vain tutkijoiden piirissä käytävään keskusteluun, vain varauksen esittämisen, vain sen etsimiseen, mitä ei voi sanoa.

Näissäkin ongelmissa Soihdu haluaa olla mukana kehittämässä uutta keskustelukulttuuria. Käännösohjelma on yksi tie ajankohtaisen politiikan teoreettisempaan käsittelyyn. Ja kenties kansainvälisen keskustelun seuraamisen ja referoinnin kautta on mahdollista sulatella myös oman keskustelumme jäitä. Marxilainen keskustelukulttuuri ei luonnollisestikaan voi olla kantavaa ulkomaisten (käännös) puheenvuorojen varassa. Käännösohjelman tavoitteena onkin avata keskusteluun osallistumisen mahdollisuus yhä useammalle tuomalla tutkijoiden yksinomaisuudeksi jääneet "auktoriteetit" jokaisen oman terveen järjen pun- tarin ulottuville, tiputtamalla

ehkä tarpeetontakin ja liikaa kunnioitusta osakseen saaneita nimiä kaikessa raadollisuudessaan ja keskeneräisyydessään keskelle omia väittelyitämme.

Nyt julkaistavat artikkelit – ja tämä pätee varmasti laajemminkin käännösohjelmaamme – eivät ole aivan helppoja, pikemminkin lukijan omaa työtä vaativia. Vastalahjaksi voi lukijalle luvata etsimisen ja löytämisen iloa, älyllisesti virkistävää leikkiä. Tutkijoille tai alan "asiantuntijoillehan" käännöksiä ei tietenkään ole tarkoitettu – hehän tuki voivat lukea ne helposti alkukielelläkin. Korkeakoulujen ulkopuolella toimivalla sivistyneistöllä ja työväenliikkeen piirissä toimivilla tätä mahdollisuutta ei juurikaan ole. Tältä kannalta käännösohjelma on kiinteä osa Soihdun kansanyliopisto-orientaatiota.

Käännösartikkeleiden parissa kohtaamme aina pari ongelmaa. On selvää, että Saksan Liittotasavallan ja Ranskan poliittinen tilanne eroavat jyrkästikin Suomen poliittisesta tilanteesta. Haug esimerkiksi tutkii tilannetta, jossa ei ole voimakasta vasemmistoa eikä vasemmiston voimakeskusta ja päättyy tältä pohjalta esittämään Saksan Liittotasavallan oloissa "rakenteellisen hegemonian" ajatusta. Balibar puhuu pinnalta katsoen täysin vastakkaisesta tilanteesta: Ranskaan on juuri valittu sosialisti (ei sosialidemokraatti!) Mitterrand presidentiksi ja kommunistinenkin puolue on tuki merkittävä, toisin kuin Saksan Liittotasavallassa. Mutta kun Balibar päättyy tee-

siin puoluemuodon kriisistä, kun hän varoittaa juuri vasemmistoa puoluerajoittuneisuuden vaarasta, astuu hän jo samaan keskusteluun Haugin kanssa. Balibarin arviot Ranskan kommunistisesta puolueesta taas ovat sellaisia, että ne tuskin jättävät kylmäksi ainuttakaan SKP:n tai SKDL:n tilannetta seurannutta.

Poliittisen tilanteen ja poliittisen historian erilaisuuden vuoksi yksikään käännösartikkeli ei tietenkään sano Suomen tilanteesta mitään, niistä ei ole löydettävissä yksi yhteen suhteessa olevia poliittisia johtopäätöksiä. Mutta mikä tärkeintä: ne siitä huolimatta koskettavat meitä, ne puhuvat myös meidän todellisuudestamme – ja tulevaisuudestamme.

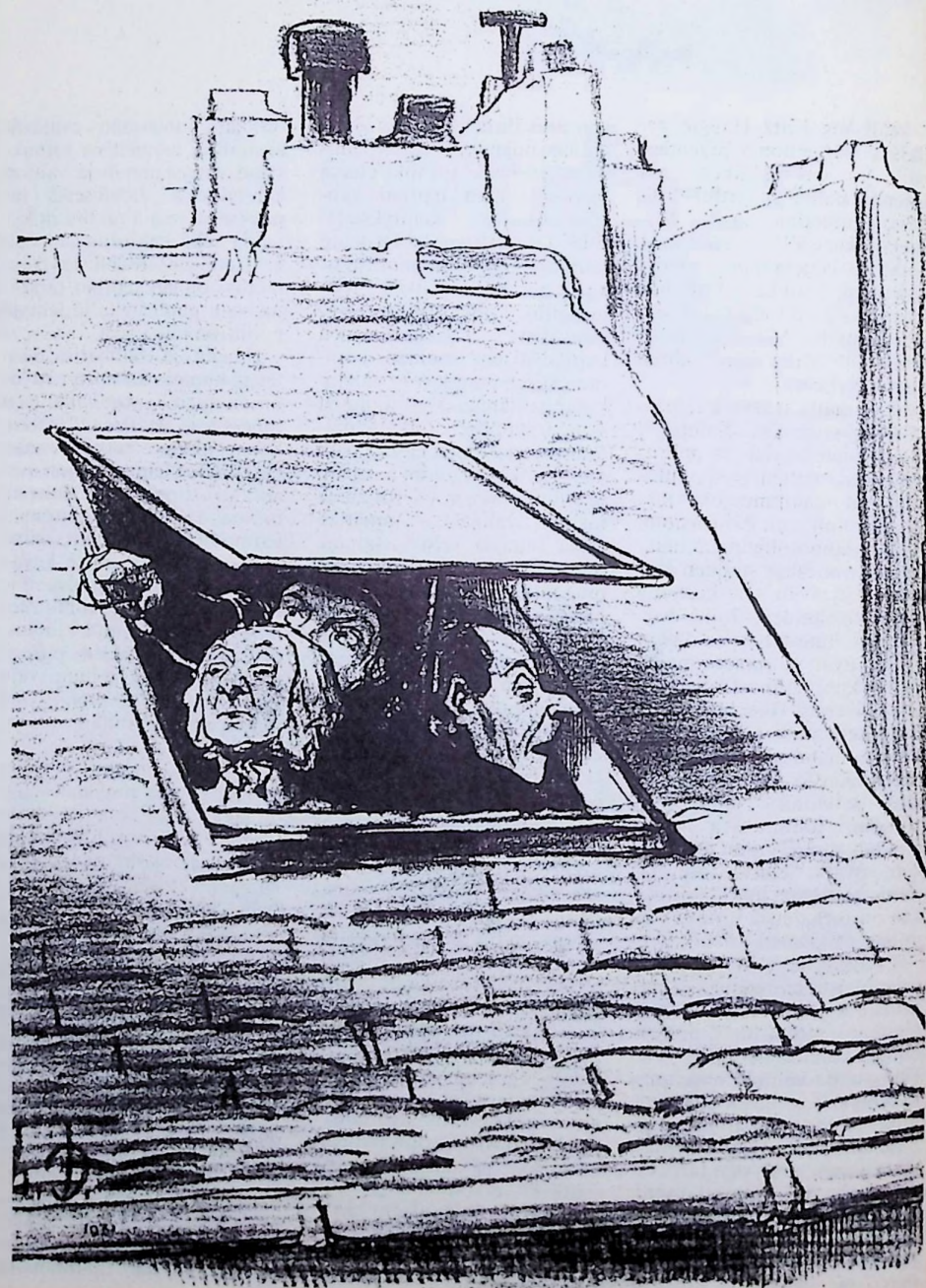
Soihdun käännösohjelman tavoitteena ei ole seurata marxilaista tai edistyskellistä teoreettista keskustelua yleensä. Painopisteenä on selkeästi poliittisen tilanteen ja politiikan teorian analyysit. Toiseksi painopisteeksi nousee hiljaksen työväenliikkeen ja naisliikkeen suhde, feminismi ja marxismin usein onnettomasti päättynyt aviooliitto. Kyseessä ei tietenkään ole kahden erilaisen ja erillisen teeman muodikas yhteen niputtaminen. Ensi vuoden alkupuolella Soihdussa julkaitavassa artikkelissaan on tunnettu ranskalainen poliitikko ja valtion tutkija Christine Buci-Glucksmann aiheellisesti todennut, että juuri naisliikkeen kokemus on selvimminkin osoittanut vallitsevan marxilaisen politiikatulkinnan (politiikka = valtio) rajallisuuden ja kelvottomuuden.

Tietenkin on niin, että Soihdun mahdollisuudet ovat varsin rajalliset. Käännöksiä voidaan julkaista suhteellisen hitaasti, joten kattavuuteen tai kaikkien näkökulmien esiin tuomiseen ei tietenkään päästä koskaan, suhteellisestikin vasta pitemmän ajan kuluessa. Paljon on kiinni lukijoistamme, avustajiemme, kääntäjien harrastuksesta ja omaaloitteellisuudesta. Toivomme vinkkejä, viitteitä, kritiikkiä, yhteistä työtä, laajenevaa keskustelua.

Matti Hyvärinen
Jussi Silvonon

Puoluemuodon kriisi työväenliikkeessä

OSA I

On ilo tutustua Etienne Balibarin ajatteluun, sitä suurempi ilo on julkaista hänen haastavaa tekstiään suomeksi. Balibarin aidon ranskalaisuuden tavoittaa muustakin kuin lyhyestä kirjallisuusuutetelosta. Hän on Ranskan kommunistisen puolueen jäsen, niin kovaa RKP:n kritiikkiä kuin hän esittääkin. Balibar on ankara leninisti siinä mielessä, että poliittisen teorian ja yhteiskunta-analyysin kehittäminen liittyy välittömästi Ranskan poliittisen tilanteen rohkeaan analyysiin. Mitterrandin ja sosialistien vaalivoitot sijoituvat kevääseen 1981, Balibar esitti nyt julkaistavan arvionsa syksyllä 1981 Nicos Poulantzasin muistoksi järjestetyssä teollisessa seminaarissa. Balibar ei siis todellakaan pakene luokkataistelua ja niiden arvioimista eteeriseen akateemiseen marxismiin.

Balibarin artikkeli osuu moniin Suomessa ja Soihdussa käytyihin keskusteluihin ja jatkaa niitä. Se syventää arviota Ranskan poliittisesta tilanteesta Mitterrandin vaalivoiton jälkeen, se täsmentää arviota RKP:n tilasta (vrt. Keijo Aholan artikkeli Soihdussa 3/82), se sekä polemisoi että syventää keskustelua puoluejärjestelmän ja kilpailupuolueiden kehityksestä (vrt. Soihtu 3/82), se ottaa kantaa keskusteluun "kolmannesta tiestä". Balibar itse tosin esittää teesin "neljännessä tiestä": hän hylkää paitsi perinteiset suuntaukset – sosialidemokratian ja stalinismin – myös eurokommunistiset ratkaisut vasemmiston kriisiin. Kyse on koko puoluemuodon kriisistä työväenliikkeessä, puolueammattiyhdistysliike-akselin riittämättömyydestä.

Suomalaisen lukijan on helppo havaita, miten tarkkaan Balibarin tuima RKP-kritiikki osuu myös SKP:hen. Stalinismista vapautumisen kausi RKP:ssä onkin merkinnyt – ei vapautumista vaan – puolueen teknokratisoitumista, uutta byrokratisoitumista, "asiantuntijoiden" herruutta puolueessa, työläisten ja sivistyneistön erottamista toisistaan, jäsenten irtaantumista poliittisen linjan muotolusta. Meistähän tarina kertookin, vai mitä Arvo Aallon puolue ajattelee? Puolue on jopa (yhdessä mielessä) epädemokraattisempi kuin vanha stalinistinen RKP, väittää Balibar. Puolue on menettänyt kasvatuksellisen merkityksensä, se ei enää kykene antamaan työväenluokalle sellaista poliittista kielletä ja analyysin perustaa kuin ennen. Koululaitoksen ja tiedotusvälineiden kehitys ovat ajaneet puolueen kasvatus tehtävien ohi. – Artikkelin toinen osa julkaistaan Soihdussa 6/82. – Toimitus.

On vaikeaa tyhjentävästi eritellä Mitterrandin ja Ranskan Sosialistisen puolueen kevään 1981 vaalivoiton luomaa uutta poliittista tilannetta. Se vaikuttaa pelkältä paradoksilta ja useassa suhteessa käsittelemättömältäkin sattumukselta jos sitä tarkastellaan viime vuosien poliittisiin kaavioihin pitäytyen. Sen taustalta paljastuu todellisuus, joka ei ole jatkoa sen enempää vuoden 1968 touko/kesäkuun kuin vuosien 1972–1977 välisen vasemmistovoimien "Yhteisen ohjelmankaan" (Programme Commun) sinänsä ristiriitaisille tendensseille. Tässä artikkelissa ei ole tarkoitus selvittää tätä tilannetta täydellisesti; pyrkimyksenä on ainoastaan antaa muutamia orientoitumisviitteitä ja asettaa jokunen kysymys, joista lähdeittäessä näkyviimme tulisi entistä selkeämmin vasemmistovoimien, ja ennen muuta niiden voimien perspektiivi, jotka ideologisesti ja käytännössä kaikkein suurimmin ovat yhteydessä työväenluokan kehitykseen. Jäsennän nämä kysymykset kolmeen päälohkoon: 1. Mitä merkitystä on toukokuun 10:n vaalien yllätysvaikutuksella? 2. Kuinka syvä on Ranskan poliittisessa järjestelmässä nyt tapahtunut leikkaus? 3. Mitä tässä tilanteessa merkitsee työväenliikkeen puoluemuodon kriisi?

1. Yllätysvaikutus

Tämä yllätyneisyys on sinänsä jo tärkeä ilmiö sille, kuinka uusi nykyinen tilanne on laadultaan. Kaikki on tapahtunut ikäänkuin "Ranska" todellakin olisi viime vuoden touko/kesäkuussa yhtäkkiä keksinyt omaavansa aivan toisenlaisen "poliittisen kokoonpanon" ja aivan toisenlaiset poliittiset voimasuhteet kuin useimmat ranskalaiset ovat kuvitelleet. Tämä yllätyneisyys on kuitenkin luonteeltaan kovin kaksijakoinen. Yllätysvaikutus koskee kumpakin poliittista leiriä. Vaikuttaa vahvasti siltä, että Ranskan porvaristo ja ennen kaikkea suurpääoman johtavat ajattelijat olisivat olleet täysin valmistautumattomia tapahtuneen suhteen. Näin on ollut ainakin viimeisiin vaaleja edeltäneisiin mielipidetiedusteluihin saakka... ja huolimatta oikeistopuolueiden kasvavista erimielisyyksistä aiheutuneesta huolestuneisuudesta ja siitä, että tämä on horjuttanut niiden johtajien asemia. Barren hallituksen viime vuosien järjestelmällisen epäsosiaalinen ja väistämättä hyvin epäpopulaari politiikka selittyy vain väkivoin muulla tavoin. Silti tämä yllätyneisyys ei ole Ranskan oikeiston erityisen "tyhmyyden" tai hallitsevan luokan luokkataistelujen tilaa tajuamatta luonnollisen sokeuden vaikutuksia. Päinvastoin, Ranskan porvaristolla on vuoden 1978 jälkeen ollut erittäin vahvat perusteet olettaa että vasemmisto ei nouse valtaan. Sen yllätyneisyys oli osoitusta siitä, ettei se kyennyt kuvittelemaanakaan mahdollisuutta että poliittisen pelin kortit jaettaisiin tyystin uudelleen (samaa voi-

daan sanoa myös RKP:n ja CFDT:n johtolimistä). 1978:n vaalitappio ja sille edellytykset luonut vasemmiston sisäinen välirikko merkitsivät tosiasiaa vasemmisto-unionin defensiivistä purkamista. Vasemmistounioni oli siihen saakka paitsi sosialistisen ja kommunistisen puolueen riitaisaa tasapainoa myös poliittinen muoto, joka koostui monenkirjaisista sosiaalisista liikkeistä, kapitalismin vastaisista taisteluista, populaareista demokraattisista tai itsehallinnollisuuteen suuntautuneista pyrkimyksistä. Vaalien jälkeen tehdyt mielipidetiedustelut ovat osoittaneet, että SP:n (Ranskan Sosialistinen puolue) voitto perustui aktiiviväestön valtaenemistään. Tämä osoittaa että hyvin monet työläiset, eivät välttämättä yksin SP:n kannattajat, näkivät siinä ainoan keinon *pakottaa* Kommunistinen puolue palauttamaan käytäntönsä yhtenäisyyden asemaan.

Vasemmistouniönin purkaminen ei tosiasiaa merkinnyt vain jonkin vaaleja ajatellen annetun määräjärjestyksen rikkomusta. Se oli ennen muuta sen poliittisen edellytyksen kumoutumista, joka oli ratkaisuasemassa yhteiskunnallisen kamppailun ja offensiivisen kansanliikkeen kehittymisen suhteen. On kiistatonta, että vasemmistouniönin ja "Programme Communin" vaikutus sosiaalisten liikkeiden kehitykseen 70-luvulla oli ristiriitainen. Siihen vaikutettiin tunnetusti vahvasti puoluekoneistojen laskelmien perusteella, jarrutuksen. "tinkimättömyyden" ja vastavuoroisen ylitarjonnan käytännön, joiden lähtökohtana oli opportunistinen orientoituneisuus vaalitulosten tuottamiseen. Näitä taisteluja käytiin kuitenkin siinä laajuudessa ja niin pitkään, että ne muodostuivat jatkoksi 1968:n toukokuun liikehännälle. Tuotantolaitoksissa ja elinolosuhteiden huonontumista vastaan käydyt puolustus-taistelut tasolla ovat porvaristo ja työnantajat välittömästi tajunneet voimasuhteiden muuttuneen 1978:n tappion vaikutuksesta: taisteluista tuli defensiivisiä, jopa epätoivoisia (kuten oli laita Lothringenin terästeollisuudessa); tämä ei liittynyt yksin kriisiin ja työttömyyden kääntymiseen vaan oli yhteydessä myös poliittisen perspektiivin murenmiseen. Tähän liittyi pian myös ammattiliikkeen sisällä etenevä, yhä syvenevä hajaannus, joka on nyt saavuttanut tähänastisen lakipisteensä. Ay-järjestöt CGT ja CFDT olivat – omalla tavallaan kumpikin – muodostuneet osaksi vasemmistouniönia, ja niiden perspektiivi, joka heikkouksistaan huolimatta sai laajasti vasta-kaikua perustasolla, voimisti ammattiliikkeen yhtenäisyyttä. Vaikka mo-

* CFDT on jokseenkin radikaali, lähellä sosialisteja oleva ammattiyhdistysjärjestö. CGT on vastaava kommunistien johtama ay-keskushitto (suom. huom.).

lemmissä ammattiliitoissa (aina niiden johtelimiä myöten) ilmeni vastustusta, johti vasemmistounionin purkaminen lopulta yhä syvenevään ammatilliseen hajaannukseen, jonka juuret juontavat korporatiivisiin eturistiriitoihin ja hyvin vanhoihin ideologisiin vastakohtaisuuksiin. Miten näissä oloissa olisi tullut mieleenkään, että oman hajaannuksensa ja kriisinsä lyömä työväenliike olisi suhteellisen nousunsa kauden päätteeksi perääntymisvaiheessa onnistunut löytämään ulospääsytien? (Vrt. Noiriel 1980 ja Moynot 1982.)

Kommunistien puoluejohdon negatiivinen strategia on selvästi jokaisen nähtävissä. Mutta ei käy kiistäminen sitä, että CFDT:n linjantarkistuksella, jota tiettyjen SP:n tendenssien taholla tuettiin, pyrittiin aivan samaan. Kummallakin suunnalla pidettiin hypoteesia vuoden 1981 vaalivoitosta kiistanalaisena tai vähemmän toivottavana. G. Marchais'n ja E. Maire'n puheissa ja heidän järjestöjensä käytännössä on todellakin ollut havaittavissa parikko toisiinsa nähden symmetrisiä linjantarkistuksia. Molemmista järjestöissä syrjäytettiin tai vaiennettiin ne jäsenet, jotka halusivat säilyttää ja paikkaa yhtenäisyyden vanhat muodot. Näin

kävi myös niiden jotka yrittivät kokeilla uusia muotoja ja ylittivät samalla itseensä käpertyneiden järjestöjen puitteet ja kyseenalaistivat näin puolueita, ammattiliittoja ja sosiaalisia liikkeitä erottavat mekaaniset raja-aidat. Tämän seuraukset ovat vielä nytkin nähtävillä.

Johtopäätöksenä tästä: vuoden 1981 vaalien voittajana ei ollut *vasemmistounioni*. Mikäli sanaa "vasemmistounioni" tässä tai muussa lausumassa edelleenkin käytetään, on kyse silkasta mystifioinnista. Tänä päivänä on helppo havaita, ettei hallituksessa ja parlamentissa ole istumassa kaksi enemmän tai vähemmän tasaveroista puoluetta saati *unioni*, liitto; istujina ovat hallitseva puolue ja "vapyöräpuolue" tai "aputyövoima". Tämä ei tarkoita sitä etteikö jälkimmäinen omaisi todellista poliittista itsemääräisoikeutta. Tämä ilmiö ei sinällään ole kovinkaan merkityksellinen. Se tietänee mahdollisesti vain voimasuhteissa tapahtuvaa muutosta. Todellista merkitystä on niillä historiallisilla seurauksilla, joita tästä aiheutuu vasemmistopuolueiden ja niiden "yhtenäisyyden" sosiaalisissa liikkeissä esittämälle ristiriitaiselle roolille. Kuinka on ymmärrettävissä, että histo-

riallista tappiota (1978) seuraa odottamatta ja lähes välittömästi historiallinen voitto (1981)? Tämä selittyy ehken yksinkertaisesti sillä, että nämä kaksi tapahtumaa eivät *sattuneet samalla maaperällä* ja että näin ollen nyt saavutettu voitto oli kylläkin omiaan tasoittamaan jonkin verran tappion seurauksia, muttei silti kyennyt häivyttämään niitä kokonaan näkyvistä. Toisaalla on havaittavissa merkkejä kansan "yhtenäisyydestä", joka kyllä on rikkonaista ja väliaikaista mutta kuitenkin todellista ja tyypiltään ja sisällöltään uutta. Siinä ei ole tärkeintä poliittisten puolueiden keskinäinen sopimus, olkoonkin että niiden on nyt hallituksessa täytynyt uusintaa tämä muoto. Ja toisaalta tuntuu edelleenkin vanhan yhtenäisyyden murenemisen vaikutus. Nämä kaksi aspektia peittyvät *valtiollisen yhtenäisyyden* näennäiseen koherenssiin, joka kuitenkin itsessään uusintaa hajaannusta. Näin tapahtuu ennen muuta työväenluokkaa raskastavan syvän hajaannuksen osalta sekä sukupolvien, eriaisteisten kvalifikaatioiden, ideologisten traditioiden, ammatillisten järjestöjen kokeman hajaannuksen osalta. Olisikin hyvin naiivia kuvitella, että kansallinen ja kansainvälinen pääoma, jolle tämä uusi yhtenäisyys tuli yllä-

tyksenä, jättäisi yrityksen hyödyntää tätä vanhaa hajaannusta omaksi edukseen. Ranskalaisilla työläisillä oli mahdollisuutensa tarttua "viimeiseen tilaisuuteen". Nyt heillä on ongelmanaan muuttaa se pitkäjänteiset yhteiskunnalliset muutosprosessit mahdollistavaksi "aloitustilanteeksi".

2. Tärkeä poliittinen käänne

Tämä poliittinen käänne ei siis olekaan mikään "ratkaisu". Mutta tuodessaan esille täysin uudenlaisen elementin se avaa uudelleen sen yhteiskunnallisten muutosten ja taistelujen perspektiivin, joka näytti vaarantuneen korjaamattomasti vuosina 1977 ja 1979. Tämän mahdollisti eräiden senlaatuisten poliittisten ja institutionaalisten tekijöiden yhteisvaikutus, joita ei voida pitää yksinkertaisen identtisinä: toinen on se uudenlainen tehtävä, jota SP kykeni toteuttamaan, toinen toukokuun 10:n vaalien Mitterand'ilä säilyttämä uusi rooli. Yksin sekin toiseikka, että nämä kaksi tekijää ovat edelleenkin pysyneet niin kovin yhteensovitamattomina, osoittaa kuinka paradoksaalinen tämän voiton suhde on yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja poliittisen koneiston toimintaan.

Sosialistinen puolue on julkisen mielipiteen ideologisella tasolla onnistunut hyödyntämään sitä puoluekoneistojen kriisiä, joka kävi ilmeiseksi jo 1977 ja jota vasemmiston yhtenäisyyden puutteellisuus on joutunut pitämään ollut pohjustamassa. Tässä asiainillassa ei sinänsä ole aihetta sen enempään iloon kuin surkutteluunkaan. Mutta se merkitsee, että suuri osa työväenluokan väestöstä, työväenluokan valtaenemmistö mukaanlukien, suosi tiettyjen poliittisten suhdanteiden vallitessa juuri tätä ratkaisua – ja vaikka tämä tapahtuikin ilman etukäteissopimuksia, ei se missään tapauksessa ollut tiedostamatonta käyttäytymistä. Se ei olisi ollut mahdollista mikäli SP:n ei olisi onnistunut rakentaa uudelleen sellaisten aktiivijäsentensä toimivaa verkostoa, jotka kykenevät ilmaisemaan ajankohtaisten yhteiskunnallisten liikkeiden olennaisia tendenssejä ja antamaan niille oikealla hetkellä uskottavan kokonaismuotoilun. Se vie Ranskan oloissa ja kuluneen periodin luokkayhteisöjen perustalla *klassista sosiaalidemokraattista mallia pidemmälle*. Tätä osoittaa käsittääkseni esimerkiksi se tosiseikka, että pitkän aikavälin kamppailuissa ratkaisevina tekijöinä olleet vaatimukset työajan lyhentämisestä ja työläisten oikeuksien laajentamisesta työpaikoilla olivat keskeisiä myöskin vaalitilanteissa, kun vuosina 1977/78 määräävinä tekijöinä olivat 1974:n sekasortoisten "kollektivismi"-kiistojen jatkeeksi puidut keinotekoiset erimielisyydet kansallistamisista. Nyt oli todellakin ensimmäinen

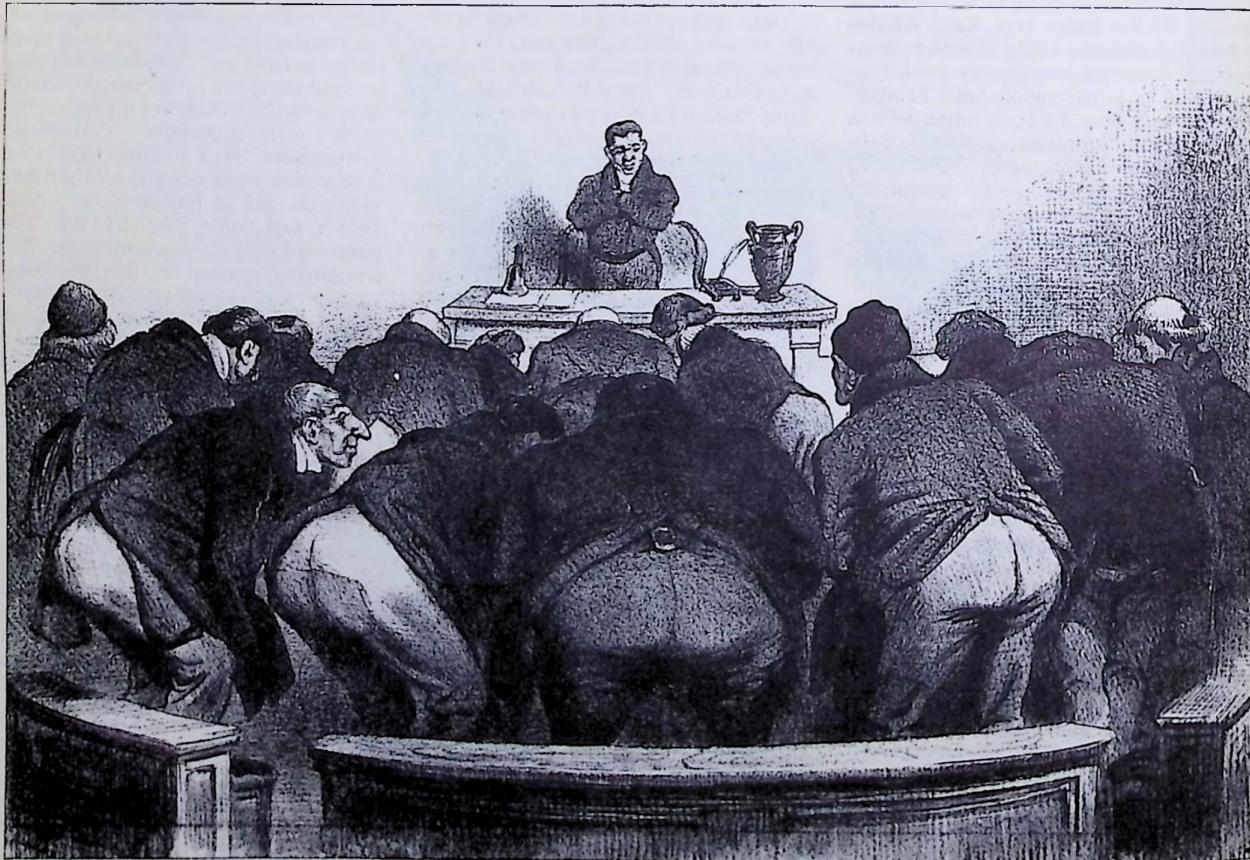
kerta kun joltisenkin selkeästi lähdettiin yhdistämään talouspolitiikkaa ja sen sosiaalisia vaikutuksia sellaisiin työn organisaation ja työvoiman (myös nais-, nuoriso- ja vierasmaalaisen työvoiman) yhteiskunnallisen jakautumisen ongelmiin, jotka koskettavat suoraan kapitalistisen yhteiskunnan rakenteita.

On selvää, että nämä ilmiöt saattavat osoittautua hauraiksi: epäluulo asiantuntijateknokratismia kohtaan voi hyvinkin pian siirtyä koskemaan myös uuden valtion teknokratiaa. Mutta se saattaa myös elää ristiriitaisesti rinnan *tuettavien* korporatiivisen asenteen kanssa, rinnan yhäältä tulevien ratkaisujen passiivisen odottelun ja puhtaasti reagoivien, defensiivisten ja sellaisten oppositioasenteiden kanssa, jotka pohjautuvat todellisiin tarpeisiin, joiden tyydyttämistä työläiset ovat jo vuosia odottaneet. Työttömyyttä vastaan käydyin kamppailun ja työajan lyhentämisen välinen ykseys on sekin rakenteellista: jos tarkoituksemme on tällä perustalla päästä kansanjoukkojen kauaskantoiseen ja yhtenäiseen mobilisaatioon, on meillä voitettavanamme vielä monia sisäisiä ongelmia ja esteitä. Se on lisäksi riippuvainen talouskriisin tulevasta kehityksestä ja sen seurannaisvaikutuksista, jotka saattavat osoittautua dramaattisiksi. Ammattiliittojen rooli on tässä ratkaiseva, niin hyvässä kuin pahassakin. Silti on noussut esiin potentiaalisesti valankumouksellisia tendenssejä, ei tehottomaksi ja taantumukseksi käyneen puoluejärjestelmän *ulkopuolella*, vaan sen kautta ja sille ominaisia ristiriitoja hyödyntäen. SP:n elinvoimaisuus – tulevaisuus näyttää kuinka se kykenee puolustautumaan valtiovalan koneistoon liudentumistaan vastaan – selittää ne realistiset voimasuhteet, jotka työväenpuolueiden kesken tällä hetkellä vallitsevat. Sosialistisen puolueen sisäinen kehitys, sen jäsenistön käyttäytyminen sekä sen suhde joukkoihin ja valtioon muodostuvat näin kaikkinaisen uuden poliittisen kehityksen avainkysymykseksi tai poliittisten yhteenottojen välittömäksi taistelulentäksi.

Ideologinen asetelma on tunnetusti vielä tätä monisyisempi. Ennen SP:n valtaannostattamista on "vasemmistoväki" vielä paljon tätäkin massiivisemmin ollut kannattamassa Mitterandin valintaa. Vaikka Mitterandin valinnalla onkin yhteytensä SP:n valtaantumiseen (tässä on selkeä ero gaullismiin), ei sitä mielestäni siltikään voida tyyten palauttaa jälkimmäiseen. Tämä palautumattomuus ilmaisee omalla tavallaan niitä ristiriitoja, jotka liittyvät tappion ja voiton jatkumollisuuteen ja rinnakkaisuuteen. Mitterandin valinta oli vallinneiden suhdanteiden, institutionaalisen asetelman ja valtiomiehen henkilökohtaisen etevämyyden (tämäkin on realiteetti) lähtökohdista ainoa mahdollisuus välttää sen hajaannuksen ja

taantumisen vaikutuksilta, jonka poliittisen käytännön tämänhetkinen kriisi on tuottanut. Ja samalla se oli osoitusta toisenlaisesta mahdollisesta muodosta toteuttava poliittista käytäntöä ja poliittista yhtenäisyyttä. Hajaannuksen seurannaisvaikutus ja hajaannuksen vastainen ase, viimeinen pakotie ja ensimmäinen askel: tämä ambivalenssi saa Mitterandin valinnan vaikuttamaan ainakin tällä hetkellä merkityksellisemmältä kuin pelkkä yhden poliittisen puolueen saavuttama voitto olisi – semminkin kun kyseinen puolue ei ilmeisestikään vältty työväenliikettä ja demokraattista politiikkaa jättävältä kriisiltä. Olisi kyllä eittämättä harhaanjohtavaa ja vaarallistakin päätellä tästä, että joukkopoliittikan olisi keskitettyä jonkinlaisen "kaitselmuksen miehen" henkilöön, ajatuksiin ja toimiin. Tällaiseenhan ei olisi edes edellytyksiäkään. Uskoisin että on mahdollista samanaikaisesti *ottaa huomioon* tämä tärkeä poliittinen realiteetti ja lähteä ennakkoluulottomasti laajentamaan käynnissä olevan kokeilun pohjaa. "Kaitselmuksen miehet" erottautuvat tavallisista raadollisista siinä, että he mystifioivat yhteiskunnallisten ristiriitojen ratkaisemisen. Nimenomaan silloin kun näitä ratkaisuja ei voida heti löytää tai kuin ristiriidat eivät kyseisessä tilanteessa kerta kaikkiaan ole ratkaistavissa, on mysteeriot jätettävä sikseen ja annettava puheenvuoro tavallisille ihmisille. Ja juuri tähän perustuu joukkojärjestöjen (siis myös puolueiden) korvaamaton tehtävä, oltakoon niiden rasitteista ja virheistä sitten muuten mitä mieltä hyvänsä.

Onko mahdollista Poulantzasia (1978 ja 1979) seuraten selittää Ranskan oikeistopuolueiden alamäki sillä, että valtiokoneistossa olisi tapahtunut sellaisia muutoksia jotka heikentäisivät puolueiden roolia hegemoniapyrkimyksissä ja siirtäisivät tämän kamppailun tapahtuvaksi teknokraattisen hallinnon ja uusien joukkotiedotusvälineiden yhdistelmän reviirissä? Vaiwaako toukokuun 10:n vaalien luomaa poliittista asetelmaa sama epäsuhta? – Pidän tätä selitystä riittämättömänä. Tässä valtion ja hallitsevan luokan silmäänpistävässä kyvyttömyydessä ratkaista oma kriisinsä ja organisoiuua uudelleen uuden poliittisen koneiston puitteissa piilee enemmän kuin vain vanhojen valtainstrumenttien tuhoutumisen ja uusien pystyttämisen synnyttämä riitasointu, josta Ranskan porvaristo ei olisi kyennyt selviytymään. Kyse on yhteiskunnan dialektiikan "jäännöspalasesta", joka on luiskahtanut tämän valtiollisen logiikan hyppysistä ja kääntää sen itsensä nyt itseään vastaan. Ranskan oikeistopuolueiden heikkeneminen olennoitotunnaista syvempää luokkaherrouden kriisiä. Se on tulosta ranskalaisen yhteiskunnan erityisestä historiasta, jossa sitä vuodesta 1968 koetelleet erilaiset yhteiskunnalliset liikkeet ovat sisäisistä ristiriidoistaan huolimatta yhä enemmän "lu-

nastaneet lupauksensa" ja lopulta rinnan talouskriisin seurausten kanssa ratkaisevasti vaikuttaneet siihen, että nämä puolueet ja valtiokoneisto kokonaisuudessaan ovat irtisanoutuneet reaalista kasvualustastaan.

Mikäli nämä hypoteesit ovat pitviä, on Ranskan oikeiston vaalitappio siis kaiken kaikkiaan historiallisesti merkityksellinen. Tämä tappio itsessään on ohimenevä ja koskee nykyisellään vain uuden poliittisen henkilöstön käyttämää hallitusvaltaa ja julkisen mielipiteen tasoa. Mutta se on muranut hallitsemisen järjestelmän jatkuvuuden, jota Ranskan porvaristo on yli 20 vuoden ajan kehittänyt nimenomaisena tarkoituksenaan edesauttaa teknokraattista sopeutumista uusiin sosiaalisiin suhteisiin. Hallitsevan luokan poliittisten strategioiden yksinkertainen muunteleminen, uuden vallan hyväksikäyttö (esim. Saksan liittotasavallan sosiaalidemokratian tavoin) käy näissä oloissa äärimmäisen hankalaksi. Ja vieläpä niin kauaskantoisesti, että tämä jatkuvuuden murtuma tuottaa ensimmäistä kertaa kansallisella tasolla hajaannusta niiden kahden suhteellisen autonomisen keskuksen välille, joiden ympärille hallitsevan luokan hegemonia on perinteisesti ollut organisoitunut ja joilla molemmilla on erityiset tehtävänsä ja luokkataisteluihin puuttumisen tavat, nimittäin yrityssektorin (kansallisten ja ennen muuta monikansallisten yritysten) ja valtiokoneiston välille. Jos edellytetään, että valtiokoneistoa ei lainkaan muunneltaisi (siksi voikin kysymyksessä olla vain aivan väliaikainen tilanne), olisi tällä hajaannuksella silkin ulottuvuutta pitkälle yli hallitsevan luokan sisäisen ristiriitaisuuden tavanomaisen tason, joka ei ole viime kädessä ollut esteenä sille että valtio ja pääoma ovat yhteistoimin vastanneet työläisten taisteluun. Tämä luo kasvualustaa tähän asti kriisisuhdanteen myötä defensiiviseksi muuttuneille ja valtion toimesta lukiutuneille kapitalisminvastaisille kamppailuille. Ja se on samanaikaisesti kuljetamassa hajaannusta kapitalistisen yritysmaailman luokkarivistöön itseensä, jota tunnetusti leimaavat kauttaaltaan sellaiset kansalliset ja kansainväliset eturistiriidat, että niiden aisoissapitäminen on mahdollista vain valtion jatkuvan taloudellisen ja ideologisen intervention turvin. Kyseessä on siis historiallinen leikkauksen josta väistämättä muodostuu käänteentekevä Ranskan yhteiskuntamuodostuman historiassa, sillä – oli lopputulos mikä hyvänsä (toivottavasti ei Chilen ratkaisujen kaltainen) – on mahdollista että kaikki jäisi ennalleen. Ranskan porvariston on nyt yritettävä organisoida kokonaan uudelleen sosiaalinen ja poliittinen herruusjärjestelmänsä.

Tämä leikkaus herättääkin ja hyvin korostuneesti kysymyksen siitä, ovatko kapitalistisen hegemonian heikkouksien ja kriisin syyt samanaikaisesti myös kansan-

liikkeen voimistumisen tekijöitä. Tämä kysymys asettuu varmasti nopeasti ja yhä kärjekkäämpänä sellaisten sosiaalisten kamppailujen kehittyessä, joilla on yhteyttä jo käynnistyneeseen, yhteiskunnallisiin muutoksiin pyrkivään toimintaan (ja se kärjistyy epäilemättä myös kansainvälisen painostuksen lisääntyessä). Tar kasteltavanamme oleva tilanne on äärimmäisen paradoksaalinen, sillä tämä leikkauksen ei ole johtanut järjestäytyneen kansanliikkeen välittömään, merkittävään kehittymiseen. Paradoksi piilee juuri tämän hajautuneisuuden mittavuudessa, vaikka väestön keskuudessa onkin kyllä havaittavissa merkkejä sellaisesta valppaudesta, että se saattaisi huomenna tai ylihuomenna kehittyä muodoltaan ja täsmällisiltä tavoitteiltaan toistaiseksi enustamattomaksi, suoraksi poliittiseksi interventioksi. Siitä johtuu monia vuosikausia toimineita vasemmistolaisia vaava ilmeinen epätietoisuus. Tapahtuneeseen poliittiseen leikkaukseen, jossa työväenluokka on aivan kiistatta ollut ratkaiseva tekijä, liittyy työväenliikkeen järjestöjen voimakas epävakaisuus. Tätä ilmentävät RKP:n, CGT:n ja CFDT:n sisäiset ongelmat sekä myös Sosialistisen puolueen vaikeudet selviytyä ristiriitaisessa asemassaan hallitsevana puolueena (puhumattakaan vasemmistoradikaalien järjestöjen haaksirikosta). Käsitteensä on, että käynnistytävä sosialistinen kokemus tietää joka tapauksessa – ja riippumatta siitä kykeneekö se kehittymään vai törmääkö se ylipääsemättömiin vaikeuksiin – täydellistä rakenteellista uudistumista myös Ranskan työväenliikkeelle. Tämän välttämättömyys on ollut aistittavissa ja sitä on tulkittu eri tavoin jo kymmenisen vuotta; nyt siitä on tullut väistämättömyys. Tällainen rakenteellinen uusiutuminen ei voi rajoittua vain eri järjestöjen vaikutuspiirien tasaamiseen. Vaikka sen muotoja ja tuloksia ei voidakaan tarkoin ennakoita, on silti selvää, että se johtaa pakostakin muutoksiin jotka koskettavat perinteisten järjestöjen juuria työväenluokassa ja muissa yhteiskuntaluokissa. Se koskettaa ruumiillista työtä tekevien ja siivestyneistön välisiä suhteita politiikassa, puolueiden ja ammattiliittojen, ja yleisemmin, politiikan ja ammatillisen järjestäytyneisyyden välillä suhdetta, erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden ja työväenliikkeen välistä suhteellista autonomiaa. Esittämällemme käsitykselle vastakkainen hypoteesi merkitsisi, että nykyiset asemat lukiutettaisiin välittömän politiikan imperatiivilla, eräänlaisella ranskalaismallisella käänteisellä "historiallisella kompromissilla", jossa väestön vaatimukset ja kapitalismin talouden logiikka toimoisivat sovittelun osapuolina. Tämä merkitsisi todella pikaista ja pahaa tappiota, josta toipuminen saattaisi vaatia työväenliikettä kymmenien vuosien työn.

OSUUSKUNTA VASTA PAINO

Pertti Hemánus & Kauko Pietilä: SEITSEMÄN ERÄÄ JOURNALISMISTA

Teos on kahden erilaisia näkemyksiä edustavan tiedotusopin tutkijan kirjeenvaihto journalismin kysymyksistä. Kirjeissä arvioidaan suomalaisen journalismin nykytilaa ja tulevaisuutta kriittisessä hengessä. Kirjeiden käsittelemä aihepiiri on laaja liikkuen Puolan nykyisistä tapahtumista ja Koivisto-ilmiöstä vaihtoehtoiseen journalismiin ja pohdintoihin joukkotiedotuksen filosofisista perusteista. Omat kirjeet kommenttina saavat niin suomalainen lehdistö kuin Yleisradiokin. Koko teoksen kiinnostavana punaisena lankana on objektiivisen journalismin (Hemánus) ja ns. uuden journalismin (Pietilä) välinen paikoin kiivaskin voimainmittely.

Kirjassa on Sanomalehtimies-lehden päätoimittajan Leena Paukun esipuhe.

OVH 63 mk, jäsenhinta 45 mk
Sivuja 384

Ilmestyy marraskuun lopulla

Joachim Hirsch: TURVAVALTIO.

'Saksan malli', sen kriisi ja uudet yhteiskunnalliset liikkeet.

Teos on kriittinen erittely Länsi-Saksan taloudellisen ja poliittisen järjestelmän muuttumisesta sodan jälkeisestä 'talousihmeestä' nykypäivän 'turvavaltioksi'. Turvavaltioilla tekijä tarkoittaa koko yhteiskunnan läpikäymää näkyvää ja näkymätöntä autoritaarista valtiollista tarkkailu- ja valvontajärjestelmää, joka leimaa koko yhteiskunnan rakennetta ja toimintaa. Teoksessa arvostellaan Länsi-Saksan nykyisen parlamentaarisen järjestelmän ja siihen kiinnittyneiden puolueiden ja perinteisen työväenliikkeen mahdollisuuksia ratkaista vallitsevaa turvavaltion taloudellista ja poliittista kriisiä.

Teos sisältää VTL Risto Eräsaaren esipuheen, jossa arvioidaan kirjan merkitystä suomalaisen lukijan kannalta.

OVH 52 mk, jäsenhinta 36 mk
Sivuja 208

Ilmestyy tammikuun alussa 1983

Tiesitkö!

Nyt Ystävyysmatkoista saa muiden matkatoimistojen matkat yhtä nopeasti ja samalla hinnalla: jopa **erikoistarjoukset!** Sillä tietokonepääte tuli taloon.

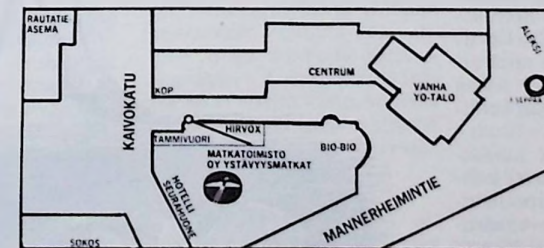
Tietokonepäättellä voimme varata seuraavien matkatoimistojen matkat:
Finnmatkat • Lomamatkat • Etumatkat • TOP CLUB • Matkarengas

Eikä tässä kaikki.

Nyt saat meiltä myös kaikki **LENTOLIPUT**.
Finnairin lentojen paikkatilanteen saamme suoraan samasta tietokonepääteestä.

Ja tietysti edelleen saat entistä laajemmasta valikoimasta meidän omat edulliset ja ystävälliset matkamme Neuvostoliittoon.

Myyntitoimistomme
on avoinna
Kaivotalossa
ma-pe 9.00–17.00
Kaivokatu 10, Helsinki

Ystävyysmatkat

Helsinki 90-175 522, Tampere 931-111 268, Turku 921-510 285, Kouvola 951-22 500, Imlatra 954-32 202

Doctors DAK

Porvarillisesta humanismista edistyksellisen ammattikäytännön kautta sosiaaliseen vastuuseen

Kati Juva

Työn ja yhteiskunnallisen toiminnan yhdistämisestä on puhuttu pitkään. SOL:ssa puhuttiin ensin kriittisestä ja tunnollisesta opiskelusta, sitten demokraattisesta ammattikäytännöstä, nyt on lääkärikunnan keskuudessa muodissa sosiaalinen vastuu. Perusteluna on ollut milloin humanismi, milloin monimutkaiset teoreettiset rakennelmat, milloin keskusomalaisen kunnanlääkärin sielunelämä. Mitä nämä käsitteet antavat meille edistyksellisinä lääkeleinä, ylittyykö porvarillinen humanismi?

Juhani Ruotsalo kirjoitti Soidussa 1/81: "Edistyksellisen ja varsinkin kommunistisen sivistyneistön tulisi elämässään voida yhdistää vähintään kolme puolta, niin ristiriitaisista kuin se jossain mielessä onkin: oman työnsä mullistajan; vallankumouksellista politiikkaa organisoivan kansalaisen ja yleisen intellektuaalisen ja kulttuuriperinnön kantajan hahmot." Viimeksi mainittu koskee sivistyneistön yleistä roolia eikä ole ammatillisesta, joten en käsittele sitä tässä – niin tärkeä aihe kuin se onkin.

Ammattikäytännön mullistamisen välttämättömyyttä on perusteltu sillä, että sivistyneistö kapitalistisessa yhteiskunnassa toteuttaa herruuskäytännön. Edistykselliselle sivistyneistön jäsenelle tästä aiheutuva ristiriita tulee kyetä ylittämään työprosessin kehittämisen kautta.

Lääkärin ammatin harjoittaminen on perinteisesti kohdistunut yksilöön. Riippumatta sairauksien ja terveydenhuollon yhteiskunnallisesta luonteesta suuntautuvat lääkärit velvollisuudet pääasiassa yksityisen potilaan auttamiseen. Tässä työssä ei herruuskäytännön pahemmin vaikuta; hyvän lääkärin määritelmät

voidaan johtaa perinteisestä porvarillisesta etiikasta: Pätevä, ammattinsa osaava, ystävällinen, potilaaseen kokonaisvaltaisesti suhtautuva, kiihkeä, turvallinen hahmo. Hyvän lääkärin tulee myös pyrkiä kehittämään terveydenhuoltoa paremmaksi – resursseja enemmän, kunnolla aikaa potilaille, vähemmän byrokratiaa ja paperityötä, hoitoyhteisön työ kollektiivisemmaksi. Se, ettei tämä toteudu, ei käsitteäkseni johdu porvarillisen etiikan selvästä virheellisyydestä, vaan sen puutteellisuudesta, ja siitä, ettei sitä taloudellisista, poliittisista tms. syistä noudateta. Terveydenhuollossa ja terveydenhuollosta käytävässä kamppailussa ovat edistykselliset vaatimukset ja utopiat pääpiirteissään johdettavissa porvarillisen humanismin ihanteista. Tämän humanismin puute onkin siinä, ettei se kykene näkemään tavoitteiden ja yhteiskunnallisen tilanteen välistä suhdetta, osoittamaan muutosvoimia ja tietä uudistuksille.

Tutkijan työllä ja tutkimuskohteella on käytännön lääkärin työtä selvemmin yhteiskunnallinen merkityksensä, mutta ei esimerkiksi kansanterveystieteellisen tutkimustyö ole sen "edistyksellispää" kuin bakteriologia. Vaikka voidaan osoittaa painopistealueita, joihin tutkimusta tulee suunnata, niin tuskin lääketieteestä löytyy "taantumuksellisia" tutkimuskohteita (biologisten aseiden kehittäminen ei ole lääketiedettä).

Suhteellisen harvassa ovat ne tilanteet ja lääkärin, jotka ammatissaan suoraan törmäävät kapitalismin ristiriitoihin. Selvimmin näin käy työlääketieteessä, jossa lääkäri saattaa joutua tekemään ratkaisuja yrityksen ja työläisten etujen välillä. Tällöin on lopputulos osittain riippuvainen lääkärin demokraattisuudesta/porvarillisuudesta. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin poikkeuksia lääkärin toimenkuvassa.

Vaikka yksittäisellä lääkärillä on ammatissaan hyvin mitätön osuus kapitalistisessa valtakoneistossa, ovat lääketiede ja terveydenhuolto osa kapitalistista uusintamista ja toisaalta lääkärin kunnalla on

merkittävä hegemoninen asema yhteiskunnassa. Mitä tästä seuraa meidän toiminnallemme?

Toikan ja Engeströmin mukaan (Kulttuurivihkot 6/80) demokraattisen ammattikäytännön merkittävänä osana tulisi olla porvarillisen tieteen ja ammattikäytännön kritiikki. Tämä on aika ongelmallinen teesi, sillä porvarillista lääketiedettä ei sanan varsinaisessa mielessä voi olla olemassa, ja mitä tulee ammattikäytäntöön, on kritiikin aiheita ja toivomisen varaa kyllä runsaasti, mutta rajanvetoa käydään pikemminkin akselilla hyvä/huono lääkäri kuin edistyksellinen/porvarillinen lääkäri.

Sen sijaan Toikan ja Engeströmin vaatima analyysi tieteen ja ammattialan asemasta kapitalistisen yhteiskunnan suhteiden uusintamisessa ja kumoamisessa on järkeenkäypä. Onhan selvää, ettei terveydenhuollon perusfunktio kapitalismissa ole yleisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen, vaan työvoiman uusintaminen, sen pitäminen työkykyisenä ja sen laadun parantaminen. Tähän kysymykseen olemme perehtyneet liian vähän, osa sietäisi kuitenkin tarkempaa analyysia.

Entä lääkärin hegemoninen merkitys? Selkeästi sen on tajunnut Lääkärin Sosiaalinen Vastuu -järjestön yksi teemaryhmä, jonka ongelmanasettelu kuuluu: lääkärin sosiaalinen vastuu terveyteen vaikuttajana, vallankäyttäjänä ja auttajana. Tässä ylittävät jo perinteisen lääketieteellisen etiikan puitteet, ja tässä ryhmässä voisi kansademokraateilla olla paljonkin sanottavaa.

Lääkäreiden laajamittainen osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan, rauhantööhön, koko ammattikunnan voimalla on jotakin aivan uutta. 5500:n lääkärin allekirjoittama vetoamus keväällä 1982 Suomen ulkopoliittikan johdolle, jotta se moninkertaistaisi ponnistuksensa ydinsodan ehkäisemiseksi on ensimmäinen tapaus, jossa lääkärin näin voimakkaasti ottavat kantaa asiaan, joka ei varsinaisesti liity ammatin harjoittamiseen. Tällä on periaatteellinen merkitys.

Tässä yhteydessä voi herättää kysymyksen, mikä sai tämän liikkeen nousemaan juuri nyt. Jo vuonna 1965 julkaistiin The Lancet:ssä (arvovaltainen englantilainen lääketieteellinen julkaisu) artikkeli, jossa esitettiin kaikki olennaiset asiat ydinsodan vaikutuksista ja terveydenhuollon mahdollisuuksista. Miksi lääkärin ovat heränneet vasta nyt, ja näin nopeasti ja voimakkaasti? Vielä kesällä 1981 emme (en minä ainakaan) uskoneet tällaista mahdolliseksi. Tilanteeseen ovat varmasti vaikuttaneet kiristynyt maailmantilanne, lyhytaikainen liennytyn antama toivo ja tämän kehityksen katkeaminen samoin kuin lääkärin yhteiskunnallisen aseman muuttuminen eliitistä palveluammattiksi, miksei ammattikunnan nuorentuminenkin. Asiaa voi analysoida pitemmällekin.

Lääkärin ovat aktivoituneet myös kehitysyhteistyökysymyksissä. Avustuskohteita pyritään lisäämään eikä enää olla kriittikkömästä viemässä valkoisen miehen tekniikkaa ja asenteita, vaan pyritään toimimaan kehitysmaiden omilla ehdoilla. Toiminta on kuitenkin lähinnä kehitysapua, rakenteelliset muutokset jäävät vähemmälle huomiolle. Lisäksi ollaan entistä voimakkaammin puuttamassa ympäristön kemiallistumiseen: lisäaineisiin, saasteisiin, biologiseen ja kemialliseen sodankäyntiin.

Kaikki nämä kysymykset avartavat lääkärin kunnan ja lääkäreiden näkemystä ja toimintaa yksilökeskeistä lääketiedettä laajemmalle – ennaltatarkkaisuun, yhteiskunnallisiin kysymyksiin, sodan ja rauhan kysymyksiin. Opitaan kantamaan vastuuta koko ihmiskunnan tervestä tulevaisuudesta. – Tosin vasta lääkärin takin sisäältä käsin, suurina parantajina, ei vielä yleisessä yhteiskunnallisessa liikkeessä.

Meille ei toimiminen ai-noastaan lääkäreinä, lääkärin roolissa riitä, meidän tulee olla myös vallankumouksellista politiikkaa organisoivia kansalaisia. Myös tässä työssä on ammattitaitomme osittain tarpeen. Triviaaleinta, joskin

tarpeellista, on osallistuminen erilaisten mielenosoitusten ja tilaisuuksien ensiapupalveluun – tämä on verrattavissa kenen tahansa toverin talkootyöhön. Lisäksi asiantuntevamme tarvitaan mm. erilaisissa kansademokraattisen liikkeen terveydenhuoltopoliittisissa kysymyksissä sekä työsuojeluasioissa. Tässä työssä meillä on viime aikoina ollut kehittämisen varaa. Kommunistinen ja kansademokraattinen lääkärin kunta on viime aikoina ollut ehkä liian puolueuskollista väkeä, on kiltisti odotettu ja noudatettu liikkeen linjaa sen sijaan että olisi oltu mukana tätä linjaa luomassa.

Oman asiantuntemuksen käyttäminen työväenliikkeen palveluksessa ei kuitenkaan ole mikään sivistyneistölle erityinen toimintamalli tai –strategia, kukin osallistuu demokraattiseen taisteluun omien kykyjensä mukaan.

Ammatista nousevan roolimme lisäksi on meillä itse kullakin myös muita tehtäviä. Työ ei voi olla toimintamme ainoa lähtökohta. Tarvitaan marxilaisia teorioita, tarvitaan puoluetta, tarvitaan politiikkaa.

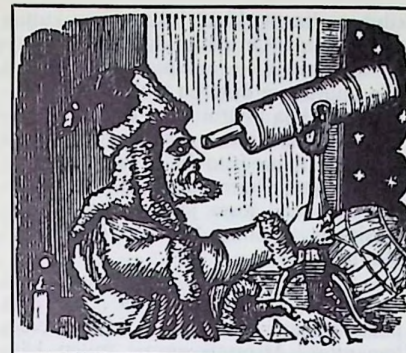
Edistyksellisen lääkärin osallistuminen yleiseen poliittiseen taisteluun on hedelmällistä ja välttämätöntä sekä kyseisen lääkärin että liikkeen kannalta. Puolueen cheyttäminen; uudenlaisen demokratian rakentaminen yhteiskunnassa; demokraattisen käänteen aikaansaaminen tarvitsevat meistä jokaista – sekä asiantuntijoina että puolueen jäseninä ja ystävinä. Toisaalta toimiminen kansademokraattisessa liikkeessä antaa meille itsellemme valmiuksia toimia sekä oman työme mullistajina että vallankumouksellisinä kansalaisina. Ja vain vallankumouksellisessa liikkeessä on mahdollista yhdistää käytännön työ ja radikaalin politiikan vaatimus marxilaiseen teoriaan. Ilman tätä yhdistämistä ei demokraattista vaihtoehtoa kyetä luomaan, ja ilman sitä ei meidän pienellä demokraattisella ammattikäytännöllä ole paljoakaan merkitystä.

Rakenteellinen hegemonia

W. F. Haug

IVCVNDISSIMA EST SPEI PERSVASIO, ET VITAE IMPRIMIS
NECESSARIA, INTER TOT AERVMNAS PENEQ. INTOLERABILES.

1. Vasemmiston tila ja kysymys hegemoniasta

Antonio Gramscilta voidaan oppia, että taistelu ekonomismia, siis taistelu kulttuurin, politiikan ja ideologian talouteen palauttamista vastaan! "on hegemoniakäsitteen" kehittelyä" (Gramsci 1967, 316). Miten sitten kehittelemme hegemoniakäsitettä oloissamme? Gramscia tutkivien määrä on jo joitain vuosia kasvanut Liittotasavallassa, mutta olisi kuitenkin liioiteltua väittää, että marxismi olisi myös meillä astunut uuteen vaiheeseensa, "gramscismiin", kuten Chantal Mouffe (1979, 1) voi todeta marxilaisuudesta joissain läntisissä maissa. Ilman tätä eivät klassikkotekstit riitä.

Kuinka siis kehitämme ymmärrystämme Saksan liittotasavallassa todellisuudessa meneillään olevista hegemoniaalisista prosesseista? Entä mitä käytännön virkaa on hegemoniateorialla? Olemme aloittaneet ensin analysoimalla "vallassa olevan blokin" hegemoniaalista valamista, jonka jälkeen kysymys porvarillisen herruuden vakaudesta kriisin oloissa on lopulta tunkeutunut tietoisuuteemme. Välittömän ajankohtainen kysymys "hegemoniasta ja politiikasta BRD:ssä" – kysymys sosiaaliliberalismista ja oikeistopopulismista kahtena nykyisin kilpailevana poliittisena blokkina. Olemme näin aloittaneet juurruttaa hegemoniaa politiikan teorian käsitteellä tutkittaessa maamme poliittisia suhteita ja niiden kehitystä. Mutta entä sitten? Miten on vasemmiston hegemoniaalisien käytännön laita?

Lähtökohta: BRD:ssä ei yhä vielä vuonna 1981 ole mitään vasemmistoa organisoivaa tai orientoivaa keskusta. Ammattiyhdistykset työväenluokan välittömänä organisaatioina ovat sidottuja sosiaaliliberalistiseen korporativismiin (eli palkoista ja sosiaalipoliittisista kysymyk-

sistä sopiminen tapahtuu työnantajien, valtion ja ammattiliittojen muodostamassa kolmiossa, vrt Jäger 1980a). Poliittisesti palkkatyöväestö artikuloituu ennen muuta sosiaalidemokratian kautta.² Tämä kuitenkin merkitsee sitä, että palkkatyöväestö on sidottu "etatistiseen" politiikkaan, jossa heidän luokkakantansa muuntuu valtion sosiaalipoliittisiksi uudistuksiksi. Poliitiikan hoitavat edustajat. Edustetut ovat passiivisia. Mutta järjestelmän toimintakyky ei pidä väheksyä. "Sosiaalinen verkko" joka estää työvoimansa kauppaajia putoamasta kurjuuteen ei ole tehoton, eikä yksilöllisesti saavutettavissa oleva kulutustaso ylenkatsottava. Talouskriisi, jonka ilmenemismuotoon sisältyvät keynesiläisesti toteutetut sosiaalipoliittiset toimet, kalvaa nyt tätä järjestelmää. Kasvava työttömyys syö valtion sosiaalivaroja. Ehkä työläisten korporatiivinen yhteensitominen murtuu. Mitä sen jälkeen? Kysymys vasemmistolle, jolla tuskin on vastauksia valmiina.

Sosiaalidemokraatit – porvarillisen kriisin asianhoitajat joiden hallitsemistapa kriisiytyy jatkuvasti; kommunistit – heidät identifioidaan autoritääris-valtiolliseen sosilismiin. Kumpikaan työväenluokan poliittisista pääorganisaatioista ei toimi vasemmiston organisoivana keskuksena. Vasemmiston toiminnot tapahtuvat siis eräänlaisessa hegemoniaalisessa tyhjiössä. Vaikkakin tyhjiössä, ei toki millään ei kenenkään -maalla. Monet ryhmät ja henkilöt tungeksivat kapealla alueella harjoittaen monenmoisia ja hajanaisia toimintoja. Kaikki tämä maassa, jonka porvaristo on osin huipputehokas ja jonka valtio on kehittynyt pitkälle teknistyneeksi ylivalvojavaltioksi (Überwachungsstaat). Ei todellakaan tilanne jossa vasemmistolle kysymys sen omasta yhteiskunnallisesta hegemoniasta näyttäisi kohdalliselta – mikäli näin on, vasemmistolla olisi edessään kutistuminen liberaalisosiaalivaltiollisen blokin "suhteelliseksi vasemmistoksi".

Naurettavalla mutta kuitenkin väistämättömällä julkeudella on Lukacs ennakoinut meille intellektuelleille kyseenalaista mutta loistavaa** roolia:

"Viralliselta politiikalta on odotettavissa kovin vähän. Organisoitua demokraattista vasemmistoa ei ole, eikä sellaista todennäköisesti pitkään aikaan kehitykään... Julkisen mielipiteen yhtäkkiset räjähdykset... osoittavat, kuinka vahvoja piilossa olevat vastakohdat ovat. Uudistuspyrkimyksiltä puuttuu vain keskus, organisaatio, kaikki välitön valta. Se merkitsee, että ideologien, erityisesti ajattelevien näytelmäkirjailijoiden merkitys kasvaa yhä suuremmaksi." (Lukacs 1966, 24)

* Etatistinen = valtiokeskeinen (suom. huom.)

** Schillernde: sanaleikki, tarkoittaa myös Schillermäistä – suom. huom.

Tietyllä tapaa kääntyy tällaisissa oloissa kaikki nurin päin. Poliittinen tyhjiö johtaisi kulttuuritoimintojen ylipolittistumiseen. Poliittista organisoitua edellyttävät tehtävät ja vaatimukset rasittaisivat laulujen tekijöitä ja aikakauslehtien toimittajia, professoreja ja kulttuuriprojekteja. Ja yli vuosikymmenen pätesi: poliittista kurjistumista vastassa olisi lopulta kulttuurinen rikkaus.

Entä mitä ajattelemme "liikkeistä"? Ydinvarustautumisen vastaista pääsiäismarssi -liikettä viisikymmentäluvun lopulla (josta mm. aikakauslehti "Argument" sai alkunsa) seurasi opiskelijaliike. Vielä opiskelijaliikkeen sisällä – mutta myös sitä vastaan – kehittyi uusi naisliike. Kun opiskelijoiden kulttuurivallankumous osoittautui lähinnä vain symboliseksi ja näin ollen tukahtui, syntyi moninainen määrä keskenään rinnakkaisia tai taistelevia poliittisia ja kulttuurisia projekteja, puoluealoitteita, opiskelijoiden pyrkimyksiä "proletariaatin uudelleenmuodostamiseksi". Muutama vuosi myöhemmin perustetut puolueet jotka kaikki olivat harjoittaneet enemmän tai vähemmän antihegemoniaalista ja niin ollen lahkolaista politiikkaa, joutuivat kriisiin. Marxilais-leniniläisen ja maolaisen diskurssin rinnalle syntyivät uudet liikkeet, kansalaisaloitteet, osittain näiden ruokkimana ympäristöliike ja lopulta aina vain voimistuvana uusi rauhanliike. Nämä liikkeet ovat monella tapaa kietoutuneet yhteen, leikkaavat tai yksinkertaisesti elävät rinnan asunnonvaltaajien, vaihtoehdonäyttämön ("scenen"), Laden-liikkeen* jne. kanssa. Ensimmäistä kertaa syntyi tässä monimuotoisessa ja ilman keskusta kehittyvässä vasemmistokulttuurissa kaksi – kilpailevaa – päivälehtiprojektia, jotka tarjoutuivat liikkeiden kohtauspaikoiksi ja tiedotusvälineiksi ilmaisten näin hegemoniaalisien kentän syntymistä. Lopulta seurasi ensimmäinen poliittinen menestys: ensimmäiset viidenprosentin kynnysen ylitykset ja pääsy osavaltio- tai kaupunkiparlamenteihin.

Kuinka tulkitä tätä vaalimenestystä? Kuinka liikkeitä? On saavutettu yksimielisyyttä siitä, että liikkeistä keskustellaan käsitteellä "uudet yhteiskunnalliset liikkeet". Touraine ja muut ovat leiponeet tämän käsitteen keskustelussa "jälkiteollisesta yhteiskunnasta" ja niinsanotusti tempaisseet sen esiin köydenvedossa vanhan yhteiskunnallisen liikkeen, nimittäin työväenliikkeen, kanssa (vrt. Touraine 1978, 19). Meidän ei tarvitse tässä suhteessa seurata häntä omaksuessamme käsitteen. "Uudet" liikkeet erottaa työväen-

* Laden, suom. kauppa, puoti, tarha. Kyseessä on erit. Länsi-Berlinissä aktiivisesti toiminut liike johon osallistuneet kärgestivät esim. lasten päivähoitoon keskuudestaan ja omillaheidoillaan (Kinderlāden = lastentarhat). Kansalaisaloittelikkeen yksi alkumuoto – suom. huom.

liikkeestä joka tapauksessa se, että niiden omaksumat peruskysymykset eivät koske tuotantosuhteita. "Uusille" nousevat etualalle kysymykset elämäntavasta, seksuaalisesta tai ikään liittyvän identiteetin sosiaalikuulttuurisesta muodostumisesta jne. Ne on siksi käsiteltävä sosiaalis-kulttuurisina liikkeinä. Rauhan ja olemassaolon luontoperustan säilyttäminen ovat tosin koko olemassaoloamme koskevia kysymyksiä, mutta liikkeet jotka ovat niin voimakkaasti lähteneet ajamaan näitä asioita, perustuvat kuitenkin valtaosin (erilaisiin) kulttuurisiin asettamuksiin.

On käynyt niin merkittävästi, että niin monien haaksirikkoutuneiden vasemmiston puolueprojektien jälkeen ensisijassa kulttuurinen liike* on ylittänyt parlamenttikynnyksen (ainakin sen edustajat; mutta mitä he tällä saavat aikaan ja miten kulttuurisen liikkeen ja parlamentaarisen edustuksen välinen ristiriitainen suhde ratkeaa on vielä avoin kysymys).

Vasemmiston poliittinen voimattomuus – joka on toinen ilmaus hegemoniaaliselle tyhjölle – jatkuu. Länsiberliiniläinen "Vaihtoehtolista" joka 1981 ylitti eduskuntakynnyksen, on ehkä pääsky mutta se ei vielä tee kesää. Se on etupäässä vastakulttuuristen ryhmittymien löyhä ja epäyhtenäinen kooste, mikä on ristiriidassa poliittikan lainalaisuuksien kanssa. Vaihtoehtolista on enemmänkin kulttuurisen tason ohimenevä edustaja poliittis-parlamentaarisella ulottuvuudella kuin "uusi uuden tyyppinen puolue" joksilla ehkä Michael Jägerin strategisen analyysin mukaan on mahdollisuus kehittyä (vrt. Jäger 1980b). Rikkana rokkassa on vielä "sosialistinen konferenssi" joka on kehittynyt erästä Bahroa tukevasta solidaarisuusaloitteesta ja jonka kehittäjä *sosialistisena* Bahro itse asettui vastustamaan (strategian nimissä johon palaa hieman myöhemmin).

Tämän – tietysti puutteellisen ja karkean – tilannekatsauksen jälkeen palaamme alun punaiseen lankaan: miten voimme kehittää hegemonian käsitettä 80-luvun Liittotasavallassa? Gramscille oli itsestään selvänä lähtöasettamuksena, että vain työväenluokka saattoi olla vasemmiston hegemonian kantaja, siis vasemmiston luokkahegemoni, ja että työväenluokan oli siksi "nostettava itsensä johtoon" kulttuurisesti ja poliittisesti. Tässä tulevat hänellä puolue ja intellektuellit kuvaan mukaan. Mutta Gramscin tapa käyttää intellektuellin käsitettä on mullistava. "Intellektuellina" toimitaan ottamalla vaarin ylitseikäyvästä yhteiskunnallistamistoiminnoista ja niitä hyväksikäyttämällä. Hänelle myös työläistöimistajat ovat intellektuelleja. Laajan kulttuurisen ja poliittisen projektin toteuttaminen onnistuu vain mikäli sen juuret ovat

* "Vihreät" ja vaihtoehtolista (Suom. huom.).

työväenluokassa ja koko hallitsevaan valtablokkiin kuulumattomassa "kansassa". "Poliitiikkaa ei tehdä ilman tätä intellektuellien ja kansan (Volk-Nation) tunteisiin nojaavaa yhdistymistä..." Vasta näin "todellistuu yhtenäisyys joka on historiallisen mahdin perustana, muodostuu historiallinen blokki..." (Gramsci 1967, 428–429). Tätä varten on välttämätöntä "yhdistää kansan perustavaa laatua olevat intohimot" historiandialektiikkaan* "korkeammaksi, tieteellisesti johdonmukaiseksi maailmankatsomukseksi, tiedoksi" (emt). Pelkkä syndikalismi jäisi sitä vastoin altavastaajaksi ja estäisi työläisiä kohottamasta itseään "eettis-poliittisen hegemonian tasolle" (emt. 311).

Ensi silmäyksellä ei ole selvää, mitä näiden Gramscin hegemonia-ajatuksen avulla saisi aikaan meidän oloissamme. Onko sellainen sosialistinen "hegemonia" dispoitiivi ("dispositif d'hegemonie" – Seve 1980, 74) ajateltavissa, joka ei perustuisi työväenpuolueen hegemoniaan. Ilman hegemoniaalista kenttää ei politiikkaa voida tehdä. Mutta olisiko ajatus hegemoniasta ilman hegemoniaa järjetön?

Tässä kohtaa jätämme jälleen politiikan tason ja siirrymme kulttuuriselle.⁵ Haluamme oppia ymmärtämään hegemoniakysymyksen tarkemmin. Seuraavalle punokselle hyvin alustavan luonteisia pohdintoja antoi syyksiä Projekt Ideologie Theorie'n (PIT) tutkimustyö, ennen muuta saksalaisen fasismin ideologisen käytännön tutkiminen (vrt. PIT 1980). Sitten tulivat mukaan käytännölliset impulssit, kokemukset vasemmistolaisen kustantamon organisaatiosta ja lopulta ennen kaikkea pohdinta tietyn projektin – kansanyliopiston* – mahdollisuuksista ja merkityksestä. Jotkin Gramscin esittämät elementit näyttävät myös tämän projektin keskeisiltä ainesosilta. Ammattiyhdistysaktiivien ja tutkijoiden akseli kantaa kansanyliopistoa. Onko tällä kytkennällä mitään tekemistä "intellektuellien ja kansan (Gramsci, vrt. edellä) tunneperäisen yhdistämisen kanssa? Miten muut liikkeet suhtautuvat tähän akseliin? Rakentuuiko kansanyliopisto hegemoniaalisesti?

Mahdollisia vastauksia etsimme kiertoteitse, sitä paitsi moniin yhteyksiin vain viitataan. "Ymmärtääkseen" tekstiin on siitä opiskeltava. Se kääntyy lukijan puoleen pitäen tätä kansanyliopiston potentiaalisena orgaanisena intellektuellina.

2. Sisäinen ja ulkoinen kahlinta – kulttuurinen dispoitiivi*

Leninin kirjassa "Mitä on tehtävä" (LW 5, 484 MOT (suom.) 168) löytyy en-

* Tarkoitetaan marxismia – suom. huom.

silukemalta merkintä joka voi vaikuttaa paradoksilta: "On puute ihmisistä, ja kuitenkin ihmisiä on joukottain". Miten voi olla puute siitä mitä on joukottain? Leninnille ongelma asetui näin: on yhä enemmän ihmisiä "jotka ovat tyytymättömiä ja haluavat protestoida", mutta puuttuu kyvykkyyttä "niin kattavan toiminnan järjestämiseen jossa jokainen, myös vähäisinkin, voima löytäisi käyttönsä" (485).

Leninin lauseella on meille toinenkin merkitys. Työläiset, "kansat", loistavat poissaolollaan poliitikasta. Mikä heidät lamauttaa? Muistellaamme miten käpiöt kahlitsivat Gulliverin: he käyttivät hiuksiaan ja tuhansia hiuksenhienoja lankoja. Niin he sitoivat hänet, joka heidän kannaltaan katsoen oli jättiläinen. Tuntemmehan joitain niistä langoista, jotka nykyään sitovat kansojamme. Voimakain tämänkaltaisen sidon oli pitkään odotus osallisuudesta taloudelliseen kasvuun. Lisäksi tulevat monopolitavaroiden estetiikan kulttuuriset vaikutukset (vrt. Haug 1979, 31), gigantinen kompleksi jossa on kyse porvarillisen propagandan kenties tehokkaimmasta elementistä. Habermasille oli vastaava *Way of life* "ideologiaa sen nykyisin hallitsevassa muodossa" (Habermas 1957, 53). Eräs italialainen sosiologi kuvasi monopolistisen tavarastetiikan toimintatapa "privatisoivaksi desartikulaatioksi" (Ferrarotti 1972, 213). Habermas puhuu nykyään poliittisen ja taloudellisen järjestelmän pysyvyyden kannalta kahden tärkeän motivaation, yksityistymisen (Privatismus) valtionkansalaisena ja perheellishämmätyksen yksityistymisen ykseydestä. Yksityistymisen valtionkansalaisena perustuu Habermasin mukaan poliittiseen passiivisuuteen johon liittyy toisaalla kiinnostus "järjestelmän ohjaus- ja avustussuoritteita kohtaan". Perheellisämmätyksen yksityistymisen yhdistää perheeseen ja kulutukseen suuntautumiseen suoritus- ja urasuuntautumisen.

Yksityisihmisiä tässä mielessä on joukottain. Onko meidän muotoiltava uudelleen Leninin lause näin? Mikäli lisäämme vielä monikansallisten konsernien kulttuurisen läpituokutuksen, ymmärrämmekö silloin miten kansajättiläinen kahlitaan? Vai sorrummeko näin ajatellessamme manipulaatiomallin yksinkertaistamiseen? Toki on olemassa valtava tyhmäsitekemiskoneisto, ja kuitenkin tyhmäsitekeminen ei ole mekaanista. Tyhmäsitekemiseen tarvitaan kaksi. Kansa-Gulliverin lumoaminen (fascination) – hänen kannaltaan katsottuna – ei ole vain

* Dispoitiivi tarkoittaa tässä yhteydessä yksinkertaisesti "rakennetta". Aktivaatidispoitiivi tarkoittaa näin "rakennetta, joka aktivoi". (Suom. huom.)

pelkkä passiivisesti aikaansaatu tulos. Hänen lumoutumiseensa sisältyy aktiivinen elementti. Uraa uurtavassa tutkimuksessaan "Miten työväenluokan lapset hankkivat itsensä työväenluokan töihin" (kuten kuuluu alkuperäislaitoksen alaotsikko) on Paul Willis tutkinut tätä ulottuvuutta. Hänen esittämänsä materiaali osoittaa työläisten ja työläislasten luovan vastarinnan joka ilmenee moniaineksisen vastakulttuurin luomisessa. Samalla tulee selväksi, ettei vastarinta ole millään tavalla karaistunut estämään hallitsevan ideologian sekoittumista itseensä. "Vastarinnan huvi", kuten saksalainen laitos on alaotsikoitu, menee tutkitulta työläisnuorisolta ja myös heitä kohtaan myötätuntoa kokevalta lukijalta hukkaan, sillä osoittautuu,

"... että läntisen kapitalismin alistettujen ammattiroolin omaksumisessa on mukana itsensä tuomitsemisen elementti. Tämä tuomitseminen koetaan kuitenkin paradoksaalisesti ahtona oppimisena, vahvistumisena, omaksumisena, vastarinnan muotona." (Willis 1977, 3/1979, 14)

Vastarinnan lähinnä kouluun kohdistuvat symboliset aktit ovat samalla se muoto jossa erityisesti alempien ja näköalattomimpien palkkatyön muotojen väistä-

mättömyys omaksutaan ennakolta. Juuri huvista löytää Willis itsensä tuomitsemisen elementtejä.

Kansa-Gulliverin lumoaminen (fascination) olisi siis – ainakin osaksi – itselumoamista. Lumoutumista nimitämme *sisäiseksi* kahlitukseksi. Tämä on luultavasti vulgäärietymologiaa, mutta kielellinen läheisyys vastamerkitykseen, *ulkoiseen* kahlitukseen ja alistamiseen, on hämäävää. Fascis merkitsee kimppeä. Fascis merkitsee erityisesti liktorinkimppeä, antiikin Rooman ajan hihnoin köytettyä viitsakimppeä, josta pisti esiin kirves. Ruoska ja viitsat kuritusta, kirves mestausta varten – nämä aseet symbolisoivat valtion pakkovaltaa. Tällaisena symbolina tuli fascisesta italialaisen fasismin tunnuskuva – ja nimenantaja.

Ymmärtääksemme sisäisen ja ulkoisen kahlitsemisen, on opittava ymmärtämään niiden yhteisvaikutus. Willisiltä löydämme sitomisen laajemman aspektin, lamauttamisen, tuon puutteen niissä joita olisi joukottain. Siksi meidän on tarkasteltava erilaisten yhteiskunnallisten käytäntöjen ja ryhmittymien suhteita. Löydämme tällöin kytkentöjen ja artikulaatioiden koosteen, jota jäsentävät rajaukset, eripuraisuus, eräät toisenlaatuiset sosiaaliset ver-

kot, jakaantuminen "omiin" ja "toisiin" tai tyystin "vihamielisiin" identiteetteihin ja symbolisiin käytäntöihin.

"Työvoima on tämän kaiken keskipiste, sillä se on pääväilytys aktiivisessa suhteessa maailmaan: väline par excellence sisäisen minän yhdistämiseksi ulkoiseen todellisuuteen." (Willis -79, 13)

Eräs hämmästyttävä löytö on se, että jo ennen työelämään astumista, siis jo kouluaikana Willisin työläisnuoriso omaksuu vastaisen roolinsa työvoimana. Suuntautuminen – ruumiilliseen – työhön on "jätkien" ("lads") – Willisin tutkimien työläisnuorison itsestään käyttämä nimitys – jo kouluaikaisen vastarinnan selkäranka. Se on se tapa, jolla heidän luokka-asemansa määrittää ennakolta heidän symbolisia käytäntöjään: kieltä, pukeutumista, lopulta myös seksuaalisten suhteiden tulkintaa ja kehitystä. Työläiskehä ilmaistaan seksuaalikehon kautta. Kehon tärkein suhde on suhde karkeaan ja eiammattitaitoa vaativaan "ruumiilliseen työhön", jolla ei ole heille muuta mieltä kuin rahan ansaitseminen. Tosin työ myös yhdistää heidät maailmaan (ja samalla itseensä). Sikäli kuin jatkät artikuloivat tätä työläiskehä miehekkyytensä kautta, on seurauksena erityinen "ma-

choismi", miehisyysskultti. Seksuaalisessa identiteetissään he erottautuvat naisista samoin kuin muista miehisyysskäsityksistä jotka ovat vähemmän machoistisia ja heidän mielestään enemmän tai vähemmän "jänishousumaisia". Intellektuellit vaikuttavat heistä toisaalta "niiltä siellä ylhäällä" ja toisaalta "epämiehekkyyden" kuvilta. Kouluopetusta he kuvaavat riivoin vihjauksin passiivisena alistetuksi antautumisena. Oman identiteettinsä he koostavat vastakkaisena niiden identiteetille jotka pingottavat ja kuuntelevat tarkkaavaisesti koulussa. Näiden identiteettiä he nimittävät termillä "Ear Oles" (korvanreiät, englanninkielessä myös lähellä "persereikiä"). Lopuksi he liittävät tähän koulun ja itellektuaalisuuden vastaiseen työläiskehon artikulointiin seksuaalikehon kautta vielä rasistisen rajauksen. Symbolisten aggressioiden, joissa he ovat loputtoman tuotteliasta, lisäksi he vahvistavat identiteettiään tappelulla. Ear Ole't ja värilliset ovat ensisijaisia kohteita. Näin heidän identiteettinsä on solmiutunut seksistisesti, epä-älyllisesti ja rasistisesti työläiskehoon.

Työvoiman seksistinen artikulaatio voi palvella analyysiesimerkinä. "Sinälään" seksismi/machoismi (sovinismi – tai miten sitä nimitetäänkään) ei ole mikään luokkailmiö. Ja kuitenkin esitetystä aineistossa sen artikulaatio työläiskehon kautta vastakulttuurissa on juuri se tapa, jolla luokkaa-asema determinoi kokonaisuutta. Samalla näemme muuta samasta työväenluokasta polveutuvaa nuorisoa, Ear Ole't jotka muokkaavat luokkaa-asemaansa toisissa muodoissa. Tässä osoittautuu nasevasti, miten mekanistisesti ymmärretty determinismi iskee harhaan. Determinaatio toimii rakenteellisesti, se ei sellaisenaan tuota millään muotoa konkreettisia kulttuurisia toimintoja ja artikulaatiotapoja (vrt. lisäksi Willis -79, 24 ja eteenpäin).

On puute ihmisistä ja kuitenkin on joutokattain ihmisiä. Nyt voimme sanoa jotain enemmän siitä, miten voi olla puute selaisesta mitä on joutokattain. Yksi muoto jossa kansa voi käyttää voimaansa, hukata sen tai suunnata sitä itseään vastaan,

on sellaisten artikulaatiomuotojen verkko, jollaista olemme alkaneet eritteleään. Tämän "sosiaalisen verkon" elementit kahlitsevat ja vakiinnuttavat toisiaan molemminpuolisesti. Näiden sosiaalisten suhteiden verkko muodostaa kulttuurisen dispositiivin, *perustavan järjestyksen* (eine verfügende Anordnung) (vrt PIT -79, 180). Kokeeksi puhumme "joukkojen" kulttuurisesta järjestäytyneisyydestä. Kykenevätkö vasemmistolaiset* tarttumaan tähän verkkoon? Kykenemekö purkamaan tiettyjä sidoksia ja solmimaan uusia? Voimmeko muuttaa "design'n"? – Tunnetumpia kuin kulttuurisella tasolla ovat nämä kysymykset poliittisella. Siellä ne nousevat esiin liittolaiskysymyksinä. Mutta liittoutumia tekevät poliittiset toimijat, organisaatioiden "johdoiksi" kutsutut keskuksat. Tämä ainakin on välittömästi poliittinen merkitys ja poliittikkateoreettisena käsitteenä pitäisi "liittoutuma" säilyttää erottelukykyisenä. Poliitikassa on liittoutumilla valtava merkitys. Mutta olemme liikkuneet tähän saakka kulttuurisella tasolla, ja tämä taso vaikuttaa politiikan näyttämön tapahtumiin valmistelevasti, kantavasti, tai eristävasti. Willisin aineistosta tämä käy selvästi ilmi. Työläisruumiin moninainen artikuloituminen seksistisenä, rasistisena ja epä-älyllisenä "merkitsee" tosin työväenluokan identiteettiä, mutta samalla kuitenkin sen särmikkyys estää rajat ylittävän solidaarisuuden syntymisen naisten ja värillisten luokkatoverien kanssa samoin kuin välttämättömän tiedon omaksumisen. Kulttuuriset kytkennät estävät yhteiskunnalliselle toimintakykyisyydelle välttämättömien artikulaatioiden syntymistä. Poliittiset liittoutumat toimivat sitä vastoin alueilla, joilla näkyy vain jäävuoren huippu (vrt. lisäksi alaviite 4 "historiallisesta blokista" ja "poliittisesta liittoutumasta"). Toisaalta vain poliittisessa perspektiivissä voidaan kehittää tietoista asioihin tarttumista kulttuurisella tasolla. Miten tämän voisi ajatella tapahtuvan?

* Sanaleikki: Haug käyttää muotoa die Linken joka tarkoittaa myös verkon lenkkejä – suom. huom.

3. Maaginen kuutio – uudelleen järjestämisen ongelma

Vaihdamme vielä kerran aluetta ja kysymme: Miten vasemmistolaisen "sosiaalinen verkko" on solmittava? Viitteen tästä antaa muotoilu jolla espanjalaiset kommunistit artikuloivat itseään: he haluavat toimia *työn ja kulttuurin voimien ykseyden puolesta*. "Argumentissa" olemme lisänneet tähän yhden elementin, "tieteen":* Työn, tieteen ja kulttuurin voimien ykseys (vrt. Haug 1980 ja -81).

Miten tällainen kytkentä olisi kuviteltavissa? Ja miten uudet yhteiskunnalliset liikkeet suhtautuvat siihen? Elementit ovat jo enemmän tai vähemmän valmiina. Tosiasia on, että monet mahdollisen vasemmistoblokin erilaiset voimat heikentävät tai eristävät toisiaan. Osittain uusilla yhteiskunnallisilla liikkeillä on taipumusta työväenliikkeen rapauttamiseen. Kriittisten voimien järjestäytyminen poliittisella tasolla on avain vasemmiston heikkouden selittämiseen. Ja ulkoinen järjestäytyminen vastaa sisäistä, kuten voimme oppia Willisiltä, jonka jätkien tapa identifioida itsensä (ennenkaikkea vastaidentiteetti naisiin ja värillisiin) edesauttaa työväenluokan lohkokutumista.

Tiettyssä mielessä on kyse samasta kuin Rubikin "ihmekuutiosta". Tämä on tunnetusti kuutio joka on koottu 27 pienemmästä kuutiosta. Ostettaessa on kuutio järjestynyt niin, että jokainen sen (yhdeksästä pienestä neliöstä koottu) sivu on tietyn värinen. Käyttöohjeen mukaan:

"Pelissä on kyse siitä, että värit on sekoitettava pyörittämällä pieniä kuutioita pituusakselinsa ympäri ja sen jälkeen kuutiot on palautettava alkuperäiseen tilaansa niin että kaikki kuusi sivua ovat yksivärisiä."

On olemassa 43 252 003 274 489 876 000 mahdollisuutta.

"Kuution ratkaiseminen voi kestää tunteja, päiviä tai viikkoja. Tai siitä tulee elämäntehtäväne... Mutta ratkaisu on löydettävissä!" (Käyttöohje)

Muallakin kuin vain meidän maassamme tällä pelillä on ollut (anti-)mobilisoivaa vaikutusta. Maanlaisissa

näkee "kuutiointoilijoiden" askartelevan kuutioiden parissa. Se on saanut kansallisuurheilun piirteitä. *On olemassa joukotain ihmisiä jotka etsivät ratkaisua.*

Rinnastuksella ihmekuutioon on rajoituksensa. Potentiaalisten elementtien järjestämisessä ratkaisee kysymys vasemmiston heikkoudesta/vahvuudesta. Kuinka käsitämme pyrkimykset ja mahdollisuudet yhteiskunnallisten, poliittisten ja kulttuuristen voimien uudelleen järjestäytymiseen, "uudelleen artikuloimiseen"? Näiden voimien "artikulaatio" on se, mistä muodostuu hegemoniaalinen rakenne. Yhä uudellen törmäämme samaan kysymykseen: Miten sommittelemme mahdollisen vasemmistohegemonian? Leniniä seuraavan Gramscin itsestään selvänä pitämä työväenluokan poliittisen edustajan hegemoninen asema ei ole vain meidän maassamme toistaiseksi saavuttamattomissa, vaan tämä puoluemalli on kriisissä myös Italiassa, jossa on vahva ja riippumaton kommunistinen puolue. Pietro Ingrao puhuu tässä mielessä "joukkopuolueen kriisistä" ja päätteläe:

"Tarvitsemme myös uutta poliittista kulttuuria ja uutta suhdetta politiikan ja kulttuurin välille". (Ingrao 1980, 580)

"Puoluekratiaa" vastustaen Ingrao viittaa siihen, että italialaisen kommunismin käsitykseen sisältyy ainakin ohjelmallisesti "joukkojen protagonismi" (protagoni: pääosan esittäjä – suom. huom.) ja että ammattiyhdistysten autonomia on perustavan tärkeää. Hänen mielestään väikyy edellisen lisäksi "demokraattinen verkko (tessuto)" joka ulottuisi parlamentaaristen instituutioiden yli. Sellainen käsitys ei "millään tavalla vähentäisi poliittisten työväenpuolueiden merkitystä" (huomatakoon monikko!).

"Se mikä kuitenkin järkkyy, olisi totalisoiva käsitys puolueesta organisma, joka esittää vaatimuksen poliittisten kokemusten koko kirjon sisällyttämisestä itseensä, jollei jopa vuokranneensa yksinoikeuden teoriaan ja "totuuteen". Puolue ei tällöin luopuisi vähääkään tehtävästään laatia yleinen ohjelma, projekti yhteiskunnalle. Päinvastoin se käsittää tämän

tehtävän paljon kattavamassa merkityksessä so. ei vain sen omiin riveihin rajoittavana: se ymmärtää itsensä laajempaa luovuutta edistäväksi voimaksi" (Ingrao 1981, 34).

Vaikeudet alkavat siirryttyä politiikkaan. Omissa riveissä esiintyvistä vastarinnasta ja ryhmäkunnista ei Ingrao kerro, luultavasti poliittisesta hienotunteisuudesta. Myöskään ei oikein selviä, millaiseksi hän ajattelee puolueensa poliittikan suhteen uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Mutta hän puhuu tästä kysymyksestä asettaessaan "uudet" liikkeet hämmästyttävällä tavalla "vanhojen", ammattiyhdistysten, kanssa samalle viivalle:

"Poliittisten puolueiden tunnustama ammattiyhdistysten tai tiettyjen liikkeiden, kuten naisliikkeiden, autonomia ei ole mikään myönnöty, vaan tietoinen keino sellaisen yhteiskunnallisten voimien liiton rakentamisessa, joka kasvaa edessämme olevien muutosten muotokaudesta ja monimutkaisuudesta" (Ingrao 1981, 34).

Onko "yhteiskunnallisten voimien liitto", jonka osat säilyttävät autonomiansa, muotoilu eteenpäin kehitellylle hegemoniakäsitteelle? Ja ennen kaikkea: miten sellainen "dialektinen hegemonia" olisi saavutettavissa? Oaxacan seminaarissa, jossa näistä pohdintoista keskusteltiin, sanoi Giacomo Marramao (IKP):

"Tietysti pyrimme hegemoniaan. Mutta siinä on olemassa erillisiä sektoreita, erikoistuneita kielii, ristiriitoja eri pyrkimysten välillä. Miten tehdä nämä vastakkainasettelut toimiviksi?"

4. Hegemonia ilman hegemonia

Chantal Mouffe ja Ernesto Laclau yrittivät äskettäin ajatella sosialistisen poliittisen artikulaation hahmotelmaa kuvittelematta työväenluokan "taloudellisen rakenteen kautta a priori taattua" hegemoniaalista asemaa (vrt. Laclau/Mouffe 1981, 21). Heidän tavoitteenaan on moni-

kerroksinen yhteiskunnallisen subjektin "eriytyneen artikulaation" käsite. He ehdottavat peräeroa "metafysiseen" puheeseen *yhdessä* "historiallisesta subjektista" ja vaativat *subjektien moninaisuuden tunnustamista*. Samalla he kuitenkin näkevät, että työväenluokan ratkaiseva voima, jota ilman ei Eurooppaan pystytetä mitään sosialismia" (emt). Onko se tässä "etujoukko" tai hegemoni, riippuisi

"sen kyvystä kehittää poliittinen projekti, jonka muut demokraattiset subjektit voisivat tunnustaa omien vaatimustensa toteuttamisen kannalta perustavaksi." (Laclau/Mouffe 1981, 21)

Mutta Marramao voisi toistaa kysymyksenä. Kun käännämme "eriytyneen artikulaation" (eine differentielle Artikulation) erilaisen voimien kytkennäksi jossa niiden erilaisuus tunnustetaan ja jossa ne säilyttävät autonomiansa, kuinka on silloin kuviteltavissa erilaisten pyrkimysten välisten ristiriitojen raukeavan?

Seuraavassa haluaisin kehittää ajatusta hegemoniaalisesta rakenteesta ilman klassista hegemonia. Sitä varten esitän koeeiksi *rakenteellisen hegemonian* käsitteen. Tämän käsitteen käytännöllinen merkitys on kulttuurisen ja poliittisen toimintakykyisyyden laajentamisessa meidän oloissamme. Ehkä se on vain kipeässä kysymyksessä siitä, miten "heikot" voimat heikkoudestaan huolimatta voivat tehdä politiikkaa. Ehkä tämän reflektion yleinen arvo on vielä rajoitetumpi. Sillä se kokemus, jonka arvioimisesta tässä on kyse, on kulttuurisella – ei poliittisella eikä taloudellisella – tasolla hankittua, ja se on sitä paitsi vain paikallista. Emme halua aloittaa mahtavammien kuin mihin edellytyksemme riittävät. Yritämme ymmärtää teoreettisesti ja yleistää olemassa olevan "Kansanyliopiston" (jatkossa Volksuni – suom. huom.) esimerkkiä. Mikään ulkoinen korsetti ei voisi pitää tätä projektia koossa ellei olisi olemassa sisäistä kiinteyttä. Sitä voidaan haluta, mutta sitä ei saada miehivaltaisesti aikaan. Kyseessä on järjestyneisyyden vaikutus. Kuinka käsitämme tämän vaiku-

tuksen? Esitän tässä tarkoituksessa toisen käsitteen ja puhun *aktivaatiodispositiivista*.

Aktivaatiodispositiivilla olisi ymmärrettävä yhteiskunnallisten voimien sellaista järjestäytyneisyyttä tai uudelleen järjestymistä, joka voimistaisi yksityisten voimien toimintakykyisyyttä. Aikaansaadun voimanlisäyksen olisi oltava järjestyneisyyden luomiseen tarvittavia ponnistuksia suurempi. Mikäli olisi sellainen uudelleen järjestämisen tapa, jonka synnyttäminen ei edellyttäisi vastarinnan voittamista, vaan vain vapauttaisi lisääntyneen voiman, olisi vaikutus verrattavissa räjähdykseen. Joukot muuttuisivat vallankumouksen kriittiseksi joukoksi. Wilisin esittämän aineiston esimerkiksi voimme saada näkökulmia siihen, mitä voitaisiin nimittää vastakulttuurin mikrofysiikaksi. Joka tapauksessa siitä lienee selvinnyt, että minkälainen teknokraattinen asioihin puuttuminen mistään kuvitellusta vallankumouskeskuksesta ei purisi. Niinkuin jatkilla on esim. myös radikaalifeministisillä liikkeillä juuri potentiaalisessa yhteiskuntaa muuttavassa vastarinnassa sisäänrakennettuna eristäytyminen yhteiskuntaa muuttavasta uudelleenjärjestäytymisestä (vrt. Frigga Haug 1980 "Kesäyliopistosta naisille"). On sitä paitsi jo paljon, ellei itse "aktivaatiodispositiivi", jossa ristiriitaiset yhteiskunnalliset voimat kohtaavat, räjähdä. Tästä näemme, että hegemoniakäsitteen kehittäminen ei vaadi välien selvittelyä vain ekonomismin, vaan kaikenlaisen teknokratian kanssa, myös vallankumoukselliseksi tarkoitettun kanssa. Siinä määrin kuin onnistuu sellainen kulttuuristen ja poliittisten liike-elementtien ja käyttöta-

pojen kytkentä, jossa sen osat juuri tämän kytkennän ansiosta vapautuvat, ja vielä niin, että kaikki järjestäytyneet osat saavat kiittää voimistumisestaan toisia, saa hegemoniakysymys uuden sävyn. Se, mikä auttaa yksityisiä ryhmittymää, ei ole yksin sen omaa ansiota, eikä mikään ryhmä kykenisi tähän yksinään. Tämä ei tekisi yhden ryhmän johtavaa osuutta mahdolltomaksi, ei sitä myöskään edellyttäisi. Pois suljettua olisi kuitenkin yhden ryhmän hallitseva rooli siinä mielessä, että se kaikinpuolisesti kontrolloisi muita.

Aktivaatiodispositiivi edellyttää, että se ei koske vain siihen osallisten voimien johtoa; se toimii vain, mikäli se vapauttaa mihin tahansa ryhmään organisoituneiden toimintakykyisyyttä. Edustuksellisen, vallan delegointiin perustuva politiikan tekemisen rakenne, joka suuntaa odotukset "huoltovaltion" suorituksiin – ennenmuuta sosiaalidemokraattisessa muodossaan – toimii passivoitidispositiivina.

Marxilainen vasemmistokaan sosiaalidemokratian sisällä ei ole vapautunut tästä politiikkarakenteesta, kuten – yhtä kaikki poliittisesti hyvin tärkeistä – Herforderin teeseistä voidaan lukea. Taloudellista perus- ja puiteanalyysiä seuraa niissä pitkä luettelo vaatimuksia sellaisina kuin ne (ei ilman illuusioita) voitaisiin esittää valtiolle tai asettaa vasemmistolaisen vaaliohjelman vaatimuksiksi. Rakenneellisesti ei joukkoja ajatella riittävän toimivina, eikä yhteiskunnallisten "subjektien" moninaisuutta oteta tarpeeksi huomioon. Varsinainen *politiikan* konseptio kokonaisuudessaan kaipaavaa kehittyä, ennen kaikkea mahdollisten vasem-

mistovoimien aktivoiva kytkentä vasemmistoblokkiksi (vrt. tästä myös Elfberding 1981, 203).

SDP-vasemmisto on periaatteellisesti osoittanut hegemoniakyvykkyytensä, kun se on pyytänyt paljon muiden ryhmien edustajia keskusteluun teeseistään. Mahdollisesti hegemoniaalisen ryhmän politiikan täytyy joka hetki ottaa huomioon molemminpuolinen riippuvuus joka valitsee sen ja muiden (myös kilpailevien) politiikan välillä. Niin kauan kuin hegemoniaalinen kenttä toimii aktivaatiodispositiivina, vaikuttaa uudelleenjärjestäytyminen myös sisäisesti. Tämä takaisin-kytkentävaikutus on erityisen tärkeä uuden järjestyneisyyden jatkumiselle.

5. Hegemoniaalinen mahti hegemoniaefektinä

Ehkä myös hegemoniassa sen "klassisessa" mielessä on asia päinvastoin niin, että se ei ole vain hegemonista syntyisin, vaan hegemoni on ennen kaikkea hegemonian tuotetta (ein Hegemonie-Effekt ist). Sitä paitsi "hegemonia" ei ole mikään välineellisesti käytäytymiselle alistettavissa oleva käsite, "legitimaation hankkiminen" (Weber) väline. Poliitikalla ei voi olla mitään välineellistä suhdetta hegemoniaan, vaan politiikkaa tehdään hegemoniasta käytävässä taistelussa ja hegemoniassa. Hegemonia on se mistä taistellaan ja se on se missä taistellaan. Ehkä on vielä näin – ja E. P. Thompsonin tutkimukset siitä, miten työväenluokka muodostaa itsensä, viittaavat siihen –, että luokan muodostuminen ja kyvykkyys hegemoniaan määrittävät toisiaan, että luokka, sen sijaan että se olisi yksinkertaisesti sosiaalitaloudellinen tosiasia, saataisi muotoutua samassa prosessissa johon sen hegemoniaalinen vetovoima perustuu. Se, mitä aivan liian pitkään on artikuloitu käsitteillä "luokka sinänsä/itseään varten" täytyy silloin käsittää konkreettisemmin. Eräs ongelma on siinä, onko luokka muodostanut itsensä poliittisesti, onko se synnyttänyt intellektuellinsa ja "tietonsa". Tässä käy eräs Gramscin laajempi käsite välttämättömäksi: *hegemoniaaliset apparaatit*.¹⁰ Toiminnassaan ne aina asettavat valmiiksi rajat ja aineksen, joissa erilaiset yhteiskunnalliset subjektit voivat kehittyä. Juuri täten levittäytyy hegemoniaalinen kenttä. Luokka joka ei vielä ole "muodostunut" olisi ymmärrettävä konkreettisesti vielä artikuloitumattomana tai toisten artikuloimana. Enemmän tai vähemmän itseartikuloitava luokka sitä vastoin kehittää kulttuurisen elämänsä ja osoittautuu juuri täten sellaisten käytäntöjen kristallisoitumaksi joissa ihmiset toteuttavat itseään. "joiden vuoksi he elävät, organisoituvat ja joille he omistautuvat" (Bloch 1918, 9).

Hegemonia ei jää hegemoniaalisille

subjekteille miksikään ulkoiseksi, sellaiseksi jota ne voisivat hyödyntää päämäärinään, ne ovat olemassa hegemoniassa, muotoutuvat uudelleen hegemoniaalisissa prosesseissa ja vasta näin muotoutuivat subjekteina.* Tässä mielessä voitaisiin sanoa, ettei hegemoniaalisilla efekteillä ole yhtä subjektia, vaan kyse on vaikutuksista monissa subjekteissa. Hegemoniaalisilla prosesseilla sitä vastoin saattaa olla sangen etteoisialinen organisoituja subjekteja. Hegemoniaaliset subjektiefektit aikaansaavat uuden, vain tässä yhteydessä mahdollisen kiinteyden ja toimintakykyisyyden (edellä kuvatun kaltaisen yhteyden kautta). Ehkä tässä on kaava hegemoniaaliselle pysyvyydelle: hegemoniaalinen efekti = subjektiefekti = valtaefekti. Jokainen hegemoniaalinen rakenne olisi silloin kuvattavissa valtaa luovaksi ja jakavaksi. Vallan hegemoniaalinen jakautuminen olisi jotain muuta kuin pelkkää delegaatiota "periferiasta" "keskustaan". Ylipäätään on yhtälö valta = herruus purettava. Herruus on ymmärrettävissä vallan riistämisenä herruuden alaisilta ja vallan keskittymisenä niille joilla herruus on. Valta herruutena on sortovaltaa. Valta konkretisoituu toimintakykyisyydessä. Kysymys on vastaavasti asetettava konkreettisesti: kyvykkyytinä herruuden harjoittamiseen tai siitä vapautumiseen (olkoon se vaikka kulttuurista toimintakykyisyyttä "alhaalta").

6. "Yhtenäisyyden" poliittiset hahmotelmat

Ero "hegemonin" hegemoniaalisen vallanlisäyksen ja herruuden perustuvan vallan välillä ei millään muotoa ole aina ja kaikkialla sama kuin "demokraattisen sosialismin" ja "proletariaatin diktatuurin" välillä. Brecht esittää – toisia käsitteitä käyttäen – vallan, jota Lenin vuoden 1917 vallankumouksesta alkaen valtaa yhä enemmän, hegemoniaefektiksi vastakohtana Stalinin herruuteen perustuvalla vallalla. Ja itse asiassa Leninin poliittiseen kuulunutta "proletariaatin diktaturia" ei saa ymmärtää vastakohtaksi hegemonialle. Brecht taisteli kyetäkseen kielellisesti ilmaisemaan Leninin vallan erityisyyden ja hänen esityksensä ehkä pysyy perustelevalan diskurssin rationaalisuudessa. Seuraavaksi hän yrittää työstää "vakaumuksen" käsitettä asiantilaa ilmaisevasta käsitteestä prosessia ja ponnistusta ilmaisevaksi käsitteeksi: "Jotta voitaisiin puhua kansanvallasta täytyy sanalla vakaumus antaa uusi merkitys: Sen täytyy merkitä: vakuuttaa ihmisiä. Kansanvalta merkitsee argumenttien valtaa." (GW 12, 530)

* "Subjektia" käytetään tässä kahdessa merkityksessä. Samalla sekä yleisessä merkityksessään ilmaisemaan toiminnan tekijää, että alkuperäisessä merkityksessään ilmaisemaan myös kohdetta, prosessin "alamaista", siis nykyisen kieliopin mukaan "objektia".

Nyt hän käyttää tätä työstettyä käsitettä Leninin/Stalinin vastakohtaisuuden osoittamiseen:

"Suuren mallistuksen aikoina, sanoi Me-Ti, valtasivat Mi-en-leh (Lenin) ja hänen ystävänsä vallan, koska he vakuuttivat ihmisiä. Mi-en-leh'n käskyt olivat tiivistettyjä selontekoja. Mi-en-leh ei voinut sanoa, että hänen vastustajensa ylivoima pakottaa hänet käskemään. Se pakotti hänet vakuuttamaan.

Ni-en-illä (Stalin) oli vähemmän vastustajia ja hän käski." (emt)

"Vakuuttaminen" täytyy puhdistaa manipulatiiviseen "ylipuhumiseen" kohdistuvista epäilyistä. Vakuuttaminen on sitä, että se jota vakuutetaan, vakuuttautuu itse. Tämä tapahtuu kokemusten, päämäärien jne. artikulaatioiden kentässä, diskursiivisessa verkossa. Argumentointi tarkoittaa läpikotaisuutta, kykyä erottaa asiat toisistaan. Vakuuttautumisessa on kyse subjektin syntyisestä ja rakentumisesta. Vakuuttaminen ja argumentaatio tapahtuvat siis artikulaatioverkostoissa. Näihin sisältyvät valta ja vallan jakaminen. Niiden kytkeminen on osa ideologista taistelua. Tuloksena syntyy hegemoniaalisesti relevantteja vaikutuksia ("lahkolainen" diskurssi määrittyy juuri antihegemoniaalisista vaikutuksistaan). Valta voidaan käsittää artikuloituna voimana, sen puute desartikuloituna voimoina. ("Artikuloitunut" sijasta voitaisiin myös sanoa: yhteen sidotut ja johonkin päämäärään suunnatut; desartikuloitunut sijasta: hajonneet, päämäärää omaksumattomat tai toisiaan vastaan suunnatut.) "Vakaumus" joka Brechtin antamassa merkityksessä synnyttää valtaa voidaan ymmärtää tässä asiayhteydessä.

Lenin ymmärsi poliittisessa käytännössä "ihmisten vakuuttamisen" heidän toimintakykyisyytensä kehittämiseksi. Vaikka hän itse oli "vakaumuksellinen" ateisti, hän käsitti, että tässä suhteessa "mielipiteiden yhtenäisyys" on tarpeellista:

"Sorrettujen luokkien käymän todella vallankumouksellisen taistelun yhtenäisyys maanpäällisen paratiisin puolesta on meille tärkeämpi kuin proletariaatin mielipiteiden yhtenäisyys paratiisista taivaassa." (LW 10, 74, vrt. myös Leniniä käsittelevä luku PIT:ssä 1979, 19 missä lausetta on myös siteerattu)

Wir Frauen?

Wir Frauen 83 -kalenteria saatavissa SOL:n keskustuimistosta os. SOL, III linja 7 B 37 00530 Hki 53, hinta 30 mk ps-tilille 789 13-0. Kalenterin lisäksi runsaasti tietoja edistyksellisen naisliikkeen historiasta ja nykypäivästä. 300 sivua, saksankielinen. Tilaukset toimitetaan saapumisjärjestyksessä. Huom! rajoitettu määrä.

Päinvastainen malli tarjoaa ratkaisua, joka ei ole turvattu siltä, että kommunistit sen myötä vasemmistolahkolaisessa (antihegemoniaalisessa) vaiheessaan joutuvat eristyksiin: *ensin selväys – sitten yhtenäisyys!* Kaukainen, heikko kaiku tästä ratkaisusta kuultaa Wahrheit'n (SEW) Kansanyliopistoa koskevasta selostuksesta: "Kansanyliopistolta puuttuu kuitenkin johdonmukainen maailmankatsomuksellinen perusta..." (Wahrheit, 3. 6. 81, s. 8)

Toteutuuko kansanyliopistossa yhtenäisyys ilman selvyttä? Kuitenkin sen perustana on strateginen analyysi ja teoria joiden ytimenä on tutkia mahdollisuuksia vasemmiston toimintakykyisyyden, työväenliikkeen, sosialismin kehittämiseen maassamme. Toinen lause paljastaa sitaatin käytännöllisen merkityksen. Halutaanko sanoa, että strateginen perusta on *toinen* kuin se, mikä SEW:llä on. "Johdonmukaisen perustan" puuttumisen tulkitaan nimittäin siitä, että

"yksityiset osaset ovat päättäneet painopisteistä itsenäisesti".

Valtakysymyksestä esitetään siteeraus selostuksessa tietty, ylhäältä keskitetty hallittuun ja valvottuun organisaatiomuotoon liittyvä käsitys. Tämä käsitys on sen harhaluulon vallassa, että "vakuuttaminen" on enemmänkin vakuutuneisuuden tai yksinkertaisemmin suosiosoitusten vaatimista kuin "ihmisten vakuuttamista". Vastaava tunnuslause kuuluu: *Mitä emme valvo, sitä vastaan taistelemme*. Tämä pätee varmasti myös valtaan ja ellei se ole repressiivisillä valtiolimillä, miten muuten se ajan oloon toteutuisi kuin hegemoniaalisena efektinä? Hegemoniakysymyksestä ei pääse eroon muuten kuin hegemonian menettämisen hinnalla.

Ongelmaa voidaan ehkä valaista moitteella, jonka aikakauslehti "konsequent" (SEW) on esittänyt "Projekts Ideologietheorie'n" asettamusta vastaan:

"... sillä demokraattinen liike eikä työväenluokka on PIT:ille tärkein." ("konsequent" 2/1980, 95)

Mikäs vastakkainasettelu tämä on, työväenluokka – demokraattinen liike hierarkisessa "tärkeysjärjestyksessä"? "Demokraattinen liike" on poliittisesti artikuloitunut, "työväenluokka" "konsequent"-kontekstissa taas taloudellisesti. Onko tässä lopulta kyse talouden ja politiikan tärkeysjärjestyksestä? Haluuko "konsequent" syyttää PIT:ä politiikan eikä talouden asettamisesta tärkeimmäksi? Sellaisella konfliktilla on pitkä perinne. Siitä sai jo Lenin kimppuunsa Buharin jolle Lenin vastasi:

"Politiikka käy välttämättä ennen taloutta. Argumentoida toisin olisi marxism ABC:n unohtamista." (LW 32, 73; LKT 32, 67)

Yllä kyhättä vastakohta on yhtä järjetön kuin olisi ravitsemuksen ja ruokailun välinen. "Työväenluokka" olisi tyhjä

MOPSO NISA DATVR, QVID NON SPEREMVS AMANTES.

fraasi ellei se artikuloisi itseään poliittisesti ja siten muodostaisi itseään. Sen taistelu ei saa rajoittua ahtaaseen luokkaintressiin, vaan sen täytyy "lähteä koko kansasta" (Lenin, LW 5, 348). Työväenluokan harjoittaman *politiikan* kaavailee Lenin:

"Polttopisteeksi... jossa kohtaavat proletariaatin poliittisen kasvatuksen ja koko yhteiskunnallisen kehityksen ja koko kansan, so. kaikkien sen demokraattisten elementtien elintärkeät intressit." (LW 5, 348)

Keskeisenä panoksena näissä pyrki- myksissä on Leninin näkökannan mukaan "hegemonia poliittisessa kamppailussa" (emt 350). Se muodostuu kaikkien erilaisten yleisdemokraattisten intressien *polttopisteessä*, kentällä jolla nämä "tapaavat". Leninin vastaukset eivät riitä meille avautuneisiin kysymyksiin, mutta niiden huomiotta jättäminen olisi uusien ratkaisujen kehittelyn hylkäämistä. Pysykäämme Leninin näkökannoissa: työväenluokan on kehiteltävä politiikkaa. Tämän politiikan on oltava hegemonista. Hegemonista se on artikuloituna demokraattisen liikkeen kautta. Tähän liittyy kysymyksiä joihin emme tässä kykene puuttumaan tämän enempää, esimerkiksi aivan liian pitkään yksinkertaistettui esitetty kysymys työväenluokan ja sosialistisen projektin jännitteisestä suhteesta.

Rudolf Bahro manaa esiin toisenlaista yhtenäisyyden tyyppiä, joka poikkeaa ratkaisevasti hegemoniaalisesta yhtenäisyysrakenteesta. Hän kaavailee kristittyjen ja marxilaisten "suljettua falangia" "positiiviseksi" nimittämäänsä vihollista vastaan.

"Löyämme sen ainoastaan sulattamalla emansipatoristen pyrkimyksiemme parhaat elementit *yhdessä* – se on enemmän kuin dialogi ja enemmän kuin liitto – siinä on kyse konkreettisesta sosiaalisesta utopiasta ja transendoivasta poliittisesta uskosta." (Bahro 1981)

Hänen mielellään väikyy "suuri koalitiio" oikeiston ja vasemiston vastakoh- taisuuden tuolla puolen. Koalitiolu- teestaan huolimatta – mikä on silmiinpis- tävästi ristiriidassa tässä kaavaillun hege- moniaalisien rakenteen kanssa – tämän muodostelman ei "pitäisi olla pluralis- tinen", kuten Bahro totesi paneelikeskus- telussa Meksikossa. Kuinka tämä vasem- miston ja oikeiston kattava eikä kuiten- kaan pluralistinen koalitiio on ajateltavis- sa? Pluralismin ohella Bahro torjuu myös vapaamielisyyden ("en tiedä, kuinka pit- källe radikaalit liberaalit voivat olla mu- kana")

Bahro ajattelee yhtenäisyyttä *fuusion* käsitteellä. Fuusio tarkoittaa sulautumis- ta. Edelleen on vain *yksi* subjekti joka on homogeeninen ja herruutta harjoittava. Sen vakaumus on *uskoa* ja sen muoto on *falangin* muoto (nämä esiintyvät fasistien käyttämässä kielessä jossa he nimittävät itseään *falangisteiksi*). Tätä vastaan on hyvä palauttaa mieliin muotoilu jolla va-

semmistounioni vuosia sitten artikoi- yhtenäisyyttään Ranskassa: *Unioni, ei fuusio*. Fuusio on hegemoniaalisien yhtenäisyyden vastakohta. Fuusiopoliittika hegemoniaalisessa kentässä aikaansaa ha- joamista (fissiota). Laclau "eriytyneen artikulaation" käsite saa tässä yhteydessä sen käytännöllisen merkityksen, että eroavuudet eivät merkitse hajoamista. Vasta pyrittäessä yhdeksi subjektiksi su- lauttamiseen ovat eroavuudet yhteiskun- nallisissa subjekteissa perusta hajoamiselle. Silloin pätee: fuusio = fissio (sulautta- minen = hajoaminen). Hegemoniaalisien rakenteen yhtenäisyys sitävastoin voi ar- tikuloitua *yhtenäistymisenä eroavuudes- sa*. Tämänkaltaisen yhtenäisyyden rakentaminen ei myöskään perustu niiden kysymysten pois sulkemiseen, joista rajat, erimielisyydet muodostuvat.¹¹

7. Volksuni

Teemme asian helpommaksi tarkaste- lemalla vielä kerran – ja tällä kertaa tar- kemmin – Volksuni-projektia. Se on pro- jecti, joka on toteutettu kulttuurin alueel- la, joka muotoutuu kansalaisyhteiskun- nan (società civile) eikä valtion (società politica) alueella.

Tämä projekti noudattaa muita lakeja kuin puolue. Alituisesti läsnäoleva hege- monian ja pakon (myös johtavan vaiku- tuksen ja herruuden), vapaan sopimisen ja välttämättömyyden pakoi- alistami- sen vuorovaikutus painottuu tässä ratkai- sevasti vapauden puolelle. Joka tapauk- sessa voimakkaammin kuin millään muulla yhteiskunnallisen elämän alueel- la. Ne yleistykset, jotka lähtevät kulttuu- risen käytännön ja kulttuurisen hegemo- nian ongelmista voisivat siksi johtaa vaa- rallisiin illuusioihin, jos ne siirrettäisiin tätä huomioon ottamatta koskemaan val- tio- ja puoluepoliittisia tai taloudellisia ongelmia. Kulttuurisia käytäntöjä luon- nehtii se, että subjektit kokevat itsensä niiden alueella itseisarvoisina (Selbst- zweck), tarkoitamme tätä kun puhum- me itsetarkoituksikäytännöistä (Selbst- zweckpraxen) vrt. Haug 1979, 36; PIT 1979, 184). Volksuni institutionalisoi kulttuurin alueella

"erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden au- tonomisen artikuloimisen mahdollisuuden" (Volksunin ohjelmakirja 1981). "Se tarjoaa eri- laisille ryhmille ja liikkeille artikulaatio- ja toimintamahdollisuuden (...) ja tässä prosessissa muuttuvat siihen osallistuvat." (sama).

Volksuni on täten käsiteltävä kulttuuri- sena aktivointidispositiivina. Sen rakenne on huolimatta niinsanoaksemme kuoh- keasta ja elastisesta kiinteydestään – tavattoman monimutkainen, sillä se liit- tää toisiinsa erityisellä tavalla tavallisesti toisistaan erillisiä alueita tai tarkemmin eri alueiden ryhmittyviä. Sanoa – kuten edellä tehtiin – että työ-tiede-akseli (kon-

kreettisesti: ammattiyhdistysihmiset – tutkijat) on keskeinen, on tarkasti otettu- na riittämätöntä. Muut liikkeet, kuten naisliike tai ekologia- ja rauhanliike, arti- kuloituvat "poikittain" tähän akseliin nähden: naiset ovat sekä palkkatyöläisiä että tutkijoita. Työläisten, kriittisen tie- teen ja naisten liikkeiden keskinäinen jär- jestyminen on käsiteltävissä "poikit- taisartikuloitumisena". Hegemonisena rakenteena tämä järjestyminen osoittau- tuu kestäväksi siinä määrin kuin se laa- jentaa yksilöiden toimintakykyisyyttä. Siinä määrin kuin ihmiset vakuuttuvat tästä käytännössä kasvaa heidän myö- tamielisyytensä tätä erilaisten autonomia- avaruuksien (Autonomieräume) yhteen- liittymää kohtaan – jonka yhtenäisyys kasvaa samalla. Autonomia-avaruus – itse asiassa on ammattiyhdistysten, nais- ten jne. autonomia perustava välttämät- tömyys tässä yhteenliittymisessä. Autono- miasta puhutaan usein marxilaissessa pe- rinteesä lisämääräellä "suhteellinen", ja tämä on metodisesti mielekästä. Mutta vasemmistovoimien hegemonisessa ra- kenteessa ja kulttuurin alueella olisi pel- kää "suhteellinen autonomia" haitallista. Puoluepolitiikassa me tunnemme tämän vasemmistopuolueiden suhteesta niiden nais- ja nuorisojärjestöihin. Ne sidotaan liekaan. Toki on olemassa pidempiä köy- siä, jotka venyvät ja antavat enemmän liikkumatilaa. Mutta kulttuurisessa akti- vointi-dispositiivissa todellisen toiminta- kyvyn tulee olla suurempi kuin sen ulko- puolella eikä pienempi. Se mikä tähän tarvitaan, on autonomia ilman verukkeita.

Tämä mahdollisuus ei ole pelkästään kuvitteellinen, koska autonomiakoke- mukset ja koettu vuorovaikutus muuttaa osallistuvia ryhmittymiä sisällätään. Siinä määrin kuin tämä todellistuu, vaikut- taa hegemoninen rakenne ilman hege- monia. Tämä ei merkitse sitä, että työ- väenluokka olisi satunnainen, mahdolli- sesti jopa sivuun jätettävä (kuten Gorz 1980 ajattelee) viitepiste. Mutta vasta työväenluokan suhde tieteeseen ja de- mokraattiseen emansipaatioon voi tehdä sen omalle luokkanäkökulmalle rakentu- van perspektiivin hegemoniseksi. Hege- moninenhan ei merkitse mitään muuta, kuin että syntyy rakenne, joka avaa erilai- sille demokraattisille subjekteille opti- maaliset toimintaedellytykset. Leninin kielikuva polttopisteestä on osuva (hil- freich). Ei työväenluokan näkökulma sel- laisenaan, vaan muuttuvien artikulaatioi- den elementtien polttopiste on ratkaise- vaa uuden politiikan muodostamiselle.

Eräs muoto, jossa Volksuni-projekti on osoittautunut toimivaksi, on se innostus jonka on synnyttänyt järjestäjänsä kes- kuudessa tehtävä luoda toimintatilaan ryh- mien ja suuntausten moninaisuudelle. Tähän liittyy itse organisaatiossa yhteis- työ toisten ryhmien edustajien kanssa. Vasemmistoprotestantit tapasivat tässä

yhteydessä ensimmäistä kertaa vasem- mistokataloilaista. Tapaamisissa sosialis- tisten feministien ja vaihtoehtoisten kult- tuurin edustajien kanssa muuttuu työläis- ten luokka-aseman artikulointi, joka ei toki määrää automaattisesti tiettyä elä- mäntapaa. Erilaisten muodostumien si- säiset dominanssisuhteet liikkuvat. Ja uudentyyppisten suhteiden keskellä ovat erot edelleenkin olemassa. Ei tapahdu (mitään) ihmeitä, mutta jotain (kuitenkin) tehdään.

Ehkä voidaan sanoa, että Volksuni – alustavasti ja vakiintumattomasti – muo- dostaa vasemmistolaisen kansanliiton kulttuurisen tyyppin (jota ei tule sekoittaa kansanrintamaan). Se ei ole muodollisesti sosialistinen, mutta se on sitä sisällöltään tosiasiallisesti yksin erilaisten populaari- demokraattisten (populardemokratis- chen) ryhmien itseyhteiskunnallistumi- sen kulttuurisen muodon kautta. Työläis- ten asema Volksunissa ja Volksunin suh- de työväenluokan näkökulmaan ei ole il- man muuta kuvattavissa perinteisillä kä- sitteillä. Kuratorium (Volksunin johto- kunta, suom. huom.) muodostuu puoliksi työläisistä, jotka ovat enimmäkseen työ- paikkaneuvostojen jäseniä, puoliksi tutki- joista ja kirjailijoista (lähies kaikki ay- aktiivieja). Uusia yhteiskunnallisia liikkei- tä luonnehtii se, että molemmat – sekä työläiset että tutkijat – ovat "moninker- taisesti artikuloituja", he ovat osallisia sa- manaikaisesti tässä tai tuossa poliittisessa ja kulttuurisessa tendenssissä. Kuratori- umin kokoonpanosta ei voida sanoa enem- pään, kuin että työläisillä ja tutkijoilla joil- la muuten on erilainen orientaatio ovat vahvat asemat, mutta että koko järjestäy- tymisen tarkoituksena on (ja se täyttää tä- män tarkoituksen) se, että taataan erilais- ten subjektien moninaisuus ja vähenne- tään äänestyspäättösmenettelyä vastakoh- tien tasoittamisella. *Ei ole olemassa mitään etukäteisvalta-asemaa*.

"Sitä kenestä tulee johtava voima, ei voida ylipäänsä vahvistaa tai manipuloida etukä- teen... Sen täytyy perustua sille mitä jokin ryhmä on kulloinkin esittänyt, vakuuttaviin tietoihin ja suoriutuksiin. Oikeastaan se, kuka on johtava voima määrittänyt vasta lopputulok- sena ja jälkikäteen. Sosialistisen yhteiskunnan puolesta käytävän pitkän kamppailun yksittäis- sissä vaiheissa tulevat milloin yhdet milloin toiset kulloinkin johtavaksi voimaksi selvänä- köisyydensä, toimivan strategiansa ansiosta. Seurauksena valmiudestaan uhrauksiin ja yh- teistyöhön." (Gollwitzer 1981)

Tätä on tosin täydennettävä. Kaikessa valmiudessa uhrautumiseen ja yhteistyö- hön on ratkaisevaa yhteistyöhön osallis- tuvien strategien järjestäytyminen, liik- keiden toisiinsaliittyminen, monikeski- nen aktivointirakenne, lyhyesti rakenteel- lisen hegemonian dispositiivi. Tämä mo- ninainen muodostelma ei ole palautetta- vissa työväenluokan näkökulmaan, mutta se on kehitettävissä siitä lähtien. Samaa voidaan sanoa sosialismista. Ei voi olla

mitään sosialismia, joka olisi palautetta- vissa työväenluokan näkökulmaan. Mut- ta työväenluokan näkökulmasta lähtien on kehiteltävissä sosialismi, joka artiku- loituu paljon sitä itseään laajemmin. Len- nin jopa näki sosialistiselle valtiolle tie- tylläisen vallanjaon, autonomisen tilan ammattiyhdistyksille. Sillä ammattiyh- distysten ensimmäisenä tehtävänä hän piti "työläisten puolustamista heidän val- tiotaan vastaan" "työläisten harjoittaman valtiomme (kyse on sosialistisesta valtios- ta) puolustamisen" täydentävänä tehtä- vänä (LW 32,7). Jos sosialismi olisi palau- tettavissa työväenluokan luokkanäkökul- maan, olisi tämä (ammattiliittojen tehtä- vä, suom. huom.) tarpeeton. Myös sosia- lismi täytyy ajatella monien subjektien keskinäisenä aktivaatiodispositiivina/ak- tivointi dispositiivina, niiden tuottavana järjestäytymisenä sosialistisessa perspek- tiivissä. Tämä järjestäytyminen on kehi- teltävissä vain työväenluokan näkökul- masta lähtien – ehkä myös siihen kiinnit- tyen, mutta se menee pitkälti yli sen, jou- tuu heti jännitteeseen sen kanssa, mah- dollistaa työläisille edelleenkehittymisen, vetää heidän näkökulmansa niin sanoak- semme mukaansa tai joutuu sen kanssa ristiriitaan. Aivan kuten voimien artiku- laatio tulee ratkaistavaksi, niin myös yk- silöiden artikulaation moninaisuus yksit- täisissä ryhmissä. Se että he ovat "ylide- terminoituja" tai "moniertikuloituja" (esim. ay-aktiivi ja nainen) vie nämä suh- teet muuten niin toivottoman reduktio- nistisen mekanismin ulottumattomiin. Se mikä voittaa yksittäisten voimien liikku- mattoman itsessänsäolon (Fürsichselb- stsein) on niiden liittyminen rakenteeseen, kahlitsematon yhteenliittäminen, ilmaistakseni sen paradoksina. Erilaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset liikkeet viriävät aikamme suurista ongelmista. Vasemmisto saavuttaa toimintakykyisyy- tensä siinä määrin kuin sen onnistuu arti- kuloida suuret ongelmakentät siten, että (eri liikkeiden, suom. huom.) ratkaisut si- dotaan toisiinsa (vrt. Haug 1981, 15 ja ed.). Ehkä tällaisen järjestäytymisen vai- kutus voitaisiin käsitellä hegemonisena ra- kenteena.

VIITEET

1. Ratkaisevia ovat käytännölliset seuraukset. Ekonomismi voi johtaa uskonnollaiseen "fatalistiseen finalismiin" (Gramsci 1967, 318). Poliittikalle olennaisten kompromissien (ne ovat välttämättömiä hegemoniaalisiksi ke- hittyvälle poliittikalle) esteeksi voivat muodos- tua ekonomistiset vaikuttimet, kuten Gramsci huomauttaa. Tietty vastenmielisyys kompro- missia kohtaan "perustuu lujaan vakaumu- kseen siitä, että olisi olemassa luonnonlain kal- seen siitä, että olisi olemassa luonnonlain kal- seita lainalaisuuksia historiassa" (emt). Sitä- paitsi ekonomismi käsittelee myös ekonomian väärin, nimittäin objektiivisesti, eliminoiden toiminnan (vrt. Haug 1980 b).

2. Seuraavassa ei ole mitään hegemonian *määrittelmää*, mutta ainakin lähestymistä: Suostumuksen (Konsensus) kautta välitetty vallan ja sen politiikan konstruktion koossapi-

täminen. "Hegemonia" on peräisin kreikan kielestä ja se voidaan kääntää ylivalta- asemaksi. Mutta tämä käännös ei tuo esiin sitä, mihin tällä käsitteellä marxilaissessa politiikan teoriassa tähdätään. Johdatukseksi tähän Gramscin käsitteeseen, joka on hänen "Vanki- laivihiossaan" esittämänsä poliittikan teoriaa koskevien pohdintojen keskipisteessä, liitty- vään problematiikkaan vrt. Buci-Glucksman 1975, Kramer 1975, Priester 1977, 1979, 1981, PIT 1979 (74), Mouffe 1979 (168), Altvater 1979 (72) ja Schreiber 1980 (jossa lähemmin käsitteen roolista venäläisessä sosiaaliemo- kratiaassa Leninillä ja hänen edeltäjillään sa- moin kuin Gramscilla esiintyvistä erottelusta käsitteen valtio- ja vallankumousteoreettiseen kehittelyyn. Ks. "hegemonia"-käsitteestä myös huomautuksia 4 ja 10). Historisches Wörter- buch der Philosophie"-ssa (Ritter ym.) ei esiin- ny hakusanaa hegemonia. Kuitenkin siinä osoitetaan, että myös traditionaalinen filosofia tunsii eräänlaisen hegemoniaongelman. Käsit- teen "hegemonikon (principatus)" kohdalla löytyy modernisti artikuloitu selitys, jonka mu- kaan Stoa olisi tarkoittanut sillä sielun "kes- kuselintä" ("sydämen/hengen" edeltäjää). Stoa oli siis ajatellut sielun jäsentyneeksi yhteydeksi johon liittyisivät keskittymisen ja dominanssin ongelmat ja ristiriidat.

2. "Artikulaation" käsitettä käytän, niinkuin länsimaaisessa marxismissa on tullut tavaksi, kaksoismerkityksessä: ensinnäkin merkitykses- sä rajaaminen/kytkentä: toiseksi merkityksessä kielellisen muotoilun saanut ilmaisu. Vastaa- vasti kaksoismerkityksellinen on jäljempänä käytetty ilmaisu "desartikuloida". Se tarkoittaa pääasiassa: tietyn rajauksen/kytkennän purkaminen: samalla sillä voi olla merkitys "saada artikuloimattomaksi", siis lähes "my- kistää". Badura (1972) on osoittanut, että kie- lillisten ilmaisujen antamisessa tietyille intres- seille julkisesti hyväksytyssä muodossa (ja tässä mielessä niiden artikulaatiossa) on kysymys arti- kulaaatiohoiden keskinäisistä valta- ja alistus- suhteista joissa ratkeaa se, mitä voidaan artiku- loida julkilausuttuna ja legitiiminä intressinä. Artikulaatiokysymykset ovat valtakysymyksiä. – Vrt myös hieman toisenlainen käsitteeseen- nys Laclau 1981 sanastossa.

3. AL aikoo olla tekemättä mitään päätök- siä "merkittävää vähemistöä" vastaan. Mutta voiko puolue yksinkertaisesti levätä laakereil- laan kenties ratkaisevissa tilanteissa? Olla yk- sinkertaisesti toimimatta, siis toimintakyvyttö- mänä? Eikö tämä riko poliittisen sfäärin lain- alaisuutta vastaan? Tällaisista epäilyksistä piittaamatta "Sozialistische Initiative", (taan- toisten SEW:n jäsenten ryhmä joka työskenteli yhteistyössä AL:n kanssa) toteaa tästä AL:n ra- kenteesta: myös tästä löydämme tärkeitä rat- kaisu- ja muotoja uudelle vasemmistopuolueelle poliittikalle vastauksena "dogmaattisiksi ja byrokraattisiksi rappeutuneille muodoille".

4. "Blocco storicoico" on Gramscin hegemo- niateorian "keskeinen käsite" (Kraemer 1975, 107). Tämä käsite on alunperin Sorelin muo- dostama (Gramsci 1967, 275 1975, 1300). Gramscilla se tarkoittaa taloudellisen perustan ja ylärakenteen molempien "kerrosten" sitä kytkentää, "joka on luokkaliittoutuman ehto ja toteutusmuoto" (PIT 1977, 77). Poliittiset liit- toutumat ovat sitä vastoin muodostelmia joita tehdään vain historiallisen blokin muodollis- poliittisella alueella. Tästä myös Serretin ja Napolitanon polemiikki Garaudya (1971) vas- taan, joka redusoi (politiittisen – suom. huom.) liittoutuman (vrt. 1981, 81). Historiallinen blokki on Gramscin hahmotelmassa myös "laajempi kuin poliittinen blokki". Historiali-

nen blokki voi itse asiassa sisältää useampia poliittisia blokkeja." (Gruppi 1977, 104). Tämä erottelu on äärimmäisen tärkeä poliittisten suhteiden erittelylle USA:n tai Liittotasavallan kaltaisissa maissa.

5. Kulttuurinen taso ei ole toissijainen hegemoniakysymykselle. "Kansallisen kulttuurin asettamat vaatimukset kytkeytyvät hegemoniakäsitteeseen" (Gramsci 1967, 358). Hans Heinz Holz korostaa kulttuuristen muutosten merkitystä poliittisten muutosten perustana ja valmisteluna: "Kansankulttuurissa on saavutettava yhtenäistyminen... juuri totta voitaisiin voittaa vierastuminen jossa nuo suhteet (kulttuurin ja politiikan – suom. huom.) esiintyvät irrallisina" (Holz 1972, 19 siteerattu Kramerin mukaan (1975, 104). "Uuden kulttuurin luominen" tarkoittaa Gramscilla "ei vain yksilöllistä "uudenlaisten" löytöjen tekemistä, se merkitsee myös ja erityisesti jo löydettyjen totuuksien... niin sanoaksemme 'yhteiskunnallistamista niiden asettamista elintärkeiden toimintojen koordinaation ja henkismoraalisen järjestyksen perustaksi" (Gramsci 1967, 131). "Hallitsevan hegemoniaalisien rakenteen haajottaminen ja todellisen kansankulttuurin luominen... ovat ajateltavissa vain vaiheittaisena ja pitkäaikaisena oppimisprosessina" (Kramer 1975, 104).

6. Länsi-Berliiniläisen "Kansanyliopiston" historiasta, toimintaperiaatteista ja rakenteesta ks. "Volksuni-80" samoin kuin "Volksuni 1981". Programmabuch (molemmat tilattavissa "Argument-Verlagista").

7. Vuoden -76 kommunististen puolueiden konferenssissa Berliinissä DDR:ssä totesi Santiago Carillo, että olisi romutettava käsitys, jonka mukaan jollain etujoukolla olisi monopolisialistiseen muutokseen; se on hänen mukaansa työn ja kulttuurin voimien kokonaisuuden tehtävä". Muotoja joissa tämä tapahtuu ei voi ajatella diktatuurin käsitteellä, vaan niiden täytyy perustua "poliittisen ja ideologisen pluralismin tunnustamiseen" (Lainattu Neues Deutschlandin 1. 7. -76 mukaan).

8. Tämä täydennys on erityisen ajankohtainen nykyisen muodikkaan sosialismin ja tieteen de-sartikulaation vuoksi. Tosin emme ole vielä löytäneet viisastenkiveä suhteessa tieteelliseen sosialismiin. Työläisten ja intellektuellien, sosialististen puolueiden tai valtion ja tieteen suhteissa näemme yhtä paljon virheitä kuin saavutuksiakin. Vasemmiston on tästä kerta kaikkiaan opittava, ettei se saa pyrkiä sitä itseään muodostavien elementtien suhteen homogeneiseen ykseyteen, vaan jäsentyneeseen (artikuloituun) kokonaisuuteen.

9. Eräs kustantaja on julkaissut "kuutiointil-
joille" jopa oman kirjan; J. Trajber: Kuutio.
1981 (Ilmoitus Frankfurter Allgemeine Zeitun-
gissa 26. 6. 1981).

10. Kun aina vuoteen 1926 "hegemonia merkitsee pääasiallisesti proletariaatin vaihtoehtoista strategiaa, tapahtuu ensimmäisessä väkiluvuissa alueen vaihdos: hegemonia spesifioituna uuden hegemonialaisen apparatuurin käsitteen kautta kattaa lähinnä hallitsevan luokan käytännöt" (Buci-Glucksmann 1975, 63). Tämä käsite on siis uusi "Vankilavikoissa" ja pian "sitä täydennetään 'ideologisen luokkaraanteen' kautta" (emt 64). "Hegemonia, hegemoniallinen apparatuurit varmistaa *teoriaa ideologoiden toiminnasta* ja niiden materiaalisesta tosiasiallisuudesta" (emt 65). "Hegemoniallinen apparatuurit" tulee Buci-Glucksmannin mukaan päällysrakenteen uuden tutkimuksen pääkäsitteeksi. Tämä tutkimus johtaa myöhemmin valtiokäsitteen laajentumiseen. Althusser (1977, 108) kehittää "ideologisen val-

tiopparaattinsa” käsitteen tästä, mutta samalla hän tarkastelee yhteiskuntaa ylhäältä tiukan funktionalistisen kaavan mukaan kun taas Gramsci muodostaa käsitteet ”alhaalta ylös”. Olisi pohdittava sitä, miten ”hegemoniaalinainen” apparaatti suhtautuu Engelsin ”ideologisten mahtien” kategoriaan. (vrt MEW 21, 302 ja PIT, 19 ja 179)

11. Jokinakin liittoutuma, poliittinen yhteistyö tarvitsee hegemonialista kenttää. Samalla on otettava huomioon ne rajaviivat ja erimielisyydet, jotka läpäisevät kentän. "Antikommunismi" ja "neuvostokritiikki" ovat tällaisia rajaviivoja, ovat muuten hyvin erilaisia rajaviivoja (vrt. Gollwitzer 1980). DKP:n yhteydessä toimivan Institut für marxistische Studien und

ARGUMENT-SONDERBÄNDE (AS)
Die Taschenbuch-Reihe im ARGUMENT-Verlag

- AS 57 Gulliver 8: Commonwealth und Dritte Welt
- AS 58 Schule und Erziehung VIII: Die Wertfrage in der Erziehung
- AS 59 Forum Kritische Psychologie 7: Therapie
- AS 60 PIT: Faschismus und Ideologie 1
- AS 61 Internationale Sozialismus-Diskussion 1 (ISD): Selbstverwaltung
- AS 62 PIT: Faschismus und Ideologie 2
- AS 63 Entstehung der Arbeiterbewegung
- AS 64 Soziale Medizin IX: Prävention — Gesundheit und Politik
- AS 65 Gulliver 9: »Zweite Kultur« in England, Irland, Schottland, USA
- AS 66 Forum Kritische Psychologie 8: Handlungstheorie — Fortsetzung
- AS 67 Projekt Automation und Qualifikation VI: Automationsarbeit, Empirie 3
- AS 68 Alternative Wirtschaftspolitik 3: Monetäre Restriktionen
- AS 71 Gulliver 10: Frauenstudien
- AS 72 FKP 9: Handlungstheorie, Anthropologie, Theorie — Praxis, Faschismus
- AS 73 Jahrbuch für kritische Medizin 7: Organisation zur Gesundheit
- AS 74 Deutsche Arbeiterbewegung vor dem Faschismus
- AS 75 LHP, NF 1: Die 'Ästhetik des Widerstands' lesen. Über Peter Weiss
- AS 76 LHP, NF 2: Faschismuskritik und Deutschlandbild im Exilroman

Programm 1982

- AS 70 PIT: Bereichstheorien
- AS 77 Soziale Medizin X: Alternative Medizin
- AS 78 ISD 2: Neue soziale Bewegungen und Marxismus
- AS 79 Projekt Automation und Qualifikation VII: Empirie 4
- AS 80 PIT: Faschismus und Ideologie 3
- AS 81 Gulliver 11: Literaturdidaktik
- AS 82 Forum Kritische Psychologie 10: Ideologietheorie
- AS 83 LHP, NF 3: Nachkriegsliteratur in Westdeutschland 1945-49
- AS 84 ISD 3: Internationale Ideologie-Diskussion
- AS 85 Westeuropäische Gewerkschaften
- AS 86 JKM 8: Pflege und Medizin im Streit
- AS 87 LHP, NF 4: Georg Forster in seiner Epoche
- AS 88 Gulliver 12: Arbeiterkultur
- AS 89 Alternative Wirtschaftspolitik 4
- AS 90 Frauenformen 2. Sexualisierung von Körper und Sprache
- AS 91 Partei-Entstehung. Projekt Parteien-Theorie (PPT)
- AS 92 LHP, NF 5: Literatur des 20. Jahrhunderts: Entwürfe von Frauen
- AS 93 Forum Kritische Psychologie 11
- AS 94 Arbeiteralltag in Stadt und Land
- AS 95 ISD 4: Wissenschaft, Technik, Entwicklungsstrategien (Arbeitstitel)

AS-Auswahlabo: mind. 3 Bände aus der Jahresproduktion. Preis pro Band (incl. Versand) 14,80 DM (Stud. 12,80 DM). Gesondert abonniert werden können: Literatur im historischen Prozeß — LHP — (mit 3 Bänden pro Jahr), Medizin, Forum Kritische Psychologie und Gulliver (mit je 2 Bänden pro Jahr). Abonnenten dieser Fachreihen erhalten alle anderen AS-Bände auf Wunsch zum Abo-Preis.

Das Argument-BEIHEFT '79, '80 und '81: jeweils ca. 100 Besprechungen zu den wichtigsten wissenschaftlichen Neuerscheinungen.
Je 192 S., 16,80 DM, f. Stud. 13,80 DM. Abonnenten der Zeitschrift bzw. der AS: 14,80 bzw. 12,80 DM (jeweils incl. Versandkosten).

Argument-Vertrieb Tegeler Str. 6 1000 Berlin 65

ARGUMENT-VERLAG BERLIN

Forschuungen (IMSF, Frankfurt/M) johtaja Josef Schleifstein yrittää ottaa ne lukuun sulke-
malla ne pois. Hän puhuu ”käsitteen laajassa
merkityksessä vasemmistovoimien äärimmil-
leen viedystä yhteistoiminnasta ja koordinaa-
tiosta” (Schl. 1978, 21) Mutta mitä ovat va-
semmistovoimat käsitteen ”laajassa merkityk-
sessä”. Määrittävytkö ne mahdollisen vases-
mistouktionin elementteinä? Ja kuinka kattava
sellainen voi olla? Eikö tämä riipu hegemo-

niaalisesta rakenteesta, hegemonikysymyksestä, kyvistä sietää ristiriitoja jne. Nämä eivät siis ole vastaväitteitä vaan vain selvitystä vaativia kysymyksiä. Schleifstein esimerkiksi ehdottaa, että liittoa uhkaavat kysymykset neuvostotalousmista ja demokratian ja sosialismin suhteesta jätettäisiin käsittelemättä (ja näin juuri jäisi mainittu ero neuvostokritiikin ja antikommunismien välillä käsittelemättä). Hän ei sitä paitsi huomaa, että hegemoniaali-

nen rakenne on ratkaiseva tapa kehittää demokratian ja sosialismin suhdetta. Tietyllä tapaa voidaan sanoa, että hegemoniaalisten rakenteiden kehkeytyminen haastaa aina vasemiston symboliseen ja kokeelliseen sosialististen suhteiden toteuttamiseen kapitalismin ympäröimänä. Sen vuoksi on vaatimus "poissulkeemisesta" vastakkain hegemoniaalisen kentän laajentamiseksi (mikä ennemminkin vaatii "sisällyttämispolitiikkaa").

”Juuri tällaista tarvitsemme nyt. Suosittelen KUViikkolehteä Sinullekin.”

"Tutustumalla tähän lehteen löydät Sinäkin monta hyvää syytä tilata Kansan Uutisten tuore viikko-lehti. Täytä kuponki, ja pistä se postiin."

Kalevi Kivistö

TILAAJAN KANSAN UUTISET VUODEKSI 1983

- ☐ Kansan Uutiset joka päiväksi Kaikki uudet tilaajat saavat Viikkolehden loppuvuoden numerot ilmaiseksi.
- ☐ Kansan Uutiset Viikkolehti
12 kk, hinta 195,- ☐
6 kk, hinta 100,- ☐

Tilaushinnan pyydän laskuttamaan

Sukunimi	Etunimi
----------	---------

Jakeluosoite	Puhelin
--------------	---------

Postinumero	Postitoimipaikka
-------------	------------------

Lehtisetelin lähetän myöhemmin. ☐

KIRJE

Kansan
Uutiset
maksaa
posti-
maksun

Vastauslähetyyslupa
H:ki 90/81 Lupa 93

Kansan Uutiset

TILAAJAPALVELU
Niittaajankatu 8
00003 HELSINKI 300

KP	JAK											
TL	LE TINO	JULK	ASNO	KAMP	ALK	KK	PAA	TT	MT	EL	EV	UJ
ERKK	KPL	HINTA	AL %	ALE MK	MAK MK		SET MK	SETV	TAR	OM1	OM2	

Marxin kritiikki on interventiota

Keijo Rahkonen

Keskustelua marxismien luonteesta ja sen mahdollisesta "kriisistä" on Suomessa käyty jo vuosia, mutta useimmiten epäsuorasti, peitellysti, selviä kannanottoja vältellen. Erityisesti päivälehtikiistojen lukijoiden on ollut lähes mahdotonta päästä selville siitä, mistä lopulta yritetään keskustella, mitä erimielisyydet todella koskevat. Tässä mielessä nyt julkaistava Keijo Rahkonen puheenvuoron on hyvin poikkeuksellinen. Rahkonen esittää oman kantansa pedagogisen rauhallisesti ja perusteellisesti. Juupas-eipäsjankutus ja eri mieltä olevien katkeran kaunainen tuomitseminen ei juuri avaakaan näköaloja dialogille, hedelmälliselle keskustelulle. Rahkonen puheenvuoroa toivottavasti seuraavassa keskustelussa soisi muistettavan seuraavat Nicos Poulantzasin sanat (niin kiistanalainen hahmo kuin Poulantzas itse osasikin olla): "Ei voi olla olemassa mitään ortodoksista marxismia; kukaan ei voi esiintyä pyhien dogmien ja tekstien suojelijana... En väitäkään puhuvani minkään autenttisen marxismin nimissä, päinvastoin: vastuun kaikesta siitä, mitä kirjoitan, kannan itse ja puhun omista nimistäni". – Toimitus.

* * *

Tarkoitukseni on seuravassa puolustaa kantaa että marxismi on olemukseltaan kritiikkiä, ei filosofinen tai jokin muu systeemi (mikä ei tietenkään merkitse esimerkiksi filosofisen reflektion sinänsä kieltämistä). Voidaan toki myös sanoa että aatehistoriallisena ilmiönä ja terminä "marxilaista filosofiaa" on ollut ja on useitakin versioita. Mutta olennaista on kysyä, missä mielessä MARXilaisen filosofian voidaan katsoa autenttisesti, aidosti vastaavan Marxin teoreettisia pyrkimyksiä.

Myös tulkinnat Marxista ja hänen pyrkimyksistään ovat aikojen kuluessa vaihdelleet kovastikin, eikä tällä hetkellä vallitse itseyemmärrykseltään marxilaisissa piireissä mitään yksimielisyyttä asiasta – pi-

kemminkin vallalla on kaaos, jota on kutsuttu "marxismin kriisiksi". En mene kuitenkaan mukaan tähän keskusteluun laajemmin, vaan pyrin tässä vain selvittämään Marxin kritiikin käsitettä ja palauttamaan mieleen eräitä siihen liittyviä – aikojen ja tulkintojen saatossa unohtuneita (?) – kysymyksiä.

Marxin kritiikki: poliittisen taloustieteen kritiikkiä

Kirjeessään Lassallelle 1858 Marx luonnehti työtään, so. Pääoman esityötä Grundrisseä, että se on "taloudellisten kategorioiden kritiikkiä tai, if you like, porvarillisen talouden järjestelmän kriittisesti esitettyä". Se on samanaikaisesti järjestelmän esitys ja esityksen kautta sen kritiikki". Tässä Marxin lausunnossa kiteytyy Marxin poliittisen taloustieteen kritiikin (joka on, kuten tunnettu, myös Pääoman alaotsikko) luonne.

Hieman toisin muotoiltuna – lainatakseni tanskalaista Lars-Henrik Schmidtiä – voidaan sanoa että marxismi on teoreettinen strategia, interventioiden ja kritiikin kokoelma. Tässä mielessä marxismi on interventiokäytäntö eikä mikään oppirakennelma tai yhteiskuntatiede sanan tavalisessa merkityksessä. Marxismi ei näin ollen ole myöskään Teoria sanan perinteisessä mielessä, ymmärrettynä teoreettiseksi järjestelmäksi ja käytännön vastakohtaksi, jolla selitetään erilaisia ilmiöitä.

Kyseessä ei siis ole vaihtoehtoinen tai kilpaileva paradigma, "parempi" teoria (esim. kansantaloustiede) eikä liioin Tiede samassa mielessä kuin puhutaan fysiikasta, biologiasta, psykologiasta tai sosiologiasta (jonka eteen sitten liitettäisiin attribuutti: "marxilainen"). Historiallisesti tunnetuin ja kohtalokkain esimerkki tällaisesta käsitteestä on ns. proletariaaninen tiede, jonka biologi, akateemikko Lysenko loi Neuvostoliitossa ja joka vaikutti virallisena systeiminä (kohtalokkaasti erityisesti Neuvostoliiton maatalouteen) aina 1960-luvulle asti.⁴

Toisin sanoen, kuten Schmidt toteaa, marxismi on kyllä tiettyssä mielessä tieteellinen, mutta samalla se on ennen muuta em. tiedettä ja teoriaa koskevien käsitysten kritiikkiä. Tosin Marxin interventio ei ole ainoa mahdollinen: yhtä hyvin voidaan puhua Freudin interventioista psyyken alueella ja Nietzschen interventioista moraalien alueella.

Yllä olevat teesit ovat vastakkaisia monille perinteisille tulkinnoille marxismista ja marxismi-leninismistä. Näissä Marxin tavallisesti nähty varsin ongelmattomasti Järjen – Tieteen – lineaarisena etenemisenä ja kokemuksen kasautumisena (vrt. puhe marxismista edistyksen "parhaiden perinteiden" edustajana) – mikä vastaa porvarillisen valistusfilosofian käsitystä edistyksestä.

Mielestäni onkin hämmästyttävää, kuinka vähän loppujen lopuksi on kiinnitetty huomiota siihen seikkaan että koko Marxin tuotanto on nimenomaan interventioita, kritiikkiä porvarillisia teorioita vastaan. Sinänsähän tämä Marxin tuotannolle leimallinen piirre on kai kaikkien tiedossa, mutta varsinainen ongelma ovatkin siitä – tai paremminkin siitä riippumatta – tehdyt johtopäätökset: so. erilaiset systeemi- ja oppirakennelmat (olivatpa ne sitten tehty "pedagogisista" tai muista syistä).

Marxin omat kirjoitukset – toisin kuin monet siitä koskevat tulkinnat – eivät nimittäin muodosta mitään filosofiaa eivätkä liioin mitään muutakaan positiivista teoriaa.⁵

Voidaankin sanoa että Marxin interventiot ovat pikemminkin DEkonstruktioita ("hajottamista") ja sen kautta REkonstruktioita ("uudelleenrakentamista", so. kriittistä esittämistä). Paras esimerkki tästä on tietenkin Pääoma (ja juuri tähän viittaa myös edellä lainattu Marxin kirje Lassallelle). Mutta myös Marxin Pääomaa edeltävät kirjoitukset ovat aina hänen hegeliläis-ricardolaisista nuoruuden töistään myöten kriittisiä interventioita: Pyhä perhe Bruno Baueria ym. vastaan, Filosofian kurjuus Proudhonia vastaan, Arvo, hinta ja voitto

Westonia vastaan, jne. – puhumattakaan myöhemmästä Gothan ohjelman kritiikistä. Varsinaisen kritiikin käsitteen Marx heitti kuitenkin vasta 1850-luvulla poliittisen taloustieteen kritiikissään.

Toisin kuin usein näkee esitetävän esimerkiksi marxilais-leniniläisessä ja anglosaksisessa marxilaisessa kirjallisuudessa, Marx ei kehittänyt mitään "marxilaista poliittista taloustiedettä". Itse poliittisen taloustieteen oli jo olemassa. Marx esitti Pääomassa poliittisen taloustieteen kritiikin, so. klassisen poliittisen taloustieteen kritiikin, jonka kautta hän kehitti esityksensä kapitalismista, ennen muuta työn kaksinaisuusluonteesta. Olennaista Marxin kritiikissä on että se on interventiota, joka tapahtuu taloudellisten muotojen (joista keskeisin on arvo-muoto) erittelyn avulla.

Engelsin käänne

Myös Engelsin Anti-Dühringä voidaan kutsua vastaavasti interventioiksi Eugen Dühringä vastaan. Mutta, kuten Schmidt huomauttaa, se ei ole sitä samassa määrin kuin Marxilla. Engels tulee nimittäin teoksessaan esittäneeksi marxismin positiivisena tieteenä koska hän ei kykene samanlaiseen taloudellisten muotojen kehittelyyn kuin Marx.

Engels ryhtyy – samalla väitellen omaa panostaan – ikään kuin syntetisoimalla Marxin Pääoman tuloksia (mutta unohtaen kritiikin) luomaan vaihtoehtoista, marxilaista järjestelmää työväenliikkeelle. Ja näin tapahtuikin historiallisesti: työväenliike on ammentanut marxisminsa, ei niinkään Marxin Pääomasta kuin, Engelsin Anti-Dühringistä, josta tuli heti ilmestyttyään hyvin suosittu ja eräänlainen Pääoman kansantajuinen perusesitys. Engels ilmaisee itse tämän käänteen hyvin selkeästi Anti-Dühringin 3. painoksen esipuheessa 1885 (siis kaksi vuotta Marxin kuoleman jälkeen): "Tässä arvostettu herra Dühringin 'järjestelmä' levittäytyy sangen laajalle teoreettiselle alueelle; minun oli pakko seurata häntä kaikkialle ja asettaa omat

käsitykseni hänen käsitysten-
sä vastapainoksi. Kielteinen
arvostelu (*negative Kritik*)
muuttui sillä tavoin myönteiseksi
(*positiv*); polemiikki
kääntyi enemmän tai vähem-
män yhtenäiseksi esitykseksi
Marxin ja minun edustamasta
dialektisesta metodista ja
kommunistisesta maailman-
katsomuksesta, ja näin kävi
koko joukolla alueita.”⁶

Tämä Engelsin käänne
merkitsi Marxin ja marxismin
(joitakin myöhempiä poik-
keuksia lukuunottamatta) teo-
reettisen intervention loppua.
Tilalle tuli positiivinen sys-
teemi ja maailmankatsomus,
joka laajentui myös luonnon-
tieteiden alueelle. Ns. van-
huden kirjoituksissaan
Engels pyrki lisäksi täsmentä-
mään historiallista materialis-
mia, jolloin mm. luonnontie-
teelliset metaforat saivat san-
gen keskeisen sijan. Engels ko-
kosi keskustelun dialektiikka-
käsitteen alle: sen sijaan että
hän olisi problematisoinut
historian, talouden ja materi-
an suhteita, hän peittää ne
yleisen dialektiikan alle.

Engelsin tapauksessa on
meidän kannaltamme tärkeää
ja ehkäpä opettavaistakin
huomata, kuinka Engelsin
interventiotapa (aivan erityi-
sessä historiallisessa vaiheessa
1800-luvun lopulla) muuttuu.
Tässä tilanteessa Engels tais-
teele marxismin hegemonian
puolesta. Tieteen puolesta
(toista äärimmäisyyttä edus-
taa Bernstein, joka hylkää
marxismin tieteellisyys-
tykkään, pitäen sosialismia
puhtaasti eettisenä kysymyk-
senä). Seurauksena on vaihto-
ehtoinen marxilainen systeemi
(joka vuosien mittaan on
saanut yhä 'systemaattisempi-
a' piirteitä mm. oppikirjoissa)
– ja luopuminen Marxin teo-
reettisesta käytännöstä: kritii-
kistä ja interventioista.⁷

Voidaan väittää että
marxismi joutui sellaisen tie-
teenkäsityksen vangiksi, joka
tuli 1800-luvun lopulla
marxismin *ulkopuolelta*. Se
integroitui porvarillisen tie-
teen diskurssiin. Vähän myö-
hemmin luotiin lähinnä Neu-
vostoliitossa Engelsin nojau-
teen positiivinen marxismi-
(-leninismi), joka muodostuu
erilaisista osista. Tämä tapah-
tuu postuloimalla, asettamal-
la yleinen Metodi, dialektiik-

ka tai dialektinen materialis-
mi, joka pätee kaikkialla.⁸ Ja
juuri tämän metodin muodos-
sa marxismi universalisoi-
daan. Sen hintana on että
Marxin alkuperäinen pyrki-
mys, taloudellisiin muotoihin
tai muotomäärcisiin perustu-
va kritiikki häviää. Tilalle as-
tuu "suljettu" tai "ehea" sys-
teemi joka jakautuu filosofi-

loksena on enemmän tai vä-
hemmän impotentti systeemi,
joka ei enää kykene kohde-
herkkään, historiallis-spesifiin
kapitalismikritiikkiin. Ja vas-
taavasti immanentti kritiikki
korvautuu "ulkoisella" ideolo-
giakritiikillä, joka operoides-
saan "luokkakantaisuuden"
käsitteellä ei kykene sano-
maan juurikaan enempää

Onko marxismissa (tämän kä-
sityksen mukaan) mitään po-
siitiivista? Edellä esitetyssä
mielellä marxismin 'positiivi-
suus' ei ole positiivista.
Marxismin positiivisuus pe-
rustuu niihin *vaikutuksiin*,
joita marxilainen interventio,
kritiikki luo eri alueilla. Posi-
tiiviset vaikutukset voidaan
ymmärtää vain tutkimalla
Marxin kritiikin käsitettä – tai
sen välityksellä.

Marxin tärkein, ei ainoa,
mutta perustavanlaatuinen in-
terventio tapahtuu poliittiseen
taloustieteeseen. Kritiikissään
Marx ikään kuin kokoaa yhti-
teiskunnallisen keskustelun
(talous, politiikka, historia,
oikeus, jne.) talouden käsit-
teen alle, koska talous on tälle
ratkaiseva siinä mielessä että
taloudelliset muotomääreet
muodostavat kapitalismissa
yhteiskunnallisen tilan sellai-
senaan. (Marxin kriittisiä ka-
tegorioita – ennen muuta arvo
ja lisäarvo – ei pidä kuiten-
kaan käsittää suppeasti talou-
delliseksi, vaan yhteiskunnal-
lisen olemisen määreiksi, jot-
ka samalla edustavat yhteis-
kunnallisen olemisen muotoja
kuten myös tietoisuuden ja
tarpeiden yhteiskunnallisia
muotoja.) Jos tässä yhteydessä
halutaan puhua jostain dia-
lektiikasta Marxilla, niin kyse
on *kapitalistien suhteiden*
dialektiikasta – ei luonnon
dialektiikasta (Engels) eikä
myöskään yhteiskuntaontolo-
gisesta dialektiikasta (nuori
Lukács).

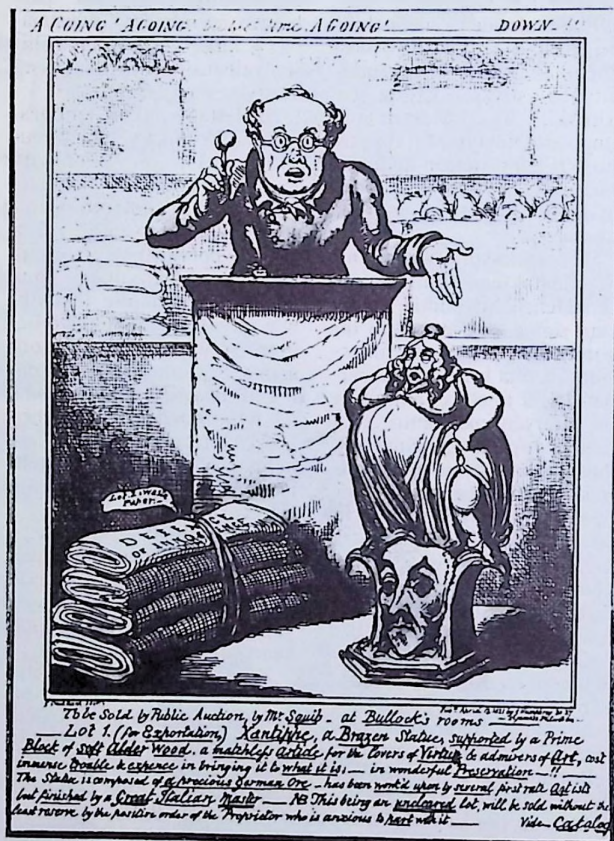
Marxin poliittisen talous-
tieteen kritiikillä on siis in-
terventiona vaikutuksia tieteelli-
selle keskustelulle, joka on
jakaantunut valtio-opilliseksi,
psykologiseksi, sosiologiseksi
ja ennen kaikkea taloudelli-
seksi tieteeksi. Niinpä Marx ei
esimerkiksi pyrkinyt luomaan
uutta politiikan tiedettä, mut-
ta hänen kritiikillään on vai-
kutusta politiikkatieteelle tai
politologialle.

Toisin sanoen, poliittisen
taloustieteen kritiikki ei ole
positiivinen tiede (mistä ei
kuitenkaan seuraa että se
reduisoituisi pelkäksi ideolo-
giakritiikiksi). Se on – par-
haimmillaan – efektiivinen,
tehokas interventio. Vaiku-
tukset voivat kyllä olla mo-
nenlaisia, mutta kriittisen in-
tention (joka ei ole vain sub-
jektivisen tahdon asia, vaan

kuin että porvarilliset teoriat
ovat porvarillisia...

Marxismin 'positiivisuus'

Edellä on puolustettu kan-
taa marxismista kritiikkinä.
Voidaan kysyä, onko marxis-
mi sitten vain negatiivista.

aan (dialektinen ja historialli-
nen materialismi), poliittiseen
taloustieteeseen (ei sen kritiik-
kiin! – lisäksi se on nyt siis
vain 'eritystiede') ja tieteelli-
seen politiikkaan (esim. tie-
teellinen kommunismi), kun
Marxilla puolestaan taloudel-
liset muotomääreet määrittä-
vät kaikkia elementtejä. Tu-

pikemminkin objektiivisen
välttämättömyyden, joka
nousee itse kritikoitavista asi-
oista) tulee olla aina läsnä – ja
postmarxismia (so. Marxin
jälkeisiä marxismeja) ajatellen
on lisättävä: sen tulisi olla läs-
nä.

En voi tässä yhteydessä kä-
sitellä em. kannan tiettyjä va-
kavia seurauksia esimerkiksi
perinteisille käsityksille histori-
allisesta materialismista.⁹
On kuitenkin syytä tähdentää,
että vasta poliittisen taloustie-
teen kritiikki voi johtaa sellai-
seen historialliseen materialis-
miin, joka ei ole vain etukä-
teen asetettu yleinen kehys. Se
on kehitettävissä vasta tämän
kritiikin kautta, joka asettaa
kyseenalaiseksi yksinkertaiset
arkkitehtoniset metaforat pe-
rustasta ja päällysrakenteesta
sekä perinteiset (sivilisaatio-
teoreettisesti mitäänsanomai-
mien ja -suhteiden suhteesta –
ja se jää "kritiikin horisont-
tiin", kuten Georg Lohmann
on sanonut¹⁰. Sen sijaan se
joka haluaa keskustella esi-
merkiksi kulttuurista tai psyy-
kestä, joutuu välttämättä as-
tumaan tämän diskurssin ul-
kopuolelle, siirtymään toiseen
diskurssiin – ellei halua ajau-
tua enemmän tai vähemmän
epäonnistuneisiin "marxilai-
sen psykologian" kehitelmiin
tms.

Historiallisesta materialis-
mista voidaan toki yrittää ke-
hittää esimerkiksi universaali
evoluutioteoria (kuten Jürgen
Habermas on tehnyt), mutta
tämä on mahdollista vain
kriittisen intention menetyk-
sen kustannuksella. Projisoin-
ti etikan, yhteiskunnallisen
kehityksen tai evoluution uni-
versaalien teorioiden tasolle
merkitsee niiden historiallis-
spesifisen luonteen ja riippu-
vuuden menettämistä – jäähy-
väisiä kapitalismispesifille (si-
vilisaatio)kritiikille, jota il-
man kapitalismin lakkautta-
miseen pyrkivä kritiikki jää
luokkataistelutunnusten ylei-
seksi, pateettiseksi, mutta
avuttomaksi hokemiseksi ja
paljon puhuttu konkreettinen
analyysi voimattomaksi.

Marxismin teoreettinen
käytäntö on siis vaikeampaa –
ja rajallisempaa – kuin usein
luullaan. Kuten Marx sanoi:

Nic Rhodus, hic salta. – Suo-
messa ei ole liiemmästi hypel-
ty, päinvastoin.

Jälkikirjoitus: Haugin regressio

Soihdun edellisessä nume-
rossa julkaistiin länsiberliini-
läisen – Neuvostoliitossa "ei-
marxilaiseksi" luokitellun –
W. F. Haugin artikkeli

märtääkseni se että itse asias-
sa "ekonomismin" juuret löy-
tyvät jo Marxin Pääomasta.
Hän kirjoittaa: "Marxin pää-
teos on porvarillisessa yhteis-
kunnassa tapahtuvan riiston
analyysia ja paljastamista. Jo
pelkästään tämän vuoksi saa
tämän teoksen teesi *ylipaino-
tusta* suhteessa muihin teesei-
hin kaikilla mahdollisilla alu-
eilla, ideologiassa, politiikassa

talista yhteiskuntaa, aiheut-
taa sen että taloutta "ylikoros-
tyvät" muihin yhteiskunnan
alueisiin nähden. Tylyin kom-
mentti Haugille olisi todeta
lyhyesti että kapitalistinen yh-
teiskunta on siitä omituinen,
että se itse "ylikorostaa" ta-
loutta. Mutta luulen että var-
sinainen syy Haugin kummal-
liseen käsitykseen löytyy hä-
nen tavastaan käsittää itse ta-
loudellinen. Tähän viittaa
myös hänen tapansa turvau-
tua Engelsin ns. vanhuuden-
kirjoituksiin päällysrakenteen
ja perustan suhteesta, jotka
jäävät vanhan, Marxin poliit-
tisen taloustieteen kritiikkiä
edeltävän vaiheen historialli-
sen materialismin tasolle.
Tällä tasollahan operoidaan
aivan *toisella* talouden käsit-
teellä kuin Marxin Pääomas-
sa, jossa Marx vasta kehittää
taloudelliset muotomääreet
(vrt. viite 8).

Mikä sitten on Haugin käsi-
tys taloudesta? Se on "marxis-
min perusteet, sosialismin pe-
rusteet", ts., että "elämän tuot-
taminen on se tekijä, joka mää-
rittää yhteiskunnallisten suh-
teiden kokonaisuuden ja että
välttömien tuottajien riistä-
minen on se kysymys, jonka
ympärille kaikki taistelut
luokkayhteiskunnassa kietou-
tuvat."¹¹ Tämä käsitys on ni-
menomaan yhteiskuntaontolo-
ginen käsitys, joka on aivan
muuta kuin Marxin Pääoman
kapitalismispesifi käsitys ta-
loudesta, jolloin taloutta ei
vain oleteta tai aseteta "mää-
rääväksi", vaan se *selitetään!*

Engelsin pohjalta Haug
ryhtyy tämän jälkeen raken-
tamaan "toisenlaista mallia"
– toisenlaista toden totta ver-
rattuna Marxin Pääomaan.
Hän esittää melkein pä uusia
löytöinä mm. että ns. päälly-
rakenteen ilmiöillä on auto-
nomiansa ja että talous on
määräävä vain "viime kädes-
sä". Ongelmaksi jää kuitenkin
– ja niin on käynyt kaikil-
le jotka ovat yrittäneet operoi-
da näillä vanhan Engelsin
täsmennysyrityksillä – että tä-
män skeman avulla ei pysty-
tä sanomaan mitään siitä mi-
ten päällysrakenteen ilmiöt
suhteutuvat talouteen ja mi-
ten talous määrää näitä "vi-
me kädessä". Sanalla sanoen,
ne jäävät peliksi metaforiksi.

"Marxin Pääoma ja ekono-
mismi". Artikkelissaan Haug
esittää mielestäni varsin pöy-
ristyttäviä käsityksiä, käsityk-
siä joita olen edellä osittain
kritisoinut. Siksi käytän lo-
puksi tilaisuutta hyväkseni
kommentoidakseni Haugin
artikkelia.

Haugin 'keksintö' on ym-

jne."¹² Ja hän jatkaa: "Tässä
Marxin perusteiden käsitysta-
vassa (päällysrakenne perus-
tan "varjokuvana" Haugin
mukaan) jo on poikkeama
(sic: mistä? – KR), jota on vas-
tustettava ekonomismi-
na...".¹³ Toisin sanoen,
Haugin mukaan – näin tulkit-
sen – se että Marx tutkii kapi-

vailla tutkimuksellista arvoa. – Onkin vaikea kuvitella että sama henkilö joka kirjoitti aikoinaan varsin merkittävän tutkimuksen tavaraestetiikasta¹⁵ voi nyt kirjoittaa edellä kuvatun kaltaista tekstiä – jota voi lähinnä luonnehtia regressiiviseksi.

Varsinainen Haugin kirjoituksen huipentuma on kuitenkin hänen suorastaan tunteisiin vetoava väitteensä ”pääomaloogisesta lukutavasta”, joka ”sivuuttaa täysin toimivat ihmiset”¹⁶. Tämä lukutapa ottaa näet vakavasti Marxin Pääoman esitustavan käsitelögiikan, ts. sen että Pääoma alkaa tavarat eritteilyllä jne. Kyseinen lukutapa sivuuttaa todellakin ”toimivat ihmiset” siinä mielessä kuin Marx itse sivuuttaa nämä Pääoman I kirjan ensimmäisen painoksen alkulausessa: ”tässä on kysymys henkilöistä vain sikäli kuin he ovat taloudellisten kategorioitten henkilöitä, tiettyjen luokkasuhteiden ja etujen edustajia.” Mutta samalla Marx selittää miksi hänen on näin tehtävä: ”Käsitän taloudellisen yhteiskuntamuodostuman kehityksen luonnonhistorialliseksi prosessiksi, ja siksi minun kannaltani, vähemmän kuin miltään muulta kannalta, voidaan tehdä yksityinen ihmisen vastuunalaiseksi olosuhteista, joiden luomuksena hän yhteiskunnallisesti pysyy, niin paljon kuin hän yksityishenkilönä voikin kohota niiden yläpuolelle.”¹⁸

Voidaan kyllä aivan aiheellisesti pohtia, missä mielessä Marxin Pääomasta *vallankumousteoreettisesti* löytyy sijaa ”toimiville ihmisille”, kuten on tehtykin¹⁹ jopa varsin pessimistisin tuloksin. Mutta tämä on eri asia kuin Haugin etsimä ”anti-ekonomistinen” lukutapa, joka on ilmiselvästi ristiriidassa Marxin intentioiden kanssa. Voidaan tietenkin myös sanoa että viis Marxista, jos Haugin oma lukutapa on oikea – mutta silloin Haugin on mielestäni turha lukea Pääomaa ollenkaan.

Yhdestä asiasta olen samaa mieltä Haugin kanssa, ja se on se että: ”koko mahdollisuus tehdä vaikuttavaa politiikkaa on riippuvainen siitä, että me käsitämme porvarillisen yhteiskunnan rakenteen”²⁰ Mut-

ta minusta Haug ei näytä oikein käsittävän tuota rakennetta. Hän itse on juuri mielestäni ekonomisti siinä mielessä kuin Horkheimer on sen oivallisesti määritellyt: ”Ekonomismia... ei ole se että pitää taloudellista liian tärkeänä, vaan se että käsittää sen liian ahtaasti.”²¹

Useimmat yhtynevät – jos eivät teoriassa niin ainakin käytännössä – nykyään käsitykseen ettei esimerkiksi marxilaista valtioteoriaa ole tätä nykyä olemassa, kuten Althusser on todennut (ja tähän viittaa mielestäni myös Haugin teoreettinen etsintä), mutta Haugin regressiivinen kanta on kyllä hyppy ojasta allikkoon.

VIITTEET

1. Tämän kirjoituksen syntyhistoriasta pari sanaa. Tämä kirjoitus ei nimittäin ole syntynyt välittömänä reaktiona Soihdussa viime aikoina käytyyn keskusteluun. Kyseessä on muokattu versio kirjoituksesta, joka oli alun perin pyydetty johdannoksi KSL:n teettämään suomennoksen ruotsalaisesta teoksesta ”Marxismens filosofi” (Arbetarkultur, Stockholm 1979). Johdannostani tuli kuitenkin niin kriittinen suhteessa ruotsalaisen teoksen sisältöön, että sen julkaiseminen ei olisi ollut mielekästä siinä yhteydessä. Nähdäkseni kirjoituksella on kuitenkin tiettyjä yhtymäkohtia Soihdussa käytyihin keskusteluihin, joten tarjosin sitä tässä julkaisuvaksi. Luettuani myöhemmin Soihdussa ilmestyneen Haugin artikkelin liitin kirjoitukseni loppuun lisäksi oheiset kommentit Haugista.
2. Marx/Engels: Kirjeitä. Edistys, Moskova 1976, s. 101. – Olen kääntänyt tässä sanan ”Ökonomie” ”taloudeksi”, kun se ”kirjeiden” suomennoksessa on käännetty ”taloustieteenksi”. Olen nauttanut kuitenkin näiden rinnakkaisuus.
3. Lars-Henrik Schmidt: Magten og den sociale orden. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg 1981, s. 13. Schmidtin kirjan essee ”Intervention” on ollut tämän kirjoituksen ehkä keskeisin inspiraation lähde. Aihetta leikkää myös Arto Noron kirjoitus ”Kritiikkiin käsitteen odyssia”, Tiede & Edistys 2/82.
4. Ks. esim. Dominique Lecourt: Lyssenko. Maspero, Paris 1976 (saks. Proletarische Wissenschaft? Der ”Fall Lyssenko” und der Lyssenkisten. VSA, Westberlin 1976).
5. Mainittakoon että Marx kutsui itse itseään ”taloustieteilijäksi”

- (ks. esim. Filosofian kurjuuden alkulaus (1847). Marx/Engels: Valitut teokset, 6 osaa. 2. osa. Edistys, Moskova 1978, s. 151). mutta tunnustautui myös Hegelin, ”tuon suuren ajattelijan oppilaaksi” (Pääoma I (1867). Edistys, Moskova 1974, s. 26). joka oli aloittanut opintonsa oikeustieteestä (Marx: Poliittisen taloustieteen arvostelua (1859). alkusanat. Marx/Engels: Valitut teokset... 4. osa. Edistys, Moskova 1979, s. 7).
6. Marx/Engels: Valitut teokset... 5. osa. Edistys, Moskova 1979, s. 183; saks. MEW 20, s. 8. Tältä kannalta on epäolennaista että Marx kirjoitti Anti-Dhringin lyhyen luvun ”Kriittisestä historiasta” ja luki käsikirjoituksen. Itse käänne ja Engelsin pyrkimys ovat kuitenkin tosiasia.
7. Kyseistä historiallista tilannetta olisi aihetta pohtia enemmänkin marxismiin ja työväenliikkeen suhteen kannalta. Tällöinhän marxismilla oli ”positiivisena teoriana” vahva sosiaalinen tilaus ja esimerkiksi teoria-käytäntö -suhde asetui varsin selkeällä tavalla. Oli liike ja oli tavoite: sosialismi. Toisaalta olisi syytä pohtia, missä mielessä tuo tilanne tuotti tietyn työväenliikkeen identiteetille tarpeellisen ”työn filosofian”. Tai kuten Moishe Postone esittää artikkelissaan ”Necessity, labour, time: A reinterpretation of the Marxian critique of capitalism” (Social Research, vol. 45/nr. 4, Winter 1978), kuinka silloin itse asiassa syntyi teoria, ei suinkaan proletariaatin lakkauttamisesta, vaan proletariaatin *itsensä* toteuttamisesta sosialismissa. Eli ehkäpä kävikin niin että Gothan ohjelman toteutti Marxin kriittistä huolimatta: Gothan ohjelmassahan vaadittiin ”työn vapauttamista”, mitä Marx ei voinut ymmärtää. Hän halusi työväenluokan vapauttamista, ts. kapitalismin ja työväenluokan lakkauttamista (ks. Marx/Engels: Valitut teokset, 5. osa. Edistys, Moskova 1979, 539).
8. On syytä jälleen kerran muistuttaa, ettei Marx eikä liioin Engelskään esittänyt oppia dialektisesta ja historiallisesta materialismista. Venäläinen filosofi G. V. Plehanov kirjoitti pienessä kirjassaan Marxilaisuuden peruskysymyksistä (1908) ensimmäisen systemaattisemman esityksen dialektisesta materialismista, josta Lenin puolestaan sai vaikutteita. Mutta varsinaisena oppina dialektinen materialismi luotiin Neuvostoliitossa vasta sen jälkeen, kun Engelsin käsikirjoitus ”Luonnon dialektiikasta” julkaistiin 1925. 1930-luvulla tämä jo 20-luvulla kehitetty oppi kanonisoitiin virallisesti Stalinin luennoissa Historiallisesta ja dialektisesta materialismista, joka julkaistiin NK(b):n historian lyhyen

- esityksen yhteydessä 1938. Nykyisissä marxilais-leniniläisissä oppikirjoissa yms. on hylätty Stalinin tulkinta (lukuunottamatta ns. maolaisia, jotka esimerkiksi Suomessa käyttivät vielä 1970-luvulla Stalinin ko. kirjoitusta oppimateriaalina), mutta samalla säilytetty itse oppirakennelma ilman kriittistä pohdintaa sen alkuperästä, sanalla sanoen ilman varsinaista teoreettista välienselvittelyä.
9. Ks. tästä keskustelusta kehitelä historiallista materialismia poliittisen taloustieteen kritiikin *jälkeen*, esim. Hans-Jorgen Schanz: Antikritiikki (Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto. Käännöksiä 1. 1979) ja allekirjoittaneen sekä erityisesti Jukka Gronowin kirjoituksista julkaisussa: Keskustelua ”pääomalogiikasta” ja kapitalismin tutkimisesta (toim. Tuomas Takala, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Sarja B: 27, 1979).
10. Georg Lohmann: Gesellschaftskritik und normativer Massstab, teoksessa A. Honneth & U. Jaeggi (hrsg.): Arbeit, Handlung, Normativität. Theorien des Historischen Materialismus 2. Suhrkamp, Frankfurt/M. 1980, s. 236.
11. Tekijäkollektiivi: Frankfurter koulun sosiaalifilosofia Progress, Moskova 1981, s. 348.
12. W. F. Haug: Marxin Pääoma ja ekonomismi. Soihdu 4/82, s. 5. – KR:n kurs.
13. Sama.
14. Sama.
15. W. F. Haug: Kritik der Warenästhetik. Suhrkamp, Frankfurt/M. 1971. Soihdun artikkelia vastaavaa ”ekonomismi”-kritiikkiä Haug esittää myös äskettäin suomeksi ilmestyneen teoksensa Mainonta ja kulutus – systemaattinen johdatus tavaraestetiikkaan ja kapitalistiseen masakulttuuriin (Vastapaino, Tampere 1982) esipuheessa.
16. Haug: Marxin Pääoma... s. 6.
18. Sama, s. 17–18.
19. Vrt. Stefan Breuer: Die Krise der Revolutionstheorie (Syndikat, Frankfurt/M. 1977), Rolf Peter Sieferle: Die Revolution in der Theorie von Karl Marx (Ullstein, Frankfurt/M. – Berlin – Wien 1979), Alexa Mohl: Verelendung und Revolution oder Das Elend des Objektivismus (Campus, Frankfurt/M. – New York 1981). Hieman toiselta kannalta ”subjektirakenteita” on pohtinut Sakari Hänninen: Aika, paikka, politiikka (Tutkijaliitto, Oulu 1981).
20. Haug, Marxin Pääoma... s. 6.
21. Max Horkheimer (1937): Traditionelle und kritische Theorie. Vier Aufsätze (Fisher, Frankfurt/M. 1970), s. 61.

Herkkyyttä välineillä

Antti Eskola

Minusta tuntuu, että Matti Hyvärinen (Soihtu 4/82) uusimmasta kirjastani kirjoittessaan otti esiin joitakin tärkeitä kysymyksiä, mutta en oikein pääse niihin kiinni, en löydä hänen kritiikkinsä ytimeen. Saattaa olla, että seuraavassa vastaan "Kirvesvartta", kun Matti vain yritti sanoa hyvää päivää.

Paikallistan Hyvärisen tyytymättömyyden paljolti niihin kohtiin, joissa Sennetin teosta myönteillä puolustan yksilön oikeutta pitää eläisyttä muihin ihmisiin, kantaa naamiota, olla avaamatta sisintään jokaiselle eteen tulevalle. Hyvärinen sanoo että häntä tämä oppi kammottaa.

Kun esitin idean ensimmäisen kerran, yhdessä radioju-tussani, sain epätavallisen paljon kiitoskirjeitä ja muuta myönteistä palautetta. Minun lisäksi nähtävästi monet muut ihmiset olivat kokeneet ilmassa olevan ahdistavaa painetta siihen suuntaan, että omat asiat olisi tuotava kaikkien nähtäväksi, esiteltävä "avoimuuden" ja "rehellisuuden" nimissä niin sanoakseni kakkaiset kalsarinsa jokaiselle vastaanottajalle. Kun sanoin, ettei tämä ole tarpeen, moni kuulija oli helpottuneen kiittolinen ja sai tukea sille, mitä oli hiukan itsekkin epäillyt.

Ihmislle heitetään nykyään helposti syytös, että hän "pelkää", "ei uskalla elää", ei "rakastaa" tai "ottaa vastaan rakkautta", jos hän vain haluaa olla itsekkin päättämässä, millä tavoin "elää", tai yllä-malkaan haluaa, että "elämistä" ja ihmissuhteista riittäisi vielä huomennakin. Kylmyydestä toisia syyttelevät elämänfilosofit saattavat loukata lähimmäistään häikäilemättä ja vailla tunnonvaivoja, koska he itse kuvittelevat puhuvansa "empatian" ja "lämmön" puolesta.

Kai olen itse rikkonut hillittömyydellä elämässäni niin paljon asioita ja vasta kehityksessä olevia mahdollisuuksia sekä ennen kaikkea vahingoittanut muita ihmisiä, että alan yhä paremmin ymmärtää elämän kaipaavan myös pidäkkeitä. Ilman niitä ihminen on heitteillä, anomian tilassa, Durkheimia lainatakseni.

Yksi kohta Isaac Bashevis Singerin romaanissa "Orja"

tuntui aikoinaan valaisevan minulle anomian käsitteestä uuden ja tärkeän merkityksen. Päähenkilö Jaakob noudattaa äärimmäisen köyhässä orjuudessaankin säännöllisyyden, puhtauden ja valppauden takavia uskonnon määräyksiä. Mutta rakkaudessaan Wandaan hän rikkoo yhden säännön. Ja siinä hän on, keskellä anomian hillittömyyttä:

"Hän kuvitteli miltä tuntui syödä kakkua, kananpaistia ja marsipaania, juoda viinejä, si-maa ja olutta, kierrellä kalli-oilla ja rotkoissa ja löytää ti-manteja ja kultakolikoida, tulla rikkaaksi mieheksi ja ajella hienoissa umpivaunuissa."

Tietysti sitä haluaisi naida lähes joka naisen kanssa kuka kadulla vastaan tulee, iskeä kuonoon yhtä jos toistakin päivän mittaan tapaamaansa ääliötä. Mutta parasta on nauttia näistä toiveista vain hillittömissä mielikuviinsa, ja olla niistäkin höpsemättä liikaa muille ihmisille. Konkreettiseen arkipäivään todellistuu elämän rikkaudesta sil-loin paljon enemmän. Sillä eikö ole parempi syödä kak-kua ja juoda viiniä ja kierrellä kalli-oilla kuin yrittää yht'ai-kaa myös marsipaania ja si-maa ja timanteja eikä saada yhtään mitään?

Vai onko? Pohjautuvatko puolustama-ni elämänohjeet virheelliseen kuvaan pahasta ihmisluon-nosta ja sitä rajoittavasta, rajoitusten myötä ahdistusta synnyttävästä kulttuurista? Tällainen kuva ihmisestä ja kulttuurista on Freudilla, kuten kirjassani mainitsen.

Kysymys on tavattoman vaikea. Tuskin osaan siihen vastata, ja liekö Soihtu edes oikea paikka sen pohtimiseen. Siltä kuitenkin näyttää, että elämä edellyttää eläinlaista jäsenyisyyttä. Eläimillä jä-sennyksestä huolehtii biolo-gia, ihmisellä kehityksen myötä yhä enemmän kulttuu-ri. Eivät elukat esimerkiksi parittele yhtenä, niillä on kiima-aikansa. Ihmisellä ei ole, hänen hommiaan rajoit-tavat säännöt. Se on minusta ihan paikallaan, ei siitä tarvit-se ahdistua tai kauhistua.

Tarkoitukseni ei ole vastus-taa elämyskyläisiä, tunnevoi-maisia, herkkiä ja vivahteik-

kaita ihmissuhteita. Itse asia-sa puhun niiden puolesta. Kä-sitykseni kuitenkin on, että niiden saavuttaminen kaikessa maksimaalisuudessaan edellyttää inhimillisessä käy-tännössä kehittyntä vuoro-vaikutusvälineistöä, mukaan lukien etäisyyden ottamisen keinot, naamiot, leikit, pelit, kohteliaisuuden. Fyysiseenkin maailmaan saamme välinein tarkemman ja herkemman kontaktin kuin pelkillä kou-rilla ja ruumiimme aistieli-millä.

Tietysti tarvitaan myös sitä, minkä puolesta Hyvärinen il-meisesti puhuu: ruumiillista, elävää, kokevaa olentoa, hä-nen konkreettisia aistimuk-siaan. Mutta niin välttämätön kuin tämä puoli onkin, se ei yksin riitä. A. N. Leontjev kirjoittaa tietoisuuden aisti-kudoksesta:

Maailmassa ei ole mitään muuta
uutta kuin sinä itse.

4/82 ilmestynyt:
**SARTRE, HELLER, BAHRO,
HIETANIEMI, TAMMILEHTO.**
Kunnon kaupoista: Akateeminen,
Suomalainen, Kansankulttuurit,
Kirjakahvilat á 15 mk.

tilaa tai jätä tilaamatta
— onhan meillä poliitikot
UUDISTUVA IHMISKUNTA
1983 / 4 numeroa /
70 mk / PST 668 945—4

"Kun asetetaan rinnakkain inhimillisen ajattelutoimin-nan tuloksena syntyneen tie-dostamisen rikkaus ja aisti-mellisuutemme välitön panos, huomataan heti jälkimmäisen suunnaton rajoittuneisuus ja melkein mitättömyys".

Aistimellisuuden välitön panos voi olla mitätön myös valtavien tunteiden synnyssä. Leontjevin esimerkkiä lainatkseni, kun Tsehovin erään kertomuksen sankari aivastaa teatterissa, se synnyttää hänessä kauhun tunteen ja hän ryhtyy tekoihin, jotka lopulta johtavat hänet kuolemaan... Jos pidetään arvossa vain sitä, mikä esimerkiksi aivastettaessa on "kropalla koettavissa", tydydytään aika vähään.

Eläköön kehittyneiden vuo-rovaikutusmuotojen rikkaus, eläköön kehittynyt inhimilli-nen kulttuuri!

Herruudesta vapaa tieteellinen keskustelu?

Markku Hongisto

Jussi Silvosen ja Tuomo Lankilan edellisessä Soihdussa esittämät ajatukset politiikan ja tieteen suhteesta olivat hyvin moniainkaisia ja vaka-vaan keskusteluun haastavia. Koska minulla on mahdollisuus lehden seuraavassa nu-merossa yhdessä Vesa Oittisen kanssa pohdiskella tarkemmin immanentin kritiikin ja marxismin puoluekantaisuus-periaatteen kysymyksiä, kes-kityn tässä vain yhteen esiin-nostamaamme ongelmaan. Tämä ongelma koskee teke-mämme erottelua marxismi-tieteen subjektin ja marxilai-sen politiikan subjektin välil-lä.

Hälventääkseni ensin en-nakkoluuloja totean, että on varmastikin olemassa vaara alistaa tieteellinen keskustelu päivänpolitiikalle. Omilla pu-heenvuoroillani en ole suin-kaan vaatinut, että politiikan käytäntö, "sen likaisen juuta-laisessa ilmenemismuodos-saan" tuotaisiin tieteesen. Motiivini ovat olleet koko-naan toisaalla, sillä kommentteillani olen pyrkinyt vaikut-tamaan siihen tulehtuneeseen tilanteeseen, jota Seppo Toivi-ainen edellisessä Soihdussa kuvasi kahden eri keskustelu-kulttuurin syntymisen vaara-na: "Suurena vaarana on, että muodostuu toisaalla hermeet-tinen teoreettinen keskustelu ja toisaalla on sitten arkipäi-vän puoluekäytäntö".

Käsitykseni mukaan on väärin etsiä vaaran syitä vain puoluepolitiikoista. Siksi olenkin suunnannut sanani erityisesti sivistyneistölle ja pyrkinyt osoittamaan ne on-gelmat, jotka liittyvät marx-i-laiseen itseymmärrykseemme. Miksi sitten olen polemisoi-nut niinkin jyrkästi teitä vas-taan? Vastaus on yksinkertai-nen: olette mielestäni omilla kannanotoillanne antaneet tälle tilanteelle ontologisen statuksen. Toisin sanoen, te

lähдете tästä aktuaalisesta ti-lanteesta, perustellette sen ja pysähdytte siihen. Kirjoitatte, että poliittiseen toimintaan si-sältyy "aina valtaelementti" ja että tieteen kehitys taas vaatii "aina vapaata, herruuteen kahlitsematonta keskustelua". Siksi tarvitaan kahta eri keskustelukulttuuria, siksi poliitiikka ja tiede eroavat jyrkästi toisistaan.

Tekemämme distinktio on varsin problemaattinen, sillä näin tieteellinen keskustelu ja myös itse tiede voidaan ym-märtää intressivapaaksi ja yhteiskunnallisista päämäärän-asetteluista riippumattomaksi ilmiöksi. Lymyääkö näiden demarkaatiolinjojen takana kenties vanha kunnan Aristoteles, jonka mielestä inhimilli-sen elämän korkein onni on teoreettisen järjen pyyteetön käyttö, filosofin itsertiitoinen mietiskely? Varmastikaan ette tätä tarkoita, mutta olisi toki syytä tarkentaa vaatimusta herruuteen kahlitsemattomasta tieteellisestä keskustelusta.

Uskallampa jopa väittää, että tekemämme erottelu on jäl-kijättöinen suhteessa manner-maiseen (uus)marxismiin. Esim. W. F. Haug katsoo marxilaisen tieteen olevan laa-ja yritys ja ponnistus "nähdä ja hahmottaa todellisuus työ-tätekevien ja riistettyjen näkö-kulmalta" (Tiede & Edistys 1/1982). Voiko tällainen tiede olla työväenluokan intresseis-tä vapautettu, eikö näin ym-märretty marxilainen tiede aseta myös herruusvaatimuk-sia?

Marxismin kannalta jopa niinkin ongelmallinen henkilö kuin Joachim Hirsch varoit-taa "Turvavaltiossaan" marxismin akatemisoimisen vaarasta. Tässä yhteydessä Hirsch puhuu marxismin de-formaatiosta porvarilliseksi tieteksi (s. 139-140). Lienee paikallaan selaila myös Hirschin kirjaa "Staatsappa-

rat und Reproduktion des Kapitals", jossa hän varsin selkeästi osoittaa kapitalismin tiedepolitiikan herruusolottu-vuudet. Hirsch pyrkii osoitta-maan, kuinka mm. valtiolli-nen tiedepolitiikka määräytyy kapitalistisen tavaratuotannon sisäisistä ristiriitaisuuksista ja rajoista, kuinka tiedepolitiik-ka (ja myös tiede) alis-tuu yksityisten pääomien liik-keen ylläpitäjäksi. Hirsch to-sin tarkastelee valtiollista tie-depolitiikkaa pitkälti anonyy-minä prosessina, vain kapita-lismin automaattiseen repro-duktoon liittyvänä ilmiönä, ja puhuu itse asiassa vähän siitä, kuinka tiedepolitiittiset kysy-mykset ovat yhteydessä yhe-teiskunnallisten luokkien poliittiseen toimintaan.

Onkin outoa, että te tarjoat-te vaihtoehdoksi vain "her-ruuteen kahlitsematonta tie-teellistä keskustelua". Jos tällä halutaan perustella auton-o-mian vaatimusta suhteessa valtiolliseen tiedepolitiikkaan, niin asia on aivan ymmärret-tävä. Mutta käsitykseni mu-

kaan te olettekin vaatineet au-tonomiaa suhteessa työväen-luokan puolueeseen. Eikö tämä ole aseiden laskemista ja luopumista siitä herruustaiste-lusta, jota puolueen tulisi käy-dä myös tiedepolitiikassa?

Lopuksi vielä ajatusteni credo. Väitätte, ettei leniniläinen politiikka jää odottelemaan teoretikkojen yksimielisyyt-tä, koska hänen on toimittava heti, esittävä hypoteeseja, et-sittävä vaihtoehtoja juuri sillä hetkellä: "Tällä alueella poliitiikan sitominen tieteesen la-mauttaisi päätöksenteon...". Tätä ajatusta en voi lainkaan ymmärtää. Mitä tämän jäl-keen voitaisiin tarkoittaa tie-teellisellä politiikalla? Eikö juuri päätöksenteko edellytä tieteellisesti punnittua näkö-kulmaa? On varmasti niin, et-tei "totuudesta voi äänestää", mutta olisi kait väärin kuvitel-la totuuden elävän itsenäistä elämää politiikan ohella. Juu-ri kommunistisen puolueen tehtävänä on tuoda tieto pää-töksentekoon.

Soihdun asiamieskilpailu

- Kestää eduskuntavaaleihin saakka eli 20. 3. 83 saakka
- Eniten vuosikertatilauksia -83 hankkinut asia-mies palkitaan matkalla Jonnekin Ulkomaille (ensi kesänä tms.) tai vaihtoehtoisesti Interrail-kortilla. Muitakin palkintoja luvassa.
- Kisaan innostuvat ottakoot yhteyttä tarkempien ohjeiden ja materiaalin saamiseksi.

3. linja 7 B 37

00530 HKI 53

puh. 736 112 (suunta 90)

HUOM. SOL:n ja Soihdun osoite muuttuu joulun tienoilla. Uusi toimisto Lehdistötalolla, Kotkan- katu 9, Helsinki 51, puhelin 750 491 (vaihde).

Itä-Uudenmaan sotilaspiirin esikunta

Asia: Aseellisesta ja aseettomasta palveluksesta kieltäytyminen

Aseista kieltäytyjien määrä on taas kasvanut, mutta niin on kasvanut hylättyjen hakemustenkin määrä. Onko nuorten miesten etiikka pettänyt, perustelut huonontuneet? Tuomo Lankilan hakemuksessa otetaan esille monia hankalia kysymyksiä, kuten etiikan historiallisuus. Onko vain ylihistoriallinen pasifismi eettistä? Näitten ongelmien pohjustukseksi julkaisemme Lankilan hakemuksen. – Toimitus.

Täten ilmoitan, että maailmankatsomuksellisia syistä, jotka ovat Lain aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta (21. 2. 1969/232) 1 §:n tarkoittamia eettiseen vakuumukseen perustuvia vakavia omantunnon syitä, olen estynyt suorittamasta aseellista ja asetonta palvelusta puolustusvoimissa. Samalla ilmoitan olevani valmis suorittamaan ko. lain tarkoittaman vaihtoehdoisen siviilipalveluksen.

Olen usein joutunut pohtimaan kysymystä väkivallan roolista ja sen mahdollisesta oikeutuksesta ihmiskunnan historiassa ja inhimillisissä konflikteissa. Omakohtaiseen eettiseen vakuumukseeni nojautuen pyrin ratkaisemaan tämän ongelman siviilisaatiokriittisen näkemyksen perustalta, joka on olennaisesti antitietistinen ja ehdottomasti antimilitaristinen. Maailmankatsomukseni ja ihanteitteni perustalta, jotka ovat inspiroituneet pääasiallisesti marxilaisuudesta ja anarkismista, torjun periaatteessa kaiken väkivallan ja myös kaikki sellaiset ihmisten väliset suhteet ja järjestäytymismuodot, jotka eivät perustu autonomisten yksilöiden demokraattiseen ja tasa-arvoiseen yhteistoimintaan. Tällaiseen yhteistoimintaan rakentuvan yhteiskunnan toteuttamista pidän tavoittelemisen arvoiseena ja mahdollisena ja sen puolesta toimimis-

ta aidosti eettisenä toimintana, sen reaalisuudesta vakuutuneille jopa eettisesti velvoittavana.

Koska siviilisaatiokriittisen näkemyksen ainesosana on historismi, en halua kieltää aseellisen taistelun mahdollista oikeutusta ajasta ja paikasta riippumatta, esimerkiksi tämänpäivän imperialisminvastaisen vapautusliikkeiden kohdalla kehityksessä, enkä myöskään pidä oikeana tuomita niiden suomalaisten menettelyä, jotka joko kansallisen suvereenisuutemme tai sosiaalisten oikeuksiensa puolustamiseksi ovat katsoeet tietyissä historiamme vaiheissa välttämättömäksi turvautua aseisiin (Suomi 1939–40, punaiset 1918). Katson, ettei ole mahdollista antaa kysymykseen väkivallasta ja pakosta kertakaikkista, jokaista kulttuurikautta sitovaa ratkaisua ja sen vuoksi torjun epähistoriallisena absoluuttisen pasifismin kannan, vaikka pidänkin sitä erityisen arvokkaana eettisenä näkökantana. Mielestäni jokaiselta ihmiseltä voidaan kuitenkin hänen olosuhteensa ja mahdollisuutensa huomioonottaen odottaa, että hän punnitsisi omia valintojaan pitäen taustanaan arvio-

taan siviilisaatiomme kehityksen saavuttamasta vaiheesta ja ihmiskunnan globaalista tilanteesta tänään ja päätyisi näin omiin eettisiin ratkaisuihinsa.

Oman katsomustapani perusteet ovat lyhyesti seuraavat: Näkemykseni mukaan siviilisaatiomme kehityshistorialla ei voida mielekkäästi sanoa olevan mitään ehdotonta suuntaa, päämäärää tai tarkoitusta. On kuitenkin mahdollista tulkita historiaa reaalina kokonaisprosessina, jossa oman kantani mukaan on ensisijaisesti kysymys kaksijakoisuudesta toisaalta repressioon: yhä kehittyneempien ja tuhoisempien alistamisen keinojen synnyn ja soveltamisen, ja toisaalta siviilisaatiokriittisen vapautumisen taloudellisten ja yhteiskunnallisten ehtojen, itsetoteutuksen mahdollisuuksien ja sivistymisen kasvun välillä. Aikamme industrialisessa siviilisaatiossa (joka kattaa sekä kapitalistiset että ns. sosialistiset maailmanjärjestelmät) näiden tendensien yhteentörmäys on erityisen kärkevä kun siviilisaatiomme toteuttaa monia todellisia itsemurhaprojekteja (ydinase-sodan valmistelu, ekokatastrofi), mutta samanaikaisesti syn-

tyy reaalisia mahdollisuuksia myös mainitsemani kaltaisen repressiosta vapautetun yhteiskunnan synnylle. Jälkimmäisessä mahdollisuudessa panon toivoni siihen, että vaikka oma aikamme onkin tuottanut ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiassa ihmiskunnan kertakaikkisen tuhon mahdollisuuden, on se tuottanut myös ylittämisen mahdollisuuden reflektoitavan, rikkaan yksilöllisyyden synnyssä.

Jokaisena historiallisena aikakautena on toki ollut toimenpiteidensä perusteita arvioimaan kykeneviä ja vastuuntuntoisia yksilöitä, mutta he ovat olleet eristyneitä persoonia, joiden erillisen olemassaolon mahdollisuus on sisältänyt itseensä traagisena elementtinään sen ehtona olevan yhteiskunnallisesti harjoitetun brutaalien repression (esim. Platonin ja kreikkalaisen filosofian olemassaolon traagikka orjayhteiskunnan perustalta). Oman aikakauden temme hallitseva myönteinen piirre on siinä, että omia toimiaan arvioiva, kriittinen, sivistynyt ihminen ei enää ole eristyneen eliitin tuottama, vaan syntyy joukkomittaisesti industrialistisen siviilisaation ehtoinaan tuottamien taloudellisten, teknologisten ja sivistyksellisten saavutusten perustalta itse tätä siviilisaatiota ylläpitävien joukkojen keskuudessa. Näiden ristiriitaisten kehitystekijöiden vuoksi kieltämättä todennäköinen joukkotuhon perspektiivi ei ole ihmiskunnan ainoa mahdollinen tulevaisuuden vaihtoehto, vaan myös autonomisten yksilöiden yhteiskunta, joka kykensä ottamaan kontrolliin sa tähän asti historiassa vallinneet sokeat sosiaaliset voimat, on myös mahdollinen tulevaisuus.

Tällaisen siviilisaatiokriittisen historianäkemyksen perustalta koetan valita omat

ratkaisuni siten, että kykenisin omalta osaltani antamaan mahdollisimman suuren panoksen siviilisaatoristen ja emansipatoristen tendenssien ilmenemiselle ja tuhoisan, tuhkauttavan tulevaisuuden vaihtoehdon kaventumiselle. Tältä pohjalta pyrin ratkaisemaan myös oman suhteeni aseelliseen väkivallan ja sen rooliin tänään sekä erityisesti Suomen puolustusvoimiin.

Henkilökohtaisesti en voi nähdä vakavia perusteita aseellisesta maanpuolustuksesta kiinnipitämiselle vuoden 1982 Suomessa, enkä usko niihin väittämiin, joilla armeijainstituutio meillä oikeuttaa toimintansa. Näkemystäni pyrin seuraavassa perustelemaan puolustusvoimien julkisesti tunnustamien tehtävien, sen mahdollisten piilotehtävien ja armeijan kasvatuksellisen roolin kannalta.

Minulle toimitetussa "Varusmieheksi"-kirjassaan vuodelta 1977 (s. 3) luetellut kohdat, joilla sotalaitoksen olo maassamme muodollis-laillisesti perustellaan ovat käsittääkseni sellaisia, jotka i) mainittuina tehtävinä voitaisiin luovuttaa muun kuin armeijainstituution vastuulle (2,1,7), ii) joista jokin toinen instituutio jo huolehtii (2,5,6), iii) jotka Suomen kansainvälispoliittisen aseman huomioonottaen ja ainoaan Euroopassa kuviteltavan sodan luonteesta johtuen ovat puolustusvoimien keinojen tuolla puolen (1,2) tai iv) sellaisia, jotka ovat suoraanaisesti yhteiskunnalle tarpeettomia tai vahingollisia (4, alku kohdasta 5).

Kun olen sekä opiskelun että oman kokemukseni kautta yhteiskunnallisessa toiminnassa oppinut pitämään yhteiskunnallisten instituutioiden piilofunktioita niiden julkisesti ilmaistavien tavoitteiden ja perusteita merkittävämpinä en usko, että puolustusvoimien kohdalla on poikkeusta tässä suhteessa. Muodollisesta neutraaliudesta ja lakisääteisistä tehtävistään riippumatta puolustusvoimilla on välttämättä myös yhteiskunnallisia tehtäviä, jotka määrittyvät armeijainstituutiomme traditioista ja yhteiskuntamme luonteesta ja joita ei lakisääteisin muodoin ilmais-

ta koska itse lainsäädännön ja oikeuslaitoksen funktiona kapitalistisessa yhteiskunnassa on toimia tavalla, joka sivuuttaa tai kätkee kapitalismin olennaiset yhteiskunnalliset ristiriidat ja reaali-teetit.

Katson, että kapitalistisen yhteiskunnan rakenteellisten ja funktionaalisten pakkojen tuloksena, joiden perustana on pääoman uusintamisen tuottama yhteiskunnallistumismuoto, Suomen puolustusvoimat omasta julkilausutusta tahdostaan riippumatta toteuttaa myös porvarillisen luokkajärjestön ja ideologisen vaikuttajan tehtävää eli mielestäni epäoikeudenmukaisuuksia tuottavan yhteiskuntajärjestyksen ylläpitoa.

Tuntien Suomen puolustusvoimien syntytaustan vuoden 1918 voittajaosapuolen perillisenä sekä ne olot, jotka maassamme vallitsivat ennen syksyä 1944, silloisen ns. ensimmäisen tasavallan poliittisen sarron, joka kohdistui tuon ajan radikaaleja ajatuksia ajatteleviin ihmisiin joiden joukossa oli myös minun sukulaisiani, en ole kyennyt vapauttamaan itseäni käsityksestä ja epäilyksestä, että edelleenkin Suomen puolustusvoimien pyrkimys oman toimintarationaliteettinsa sanelemaan tehokkuuteen ei kumpua ainakaan jännöksettä käsityksestä ulkoisesta uhasta (jota nähdäkseni ei ole, ja joka siinä muodossa kuin se voisi esiintyä yleiseurooppalaisena ja niin ollen yleismaailmallisena sotilasliittöjen välisen aseellisenä konfliktina on täydellisesti Suomen puolustusvoimien kontrollin ulottumattomissa), vaan myös aseellisen voiman mahdollisesta käyttökelpoisuudesta sisäpoliittisissa ja kärjistyneissä sosiaalisissa konflikteissa. Riippumatta tämänkaltaisten konfliktitilanteiden mahdollisuudesta, katson, että Suomen puolustusvoimien traditiot tekevät sen senkaltaisen erityisen militaristisen edustajaksi, jonka vuoksi se toimii leimallisesti ideologisena koneistona jonka vaikutusvalta ei mielestäni ole sopusoinnussa yhteiskuntamme epäoikeudenmukaisien rakenteiden purkamisen ja uudistamisen kanssa.

Armeijaa puolustetaan usein myös koostumukseltaan

kansanvaltaisena kasvatusinstituutina ja jopa "miesten kouluna". Vaikka se ensisijaisesti tietystikin on sotilaiden koulu, johon edellä olen jo rajoittanut eettisen suhteeni, kannattaa kuitenkin kiinnittää vakavaa huomiota sen kasvatukselliseen rooliin eli minkätyyppistä persoonallisuudenmuotoa ja millaisia sukupuolirooleja se edistää ja uusintaa. Useat vakavastikin otettavat ajattelijat ovat puolustaneet sotaa sen oletetun kasvatuksellisen vaikutuksen, kansakuntien luonnetta karaisevien vaikutusten vuoksi. Tällaisten katsantokantojen puolesta puhut kuuluvat kuitenkin yleisesti totaalisia sotia edeltäneeseen aikakauteen ja hyvin harvat enää julkisesti uskaltavat esittää vastaavia väitteitä. Mielestäni ei ole mahdollista kiistää sodan kasvatuksellisia vaikutuksia jos puolustetaan niitä joita armeijalla on. Sota ja sotaa varten luotu organisaatio luonnollisesti sopeuttaa ihmisiä omaan rationaliteettiinsä, mutta mielestäni tätä ei voida pitää vakavassa mielessä kasvatuksellisena (siviilisaatorisena) vaikutuksena. Mielestäni sota ja mahdollisimman tehokasta sotaa varten luodut organisaatiomuodot voivat vain deformoida persoonallisuutta, ne myönteiset kasvatukselliset vaikutukset (eli esimerkiksi ryhmäsolidarisuuden luittuminen), jotka sodat ja armeijat ovat joillekin ihmisille tuottaneet eivät käsitettäväksi ole sodan ja sen vaatimien instituutioiden ansiota, vaan koettu pikemminkin siitä riippumatta ja koettaisiin paljon voimakkaampi-na tietoiseen kuriin perustuvissa ponnistuksissa johonkin yleiseen hyvään suuntautuvassa rauhanoimaisessa yhteistoimintaprojektissa (esim. metsäpallon sammutus, toiminta elinalueensa ympäristön puolesta, solidaarisuustyö jne.).

Mitä tulee puolustusvoimien edistämään mieskuvaan, katson myös sen luittavan vanhentuneita, epädemokraattisia yhteiskunnallisia rakenteita palauttamalla miehiä syiden tunteiden patoamiseen, hierarkiseen kilvoitteluun (meriittien saavuttamiseen, joiden asettaminen ei ole toimijan itsensä tehtävä), sekä kurin ja hierarkian fetissin-

omaiseen kunnioitukseen (jossa organisaatiota ja kuria ei hyväksytty tietoisesti projektin saavuttamisen perusteella, vaan ulkopuolelta määrätynä ja ikäänkuin itseisarvoisena) eli kaikenkaikkiaan autoritääriseen ihmis- ja sukupuolikuvaan, jolla en näe mitään myönteistä panosta niissä suhteissa, joissa miehestä voidaan, erotuksena ihmisestä, puhua vakavassa mielessä eli seksuaalielämässä ja yleensä sukupuolten välisessä vuorovaikutuksessa. Mielestäni ei ole suinkaan merkityksetöntä, vaan päinvastoin armeijainstituution yhteiskunnallista roolia erityisen valaiseva se seikka, että puolustusvoimissa välttämättömiä koti- ja taloustöitä käytetään rangaistuksina eli leimataan ne alentaviksi, millä tuskin voi olla myönteistä kasvattavaa merkitystä jotta nuorukaisista tulisi miehiä sanan mielekkäissä merkityksessä eli vastuullisia ja tasa-arvoisia kumppaneita suhteissaan naisiin yksityiselämässä ja yhteiskunnassa.

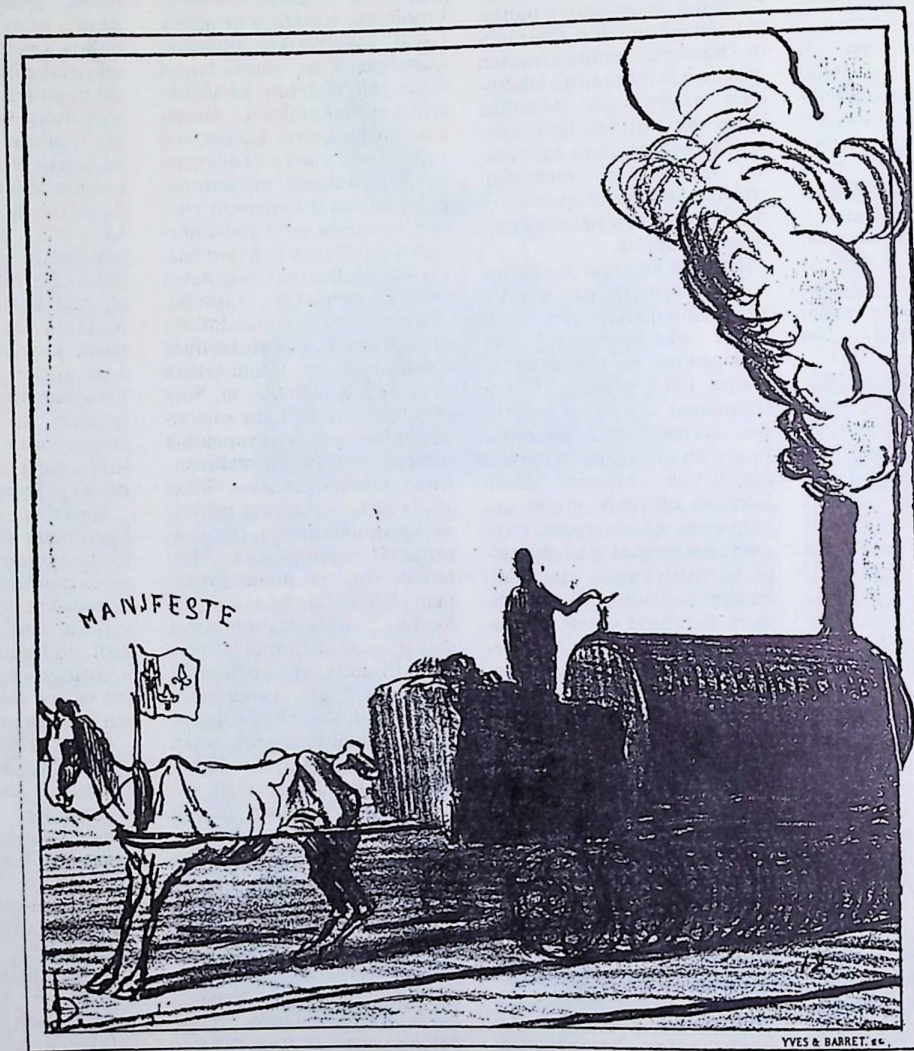
Kaikesta edellä olleesta huolimatta toistan vielä, että kieltäytymiseni aseista koskee myös puolustusvoimien piirissä suoritettavaa asetonta palvelusta, koska se on elimellisesti erottamaton osa armeijainstituutiota Suomessa ja sen vuoksi myös tämän laitoksen arvojen uusintamista.

Olen valmis suorittamaan siviilipalveluksen, vaikka se kulkeekin juridisesti "asevelvollisuuden" nimikkeen alla, koska katson, että sosiaalissa epäkohtia lieventävänä ja yhteiskunnalle välttämättömiä toimia edistävänä se edistää ihmisten välisiä solidaarisuussiteitä, jotka ovat sopusoinnussa emansipatoristen ja siviilisaatoristen kehitystekijöiden kanssa ja sen vuoksi siviilipalveluksella voidaan uskoa olevan myös kasvatuksellista arvoa.

Ohessa palautan 22. 4. 82 päiväämme palvelukseenastutiedustelun, toivon lisäksi, että sotilaspiirissä kuulemiseni, mikäli se tapahtuu 31. 8. 1982 jälkeen, voitaisiin toteuttaa lähinnä Tampereen kaupunkia olevassa sotilaspiirissä.

Vantaalla 26. 7. 1982
Tuomo Lankila
opiskelija

SOL: Periaateohjelma uusiksi

Sosialistisen opiskelijaliiton ylimääräisen liittokokouksen päätöslausuma periaateohjelman uudistamisen perusteista

1. Johdanto

SOL:n 13. liittokokouksessa otettiin ratkaiseva askel kansandemokraattisen opiskelijaliik-

keen lähes kymmenen vuotta kestäneen poliittisen hajaannuksen voittamiseen. Liittokokouksen jälkeisenä aikana on tapahtunut järjestöllisen toiminnan lopullinen yhtenäistyminen perustasolla. Samanaikaisesti SOL on esiintynyt valtakunnallisesti yhtenäisenä ja aloitteellisenä voimana kansandemokraattisen liikkeen sisällä. Valittu tie on

osoittautunut oikeaksi. Näissä teoissa pyritään esittämään saavutetun poliittisen ja aatteellisen yhtenäisyyden pohjalta lähtökohtia käsitykselle vallankumouksellisen opiskelijajärjestön erityisestä paikasta osana koko kansandemokraattista liikettä. Teeseissä luonnehditaan lyhyesti SOL:n toiminnan strategisia lähtökohtia, hahmotetaan sup-

peasti yhteiskunnallisen ja opiskelijaliikkeen kehityksen suuntaa maassamme, esitetään näkemys SOL:n paikasta osana kd-liikettä sekä ennen muuta pyritään näiden luonnehdintojen pohjalta asettamaan kysymyksiä, joiden pohjalta SOL:n periaateohjelman uudistaminen olisi mahdollista SOL:n 14. liittokokouksessa.

SOL:n kehitys on luonnollisesti tiiviissä yhteydessä koko kd-liikkeen erityisesti SKP:n kehitykseen. On selvää, että puolessa vuodessa ei ole ollut mahdollista vastata ongelmiin, joihin koko kd-liikkeellä ei ylipäänsä ole yhtenäisiä vastauksia. Monet vallankumouksellisen politiikan ongelmat odottavat ratkaisuaan vasta tulevaisuudessa. Niiden ratkaisemisen ehtona on mm. yhtenäisen poliittisen käytännön luominen ja marxilaisen teoreettisen työn voimakas kehittäminen. Näin ollen näidenkään teesien ajatuksia ei esitetä minään lopullisina totuuksina. Ne on tarkoitettu yleiseksi luonnehdinnaksi SOL:n poliittisen toiminnan pääsuunnista. Samalla ne ovat avoin perusta SOL:n järjestöille periaateohjelman uudistustyöhön.

2. Rauha ja ihmiskunnan tulevaisuus

1. "Kaikkein polttavin yleismaailmallinen ongelma on varustelun kiihtyminen ja uuden maailmansodan uhka. Sen jälkeen kun kehitettiin ydinaseet ja niiden kantojärjestelmät, on maailmanrauhan turvaamisesta muodostunut ihmiskunnan olemassaolon kysymys". (SKP 19. ed.kok.) Rauhan puolesta tehtävän työn merkitys on päivä päivältä korostunut. "Kesällä 1981 presidentti Reagan teki päätökset neutronipommin valmistamisesta ja käynnisti valtavan asevarusteluohjelman. Kansainvälinen tilanne on huonontunut USA:n johdon sodan vaaraa lisäävän politiikan vuoksi. Johdopäätös on selvä: "ydinsodan vaara on kasvanut suuremmaksi kuin kertaakaan toisen maailmansodan jälkeen." (Teesit ylim. ed.kokoukselle) Tässä tilanteessa toiminta rauhan puolesta on jokaisen edistyksellisen, demokraattisen, humanistisen ihmisen keskeinen velvollisuus. On tehtävä kaikki mahdollinen jokaisen nuoren, jokaisen opiskelijan aktivoimiseksi mukaan laajenevaan ja yhä monimuotoisempaan rauhanliikkeeseen.

2. Vallankumouksellisen opiskelijajärjestön toiminnassa työllä rauhan puolesta on aivan erityinen merkitys. Kysymys sodasta ja rauhasta on tiheymäpiste, jonka kautta avautuu anti-imperialistinen näköala kaikkein maapallomme globaaleihin perusongelmiin. Maapal-

lon tulevaisuus ja sen ongelmat voidaan ratkaista vain, jos rauha säilyy. Rauhan turvaaminen edellyttää viime kädessä imperialismin hävittämistä taloudellisenä ja poliittisena järjestelmänä. Näin taistelu rauhan ja ihmiskunnan tulevaisuuden puolesta ja koko ihmiskunnan tulevaisuuden vallankumouksellisen kehittämisen näköala liittyy välittömästi yhteen. Tämä koskee välittömästi myös SOL:ia. Mikään vallankumouksellinen tai radikaali opiskelijaliikkeen rakentaminen ei ole mahdollista ilman laajamittaista rauhan puolesta käytävän taistelun kehittämistä. Ja samalla: SOL:n näkökulma rauhanliikkeeseen on anti-imperialistisen toimintasuunnan johdonmukainen kehittäminen ja imperialismivastaisten voimien solidaarisuuden lujittaminen.

Kansainvälisessä luokkataistelussa sosialistinen maailmanjärjestelmä on keskeisin voimakamppailussa rauhan puolesta. Kehittyneiden kapitalististen maiden rauhanliike on voimistunut valtavasti viimeisten vuosien aikana. Kolmannen maailman kansojen imperialismiin vastainen taistelu on voimistunut erityisesti Keski-Amerikassa. Samalla voimistuvat kehitysmaiden pyrkimykset irrottautua imperialismista taloudesta.

3. Uusi rauhanliike pyrkii viemään rauhantien ihmisen jokapäiväiseen elämään. Olakseen tehokasta rauhanliikkeen täytyy ylittää kaikille ihmisen elämän tasoille. Juuri tässä on sen poliittisuus, sillä sodan lietsontaa tapahtuu taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten rakenteiden ja sitä kautta myös asenteiden tasolla. Siksi opiskelijoiden uuden rauhanliikkeen perspektiivi on rauhankorkeakoulujen luominen; rauhantutkimuksen ja rauhankasvatuksen tuominen opetukseen ja tutkimukseen sekä sotilaallisen tutkimuksen poistaminen korkeakouluista.

4. SOL:lla on aihetta myös itsekritiikkiin arvioitaessa sen panosta nuorison ja opiskelijoiden rauhanliikkeen kehittämisessä.

– Meidän on: syvennettävä imperialismi-käsitystämme, arvioitava yksityiskohtaisemmin rauhanliikkeiden kehitystrendejä ja niiden ideologisia painotuksia sekä kehitettävä omaa tiedollista ja toiminnallista panostamme

rauhanliikkeessä.

– Realisosialismin kehitystä tunnetaan liian vähän. Ideologisen taistelun kärjistyessä tulee yhä oleellisemmaksi itse sosialististen maiden sisäisen kehityksen, niiden ongelmien ja saavutusten tunteminen. Tarvitaan syvällisempää analyysia sosialismista, sen historiasta ja kehityksestä, sen vaikutuksesta kansainväliseen luokkataisteluun jne.

– On suuntauduttava mm. uuden kansainvälisen talousjärjestyksen ja globaalien ongelmien arviointiin rauhankäsymyksen ja anti-imperialistisen toiminnan näkökulmasta.

3. Opiskelijaliike, hallitsemistapa ja uusi demokratia

5. 60/70 -lukujen vaihteessa muodostui maahamme ensimmäistä kertaa laaja joukkomittainen opiskelijoiden demokraattinen liike. Laajat opiskelijajoukot irtaantuivat porvarillisista ajatusmuodoista ja tulivat aktiivisesti mukaan anti-imperialistiseen, demokraattiseen ja vasemmistolaiseen toimintaan. 70-luvun kuluessa opiskelijaliike on passivoitunut ja ajautunut kriisiin – tai tarkemmin sanottuna – poliittisten opiskelijajärjestöjen 70-luvun alun jälkeen muotoutunut toimintatapa on kriisissä. Opiskelijoiden (puolue)poliittisten järjestöjen jatkuva heikkeneminen on nostattanut esiin kysymyksen opiskelijaliikkeen luonteesta ja mahdollisuudesta, siitä onko maassamme ylipäänsä opiskelijaliikettä. Tässä tullaan kysymyksiin, joihin ei voi vastata vain "korkeakoulun näkökulmasta", opiskelijoiden tai heidän järjestöjensä satunnaista aktiivisuutta tässä tai tuossa kysymyksessä tarkkailemalla. On laajennettava näkökulmaa kokonais-yhteiskunnallisen kehityksen luonnehdintaan, sillä monet opiskelijaliikkeen kehityksen erityispiirteet ovat välittömässä yhteydessä maassamme 70-luvulla tapahtuneeseen hallitsemistavan ja valtion organisaatiomuodon kehitykseen.

Samalla opiskelijaliikkeen kehityksellä on objektiivinen perustansa opiskelijoiden yhteiskunnallisen aseman muutoksessa, opiskeluolosuhteiden ja edellytysten muuttumisessa, korkeakoulu- ja koululaitoksen kärjistyissä sisäisissä ristiriidoissa.

6. Suomalaisen yhteiskunnan vallankäyttöä leimaa lisääntyvä keskittyminen. Talous ja vallankäyttö ovat Suomessa voimakkaasti kietoutuneet yhteen. Keskittymisen kolmijalkana on ollut työnantaja- ja teollisuusjärjestöjen johto, valtiokoneiston johto sekä ammattiyhdistysliikkeen johto. Valtiomonopolistisen hallintokoneiston vaikutuksen ulottuminen puolueisiin, ammattiyhdistysliikkeeseen ja kansalaisjärjestöihin on kaventanut kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Yksityisen pääoman etujen ja valtakeskittymän säilyttäminen edellyttää nykyisin puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen lisääntyvää alistamista, valtiollistamista. Puolueista ja ammattiyhdistysliikkeestä on tullut yhä enemmän tehtyjen ratkaisujen selittämisen ja sopeuttamisen koneistoja. Puolueiden valtiollistumista – koskien myös SKP:tä ja SKDL:ää – tapahtuu monin tavoin (valtion suoranaista taloudellista tuesta toiminnan painopisteen siirtymiseen ammattipoliittikkojen hoidettavaksi ylläpitämisellä ohi ja yli puolueiden perustason ja jäsenistön). Poliitikkoja ja valtio etääntyvät yhä kauemmaksi kansalaisista, joiden vaikutusmahdollisuudet asioiden kulkuun samalla kaventuvat.

7. Vastaava valtiollistumiskehitys ulottuu myös opiskelijajärjestöjen kehitykseen. Nopeasti 70-luvun alun jälkeen radikaalin opiskelijaliikkeen kehitys sai selkeitä puoluepoliittiset muodot. Poliittiset opiskelijajärjestöt "johtivat" liikettä. Sitoutuessaan emäpuolueidensa poliittisiin linjantavoihin ne jouduivat kasvavaan ristiriitaan opiskelijoiden liikkeen alunperin esinostamien tavoitteiden kanssa. Niinpä poliittisten opiskelijajärjestöjen luonne onkin kehittynyt voimakkaasti yllämainittuun suuntaan. Ne eivät edusta opiskelijoita, vaan valtiota suhteessa opiskelijoihin. Näin muotoutuessaan politiikan porvarillisessa muodossa opiskelijajärjestön tehtäväksi jäi vain toimia puolueen rekrytointikanavana opiskelijoiden keskuudessa. Opiskelijoiden omalle laajalle joukkomittaiselle liikkeelle ja todelliselle vaikutusmahdollisuudelle ei tässä jää mitään sijaa. Opiskelijat ovatkin vaistonneet tämän herkästi. Poliittisten tun-

nusten ja käytännön ristiriita, todellisten vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen ja jatkuvasti tuloksettomiksi jääneet joukkoesiintymiset ovat johtaneet kasvavaan tyytymättömyyteen tätä politiikan muutosta vastaan. Tyytymättömyys on ilmennyt kaikkein pinnallisimmassa muodossaan poliittisena 'passivoitumisena'. Myös 'sitoutumattomuuden' merkityksen lisääntyminen heijastaa samaa. Radikaalin toiminnan mahdollisuudet on nähty valtiollistuneen opiskelijapolitiikoinnin tuolla puolen: rauhanliikkeessä, ympäristöliikkeessä, ainejärjestötoiminnassa jne. Kansainvälisen tilanteen kärjistyminen, kapitalismin uudet ristiriidat ja korkeakoululaitoksen ongelmien syveneminen luovat objektiivista perustaa näiden liikkeiden kehitykselle.

8. Valtiolistumiskehitystä vastaan asettuu kysymys demokradiasta, uudeltaisesta demokradiasta, ihmisten mahdollisuudesta päättää itseään koske-

vista asioista. Opiskelijaliikkeelle tämä voi merkitä vain sitä, että sen toiminnan lähtökohtana ovat opiskelijat itse. Opiskelijaliikkeen synnylle 60/70-lukujen taitteessa oli olemassa objektiiviset syyt opiskelijoiden aseman muutoksessa. Opiskelijoiden elämäntilanteen kehitys luo edelleenkin perustan opiskelijaliikkeelle, sen mahdollisuudelle. Vallankumouksellisen opiskelijajärjestön perustan tulee olla tässä, itse opiskelijoiden liikkeessä. Poliittikan porvarilliseen muutokseen rajoittuva järjestö ei voi koskaan tulla opiskelijoiden omaksi järjestöksi, eikä ennen muuta pysty taistelemaan opiskelijoiden etujen ja tavoitteiden puolesta.

Tämä lähtökohta merkitsee yhteistä toimintaa kaikkien edistysellisten voimien ja demokraattisten liikkeiden kanssa rauhan kysymyksessä, korkeakoulukamppailussa jne. Hallitsemistavan uudelleenmuotoutumisen myötä kärjistyneet kapitalismin ristiriidat ovat myös

synnyttäneet näitä ristiriitoja ilmeisempiä uusia liikkeitä. Kamppeillaan uudenlaisen demokradian, opiskelijoiden todellisten vaikutusmahdollisuuksien puolesta SOL pyrkii kokoamaan yhteen näitä kaikkia erilaisia ja eriaikaisia liikkeitä - toimimaan yhdessä niiden kanssa rauhan, ympäristön, demokradian, sivistyksen ja korkeakoulujen kehittämisen puolesta. Demokraattisten ja edistysellisten voimien yhteisen rintaman rakentamisen on nojaututtava erilaisten liikkeiden erilaisista kokemustaustoista kasvavaan yhteisen toiminnan luomaan tietoisuuteen. Poliittisen rintaman rakentaminen vasemmiston ja keskustan demokraattisten voimien kanssa on tässä vain yksi momentti. Keskustan ja vasemmiston poliittisten opiskelijajärjestöjen suhteellinen radikaalisuus epäpuolueisiinsa nähden luo edellytyksiä tälle yhteistyölle. Yhä keskeisemmäksi voivat muodostua uudet edistyselliset liikkeet, jotka eivät vielä itsessään aseta kysymystä valtiosta eivätkä tässä mielessä ole poliittisia.

Ratkaiseva tekijä taistelussa demokraattisen käänteen ja uuden vallan asemien puolesta on laajamittainen joukkoliikkeen kehittäminen ja sen voima.

9. Nojautuessaan opiskelijoiden omaan liikkeeseen ja rakentaessaan sitä itse SOL asettaa samalla kysymyksen opiskelijaliikkeen kehityksen kokonaisyhteiskunnallisista ehdoista. Kapitalistisen yhteiskunnallistumisen eteneminen valtiollistumisen ja monopolisoitumisen muodossa tekee uudenlaisen demokradian vaatimuksen koko yhteiskuntaa koskeväksi kysymykseksi. Vallankumouksellinen opiskelijaliike voi määrittellä itsensä vain koko yhteiskunnan muuttamisen tavoitteiden kautta.

Demokraattisen käänteen aikaansaaminen edellyttää harjoitetun politiikan suunnan kääntämistä sisällöltään monopolien ja suurpääoman valtaa rajoittavaksi, oikeistovastaiseksi poliittiseksi ja viime kädessä pääoman herruuden murskaamiseksi. Siksi SOL asettaakin tehtäväkseen opiskelijaliikkeen ja kaikkien demokraattisten ja edistysellisten liikkeiden yhteisen toiminnan lujittamisen, opiskelijoiden ja työväenluokan liiton rakentamisen.

SOL:n poliittisen aloitteellisuuden voimistaminen opiskelijaliikkeen kamppailun kehittämiseksi edellyttää mm. seuraavien kysymysten laajempaa selvittämistä:

- SOL:n ja koko edistysellisen opiskelijaliikkeen 70-luvun historian laajaa ja kriittistä arviointia,
- kapitalismikritiikin syventämistä, suomalaisen kapitalismin uusien ilmiöiden ja ristiriitojen ja hallitsemistavan syvällisempää analyysia,
- uusien yhteiskunnallisten liikkeiden ja poliittisen liikkeen keskinäisyyden analyysia.

4. Kriittinen opiskelu, koulutuksen demokratistointi ja tieteellistäminen

10. 70-luvun suuret koulutuspoliittiset reformit ovat antaneet koulutusjärjestelmällemme modernin kapitalistisen muodon. Reformien muotoon vaikuttanut demokraattisen liikkeen laaja aloitteellisuus 70-luvun alussa. Koululaitos kehittyi demokraattisen, polyteknisen yhtenäiskoulun suuntaan. Reformien käytännöllinen toteutus peruskoulun ja keskiasteen osalta on kuitenkin sisällöllisesti vettänyt reformit. Kuvaavaa kehitykselle on ollut se, että edistysellinen liike ei ole kyennyt arvioimaan yhtenäisesti tapahtuvaa kehitystä. SKP:ltä ja edistyselliseltä korkeakouluväeltä on puuttunut marxilainen analyysi koulutusjärjestelmän kehityksestä. Dramaattisimmin tämä on näkynyt erityisesti tutkimonnuudistuksen arvioinnin yhteydessä. Tilanteessa, jossa koko korkeakouluyhteisön piirissä syntyi laajamittainen vastarinta, ei tälle kritiikille saatu mitään poliittista tukea, vaan tutkimonnuudistus ajettiin läpi korkeakouluväen mielipidettä kuuntelematta. Myöskään SOL ei ole ollut vapaa tähän liittyyvistä ongelmista. Liiallinen kiinnittyminen opiskelijaliikkeeseen muodostuneeseen poliitikantekotapaan johti siihen, ettei SOL kyennyt riittävästi arvioimaan tapahtuvaa kehitystä. Niinpä se jäikin suhteellisen voimattomaksi tutkimonnuudistuskamppailussa. Olkoonkin, että

SOL melko nopeasti pystyi itse-kriittiseen arvioon tilanteesta ja että se antoi tukensa ja osallistui itse tutkimonnuudistuksen vastaiseen liikkeeseen.

11. Kapitalistisessa yhteiskunnassa koululaitokselle ja tieteele asettuu kolme keskeistä tehtävää: 1) pääoman arvonlisäysprosessin ctojen parantaminen kehittämällä työn tuottavuutta kohottavaa sovellettua teknologiaa, 2) ammatillisten kvalifikaatioiden tuottaminen sekä 3) porvarillisen ideologian uusintaminen ja ideologinen sääntely.

Koulutusjärjestelmän eri tasoilla nämä funktiot painotuvat eri tavoin. Koko koulutusjärjestelmän kehitys on tiiviissä yhteydessä tieteilisteknisen kumouksen ja porvarillisen valtion toiminnan kehitykseen. Tieteellis-teknisen kumouksen edistessä muuttuu ammatillisten kvalifikaatioiden rakenne ja tiede kehittyi yhä enemmän suoranaisiksi tuotantovoimiksi, tieteele tulee yleinen tuotannon chto. Pääoman arvonlisäyksen yleisten ctojen turvaamiseksi porvarillinen valtio luo ja etsii keinoja tieteen kehityksen valtiolliselle sääntelylle - syntyy valtiollinen tiedepoliittikka. Vastaavasti koko koulutusjärjestelmälle asettuu vaatimus tuottaa nopeasti ja tehokkaasti sellaisia ammatillisia valmiuksia, jotka vastaavat mahdollisimman selkeästi teollisuuden ja porvarillisen valtion tarpeita. Korkeakoululaitoksen sisäisten ristiriitojen kärjistyminen luo edellytyksiä valtiollistumiskehityksen vastustamiselle ja demokradian puolesta käytävälle kamppailulle. Yliopiston porvarillis-humanistinen arkaainen perinne joutuu ristiriitaan yliopiston modernin kapitalistisen muodon kanssa ja mahdollistaa laajan rintaman kokoamisen taisteluun yliopiston sivistystehtävien puolesta. Myös hallinnonnuudistus etenee ristiriitaisella tavalla luoden uudenlaisia vaiuttamisen mahdollisuuksia korkeakoulun sisällä.

12. Toiminnassaan demokraattisen ja tieteilisen koulutuksen puolesta korkeakouluilla ja oppilaitoksissa SOL osana opiskelijaliikettä nojautuu ennenmuuta opiskelijoiden omaan aktiivisuuteen. Samalla se rakentaa opiskelijoiden ja opettajien yhteistä kamppailua koulutuksen ja sivistyksen puolesta. Tätä kamppailua käydään ja kehitetään jatkuvasti useilla tasoilla. Voidakseen ymmärtää eri tasoilla tapahtuvan taistelun kehityksen logiikan ja tehtävät SOL:n on kyettävä kehittämään jatkuvasti teoreettista näkemystään koulutuksesta ja tieteele kapitalistisessa yhteiskunnassa. Vallankumouksellinen näkökulma edellyttää juuri asioiden kokonaisyhteyden oikeaa arviointia. Korkeakoulutaistelun strategia voi syntyä vain teoreettisen työn ja poliittisen kamppailun yhdistämisen tuloksena. Edellytyksiä ja aineksia tämän strategian rakentamiseen on. Keskeisiä kysymyksiä ovat koulutuksen sisällöstä, demokradiasta ja autonomiasta, tieteen yhteiskunnallisesta käytöstä ja edistysellisestä ammattikäytännöstä käytävä kamppailu. Erityisen oleellista on se, että SOL pystyy yktemään oman toimintansa opiskelijoiden elämäntätöön, liittämään kriittisen ja vallankumouksellisen toiminnan itse opiskeluun.

13. Opetuksen sisällöstä käytävällä kamppailussa lähtökohtana on porvarillisen ideologian kritiikki. Edistysellinen liike vaatii opetukselta, että se sisältö palvelee rauhan ja yhteiskunnallisen edistyksen asiaa. Porvarillisen maailmankatsomuksen jokapäiväinen muoto perustuu porvarillisen ideologian spontaanin uusiutumisen objektiivisiin ajatusmuotoihin. Ideologikritiikin tehtävänä on osoittaa porvarillisten ajatusmuotojen välittyminen tieteesseen. Tämä ei tapahdu pelkästään maailmankatsomuksellisenä kritiikkina, vaan edellyttää myös marxismin edelleenkehittämistä, porvarillisen tieteen synnyn ja kehityksen kriittistä arviointia ja ylittämistä.

Porvarillisia ajatusmuotoja luonnehtii tieteen ja politiikan ristiriita. Tiede 'neutraalina', objektiivisena ajatusmuotona ei voi sitoutua politiikkaan, välittömästi ilmaistuihin luokkaintresseihin, joiden perustaa ei pysty selittämään ja joihin sitoutuessaan se menettäisi näennäisen 'neutraalisuutensa'. Marxismi kokonaisyhteiskunnallisen historiallisen yhteyden tiedos-

vistyksen puolesta. Tätä kamppailua käydään ja kehitetään jatkuvasti useilla tasoilla. Voidakseen ymmärtää eri tasoilla tapahtuvan taistelun kehityksen logiikan ja tehtävät SOL:n on kyettävä kehittämään jatkuvasti teoreettista näkemystään koulutuksesta ja tieteele kapitalistisessa yhteiskunnassa. Vallankumouksellinen näkökulma edellyttää juuri asioiden kokonaisyhteyden oikeaa arviointia. Korkeakoulutaistelun strategia voi syntyä vain teoreettisen työn ja poliittisen kamppailun yhdistämisen tuloksena. Edellytyksiä ja aineksia tämän strategian rakentamiseen on. Keskeisiä kysymyksiä ovat koulutuksen sisällöstä, demokradiasta ja autonomiasta, tieteen yhteiskunnallisesta käytöstä ja edistysellisestä ammattikäytännöstä käytävä kamppailu. Erityisen oleellista on se, että SOL pystyy yktemään oman toimintansa opiskelijoiden elämäntätöön, liittämään kriittisen ja vallankumouksellisen toiminnan itse opiskeluun.

14. Korkeakouluinstituution ja tieteen autonomian ja demokradiainnoin vaatimukset liittyvät läheisesti toisiinsa. Korkeakoululaitoksen kehityksen lähtökohtana tulee olla näiden laitosten luonne tieteilisinä yhteisöinä. Porvarillisen valtion tiedepoliittikka pyrkii rajoittamaan korkeakoulujen autonomiaa ja alistamaan niiden kehityksen pääoman arvonlisäyksen sanelmiin cthoihin. Korkeakoulujen autonomiaa rajoittaa myös niiden välitön sitominen - tilaustutkimuksen, lahjoitusprosessuuriin ym. muotojen kautta - pääoman intresseille. Mitä pidemmälle tämä sitominen menee, sitä välttämättömämmäksi tulee korkeakouluyhteisön sisäisen demokradian kaventaminen. Korkeakouluyhteisö päättää yhä vähemmän omista asioistaan. Korkeakoulun autonomian puolustaminen ei näin ollen merkitse tieteen ja käytännön, korkeakoulun ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen kieltämistä. Päinvastoin kyse on uuden sisällön antamisesta tälle vuorovaikutukselle, korkeakoulun irrottamisesta pääoman sidonnaisuudesta. Autonomian lisäksi tämä edellyttää korkeakoulun sisäistä demokradia ja tietoista suuntautumista tieteen demokraattiseen käyttöön ja edistyselliseen ammattikäytännöön.

Korkeakoulujen demokraattisesta kehittämisestä käytävä kamppailu on tiiviissä yhteydessä kokonaisyhteiskunnallisen demokradian kehitykseen. Porvariston ja pääoman vaikutuksen torjuminen korkeakouluilla edellyttää viimekädessä myös koko yhteiskun-

tavana voi ylittää tämän ristiriidan. Sille tulee mahdolliseksi tietoinen asettuminen yhteiskunnallisen muutoksen voimien rintamaan.

Ideologisen luokkataistelun kärjistyminen nostaa esiin myös tieteele vihamielisiä irrationalistisia maailmankatsomuksellisia aineksia, anti-kommunismia ja neuvostovastaisuutta. Näiden kaikkien taantumuksellimpien ideologioiden vastaisessa kamppailussa on koottava yhteen laajaa marxilaiset ja porvarilliset humanismin traditiot yhteen kokoavaa rintamaa.

15. Tieteen demokraattisen käytön kehittämisen lähtökohtana tulee olla sen irrottaminen pääoman arvonlisäyksen intressin palvelemisesta ja sen suuntaaminen palvelemaan työtekevien tarpeita. Täten tutkimuksen ja tieteen yhteiskunnallisen käytön demokraattinen kehittäminen merkitsee kysymyksen asettamista siitä ketä tutkimus palvelee, tieteen yhteiskunnallisen 'neutraalisuuden' paljastamista, erityistieteiden sosiaaliteknologisen käytön kritiikkiä sekä sellaisen tiedeyhteisön ja yhteiskunnan välisten yhteyksien ja yhteistöiminnan rakentamista, joka toteutuu kansan etuja palvelevien tutkimuskohteiden asettamisena sekä tiedeyhteisön ja ympäröivän yhteiskunnan suorien suhteina ohi valtiollisen sääntelyn. Lähtökohtia tällaiselle suuntautumiselle voisi antaa mm. korkeakoulujen ja ammattiyhdistysliikkeen yhteyksien kehittämisen vastapainona yleistävälle 'tilaustutkimukselle' teollisuuden ehdoilla. Voitaisiin esimerkiksi ajatella vaatimusta ay-liikkeen oikeudesta olla mukana määrittelemässä yritysten tutkimustilausten kohteita ja sisältöä.

nassa tapahtuvaa demokraattista käännettä.

15. Tieteen demokraattisen käytön kehittämisen lähtökohtana tulee olla sen irrottaminen pääoman arvonlisäyksen intressin palvelemisesta ja sen suuntaaminen palvelemaan työtekevien tarpeita. Täten tutkimuksen ja tieteen yhteiskunnallisen käytön demokraattinen kehittäminen merkitsee kysymyksen asettamista siitä ketä tutkimus palvelee, tieteen yhteiskunnallisen 'neutraalisuuden' paljastamista, erityistieteiden sosiaaliteknologisen käytön kritiikkiä sekä sellaisen tiedeyhteisön ja yhteiskunnan välisten yhteyksien ja yhteistöiminnan rakentamista, joka toteutuu kansan etuja palvelevien tutkimuskohteiden asettamisena sekä tiedeyhteisön ja ympäröivän yhteiskunnan suorien suhteina ohi valtiollisen sääntelyn. Lähtökohtia tällaiselle suuntautumiselle voisi antaa mm. korkeakoulujen ja ammattiyhdistysliikkeen yhteyksien kehittämisen vastapainona yleistävälle 'tilaustutkimukselle' teollisuuden ehdoilla. Voitaisiin esimerkiksi ajatella vaatimusta ay-liikkeen oikeudesta olla mukana määrittelemässä yritysten tutkimustilausten kohteita ja sisältöä.

16. Edistyskellisen ammatikäytännön kehittäminen merkitsee työnjaon kapitalistisen muodon sekä koulutuksen kapea-alaisen ammatillistamisen asettamista kyseenalaiseksi puolustamalla aitoa tieteellistä sivistystä, luomalla vaihtoehtoisia opiskelukäytäntöjä ja murtamalla opiskelun, ammatin ja politiikan väliset ristiriidat. Tämä edellyttää opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden sekä ammatissa toimivan sivistyneistön yhteistä toimintaa opiskelun sisällön sekä muotojen kehittämisessä seminaareissa, laitoskokouksissa jne. Erityisen merkityksen tämä kysymys saa ammattiin suuntautuneessa koulutuksessa, jossa edistyskellinen ammatikäytäntö usein liittyy läheisesti vaihtoehtoisen tuotannon ja tekniikan ym. työn kapitalistisen muodon murtamisen kriittisiin pisteisiin.

17. Kysymys opiskelun taloudellisista ja sosiaalisista edellytyksistä saa kasvavan merkityksen tukinnon uudistuksen ja opintotukijärjestelmän kietoutuessa yhä tiiviimmin toisiinsa. Opintotukijärjestelmästä on muodostumassa sosiaalinen leikkuri, joka tiputtaa vähävaraisimmat pois korkeakouluilta. Siksi opiskelijoiden yhteisen liikkeen kehittäminen ja voimistaminen tällä alueella on kiireellinen ja välttämätön tehtävä.

Opiskelijoiden sosiaalisen aseman parantamista vaatii välittömästi myös itse tieteen etu. Opiskelutahdin kiristymisen uhkaa kriittisen ja itsenäisen opiskelun perusta, suuntaa opiskelijoita mahdollisimman nopeaan ja pinnalliseen tutkintojen suorittamiseen.

On tärkeää nähdä, että etutaistelu ei ole vastakkainen opiskelijaliikkeen toiminnan muille muodoille. Kriittinen opiskelu, itsenäinen teoreettinen työ ja konkreettinen toiminta ovat toisiaan edellyttäviä elementtejä. Kriittikki kasvava esiin toiminnasta, toiminta saa suuntansa kriitikkistä. Näin esimerkiksi asuntolakamppailu on parhaimmillaan paitsi toimintaa vuokrankorotuksia vastaan, kokonaan uuteen asumisen muotoon suuntautuvaa kriittistä elämäntäytännön uudelleenarviointia.

Opiskelun edellytyksistä

käytävään kamppailuun kuuluu myös toiminta korkeakoulujen ja tieteen resurssien puolesta. Harjoitettu politiikka on alistanut korkeakoululaitoksen kehittämisen yhä enemmän monopolien välittömille intresseille. Esim. kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimusmäärärahat ovat kasvaneet korkeakoulujen ja Suomen Akatemian kustannuksella.

Taistelu opiskelun ja tieteen edellytyksistä asettaa välittömästi kysymyksen maassamme harjoitetun talous- ja sisäpolitiikan perussuunnasta. Tieteen ja sivistyksen ehtojen turvaaminen edellyttävätkin politiikan suunnan muuttamista, puuttumista monopolien kasvaviin voittoihin, suuropääomalle suunnattavan tuen pienentämistä ja lakkauttamista ja suuntaamista mm. koulutuksen ja tieteen kehittämiseen. Tässä suhteessa koko kansandemokraattisen liikkeen on kyettävä kehittämään politiikkaansa, toimintaansa hallituksessa ja eduskunnassa. Opiskelijoiden ja koko tiede- ja korkeakoulu yhteisön kamppailu opiskelun ja tieteen resurssien puolesta ei ole saanut lainkaan riittävää määrin tukea kansandemokraattiselta liikkeeltä.

18. Toimiessaan itse koulutusjärjestelmän demokraattisen kehittämisen puolesta SOL samalla kokoaa kaikkia edistyskellisiä ja demokraattisia voimia yhteen poliittisen aloitteen ja hegemonian valtaamiseksi korkeakouluilla ja oppilaitoksissa. Tässä suhteessa on tärkeää edistää kaikkia demokraattisia yhteisen järjestäytymisen muotoja opiskelijoiden keskuudessa, lujittaa ainejärjestöjen ja kaikkien välittömästi opiskeluun liittyvien järjestäytymisen ja reaalisen vaikuttamisen muotoja sekä luoda yhteyksiä opiskelijoiden, opettajien ja ammattisa toimivien välillä. Tärkeänä uutena aloitteena tällä alueella voisi toimia aloite kansan- yliopistosta, jonka tavoitteena olisi koota yhteen demokraattista ja kriittistä tutkijakuntaa, opettajia sekä opiskelijoita, kaikkia vasemmistolaisia ja marxilaisia voimia sekä ammattiyhdistysliikkeen vasemmistoa ja uusia yhteiskunnallisia liikkeitä edistämään

yhdessä tieteen demokraattisen yhteiskunnallisen käytön ja edistyskellisen ammatikäytännön pyrkimyksiä sekä toimimaan kriittisen tieteen asemien vahvistamiseksi korkeakoululla sen tulosten välittämiseksi "ympäröivään yhteiskuntaan".

19. Keskeisiä ratkaisuaan odottavia ongelmia SOL:n korkeakoulu- ja oppilaitoskamppailussa ovat mm.:

- keskiasteen työn tehostamisen ja samalla koko koulutusjärjestelmän kehityksen kokonaisvaltainen arviointi. Käytännöllisellä tasolla tämä edellyttää välittömästi yhteistoiminnan tehostamista SDNL:n kanssa. Teoreettisesti on kyse myös tieteellisen ja ammatillisen aineksen keskinäisyyden tarkemmasta analyysistä koulutuksessa. Abstraktista tutkinnon uudistuskriitistä on kyettävä etenemään opinalakohtaiseen kritiikkiin ja tälle perustuvaan vaihtoehtoisen, kriittisen opiskelukäytännön ja opiskeluun vaikuttamisen muotojen rakentamiseen. Erityisen merkitys tässä on oppilaskuntien, ainejärjestöjen, opintosuuntaliittojen ym. toiminnan kehittämisellä, niiden työhön osallistumisella ja SOL:n vastaavan oman organisoitumisen muotojen etsimisellä. Kysymys korkeakoulujen autonomiasta ja demokraattisista. On kyettävä parantamaan yhteistä aloitteellisuutta marxilaisten tutkijoiden ja opettajien kanssa ja luomaan konkreettinen ja yhtenäinen toimintalinja.

5. Vallankumouksellinen SOL

20. Sosialistinen opiskelijaliitto on opiskelijoiden demokraattinen, marxilainen ja vallankumouksellinen joukkojärjestö. Tämä merkitsee sitä, että omassa toiminnassaan SOL pyrkii marxilaisen yhteiskunta-analyysin, sosialistisen tietoisuuden ja opiskelijaliikkeen yhdistämiseen ja sitä, että SOL rakentaa opiskelijaliikkeen ja työväenluokan liittoa. SOL toimii opiskelijoiden demokraattisen ja edistyskellisen liikkeen voimistamiseksi ja kehittämiseksi.

si. Samalla kun SOL näkee näiden liikkeiden itsenäisen merkityksen, se toimii itse niiden kehittämiseksi tietoisiksi oikeiston ja suuropääoman vastaisiksi liikkeiksi. Oman toimintansa merkityksen SOL näkee sosialistisen ja kommunistisen yhteiskunnan puolesta käytävän kamppailun perspektiivistä.

21. SOL on internationalistinen järjestö. Se antaa tuensa kaikelle opiskelijoiden kamppailulle rauhan puolesta. SOL tuo itse esille imperiaalisminvastaisen kamppailun lähtökohdan ja korostaa kaikkien imperiaalisminvastaisen voimien keskinäisen solidaarisuuden merkitystä. Tältä pohjalta SOL antaa myös panoksensa kansainvälisen opiskelijaliikkeen toimintaan ja kehittää suhteitaan veljesjärjestöihinsä.

22. Sosialistisen opiskelijaliiton toiminnan aatteellisen perustana on tieteellinen sosialismi, marxilaisuus. Tältä pohjalta SOL näkee tehtäväkseen tuoda kaikessa edistyskellisessä ja demokraattisessa toiminnassa esiin kapitalismikriittisen näkökulman ja yhteiskunnan sosialistisen uudistamisen perspektiivin. Esim. uudet yhteiskunnalliset liikkeet tematisoivat usein kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitoja tavattoman herkästi näkemättä kuitenkaan metsää puilta. Kapitalismianalyysin ja -kritiikin syventämisen kautta voidaan luoda perustaa näiden liikkeiden taistelun suuntautumiselle tietoisemmin demokraattiseksi ja monopolien vastaiseksi taisteluksi. Marxisin ja liikkeen yhdistämisen vaatimus koskee erityisesti SOL:ia itseään. Ensinnäkin se merkitsee etummaisen marxilaisen teorian omaksumisen vaatimusta, marxilaisuuden, mm. sen klassikkojen Marxin ja Leninin teosten syvällistä ja kriittistä opiskelua. SOL:n on kyettävä välittämään jäsenistölleen marxilaisen teorian ja maailmankuvan perusteet sekä välineet marxismin jatkuvalla, syvemmällä ja kriittiselle omakohtaiselle omaksumiselle. Toiseksi SOL asettaa tavoitteekseen tukea jäsenistönsä kasvua sosialistisiksi intellektuelleiksi. Tämä merkitsee marxismin perusteiden hallinnan ohella vaatimusta

oman ammattikäytännönsä hallinnasta, kykyä edistyskelliseen toimintaan tulevassa ammattitehtävässä sen itsensä tarjoamien mahdollisuuksien kautta. Sosialistinen intellektuelli osallistuu myös vallankumoukselliseen poliittiseen toimintaan kansalaisena. Samalla hän on yleisen ja kansallisen kulttuuriperinnön kantaja ja puolustaja.

23. Vallankumouksellisen opiskelijajärjestönä SOL näkee opiskelijoiden ja kaiken demokraattisen kamppailun merkityksen sosialismin ja kommunismin päämäärän, kapitalismin kumoamisen pyrkimyksen kautta. Tästä perspektiivistä asettuu opiskelijoiden ja työväenluokan luokkaliiton välttämättömyys. Siksi SOL näkee keskeiseksi tehtäväkseen yhteyksien luomisen opiskelijoiden ja ayliikkeen välille sekä työväenluokan puolueen SKP:n ja koko kd-liikkeen kanssa. Opiskelijaliikkeen ja työväenluokan liittoutuminen on välttämättömyys myös opiskelun ja tieteen edellytyksistä käytävän kamppailun kannalta, sillä opiskelijaliike yksinään ei voi muodostua sellaiseksi poliittiseksi voimaksi, joka pystyisi kääntämään harjoitetun politiikan suunnan demokraattiseksi ja monopolienvastaiseksi. Oleellinen luokkaliiton rakentamisen taso liittyy itse opiskeluun ja toimintaan tällä alueella. Taistellessaan opetuksen sisällöstä, kehittäessään marxilaista tieteen- ja opetuksen kritiikkiä, kamppaillessaan oppilaitosten demokraattisen hallinnon ja tieteen demokraattisen käytön sekä edistyskellisten ammattikäytäntöjen puolesta, opiskelijaliike – osana kokonaissivistyneistöä – käy hegemonista taistelua ja luo sille edellytyksiä. Erityisesti panoksen antaminen hegemonisen taistelun alueella luonnehtii vallankumouksellisen opiskelijajärjestön paikkaa sosialismin puolesta käytävässä kamppailussa. Tämä luonnehtii myös SOL:n suhdetta kommunistiseen puolueeseen. SOL toimii SKP:n rinnalla itsenäisenä poliittisena järjestönä, osana koko kansandemokraattista liikettä, taistelussa rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.

SOPOL

SOSIALISTINEN POLITIIKKA

Perustettu 1972

Sos. dem. Nuorison Keskusliiton ja Sos. dem. Opiskelijanuorison Keskusliiton teoreettispoliittinen julkaisu

Seuraatko kriittisen sosialidemokraatin ääntä?

Numeroissa 3/81–3/82 mm. Risto Sänkiaho: Jälkiteollisen sosialidemokratian mahdollisuudet, Sergio Villegas: Latinalaisen Amerikan opiskelijaliike, Kimmo Kiljunen: Suomi ja kansainvälisen työnjaon muutos, Yrja Steniuksen haastattelu: Albert Speer meissä, Risto Kolanen: Mauno Koiviston poliittisen ajattelun muotoutuminen, Osmo Apunen: Kolmanten tasavaltaan?, Pertti Hynysen haastattelu: Marxilaisen sosialidemokratian välitilin päätös, Keskustelu André Gorzin kanssa: Eläköön työttömyys – palkkaa kaikille!, Juha Tolonen: Mietteitä Bernsteinista, Niilo Jääskinen: Biologiset välttämättömyydet ja politiikan mahdollisuus, Jukka Kekkonen: Humanismin avulla uuteen rationalisuuteen. Numerossa 3/81 on teemana opiskelija maailman tila, 4/81 UKTJ ja Suomi sekä 1/82 Koiviston ajattelu ja Koivisto-ilmiö.

SoPo 4/82 marraskuussa sisältää mm. Michael Vester: Mitä porvarille Goethe, sitä työläisille solidaarisuus. Keskustelua työväen kulttuurista, Heikki Paloheimo: Sosialidemokratia, poliittinen kulttuuri ja taloudellinen toiminnan sääntely, Jyrki Iivonen: "Solidaarisuus" Puolan työväenliikkeen historiassa, Jussi Linnamo: Asiantuntija ja puolue sekä Gunnar Gunnarson: Bernstein vielä kerran. – SoPo 1/83 tammikuussa IV Työväen Tiedetapaamisen raporttijulkaisuna, mm. Sakari Hänninen: Mitä ovia valtiollistuminen sulkee työväenliikkeeltä, Antero Mäki: Onko ay-liike 80-luvun kansanliike?, Risto Sänkiaho: Kestääkö puoluevaltio?, Walter Korpi: Työväenliike hyvinvointikapitalismissa sekä Timo Järviskoski ympäristöliikkeestä, Kaj Ilmonen osuustoimintaliikkeestä, Pentti Puoskari puoluevallan kritiikistä jne.

Lehden 10-vuotisjuhla julkaisu Pohjoismainen sosialidemokratia – myytti ja todellisuus myytävänä erillisviikkona marraskuussa. Kirjoittajina Bo Gustafsson ja Seppo Hentilä reformismin läpimurrosta SAP:ssa, Risto Eräsaari Jälkikirjoitus "hyvinvointivaltioon", Ernst Wigforss Sosialismi -sanat ja todellisuus, Jan Lindhagenin haastattelu sosialidemokratian utopioista, Jukka Pekkarinen, Bo Bernhardsson, Risto Kolanen ja Sven E. Olsson.

Irtonumero 10 mk, vuositilaus 35 mk. Ps-tili 1393 13-0.

On aika tilata Soihtu . .

HERRANEN KAISA
KASARMINK. 11 B 18
100 KUO 10

Kuluneen vuoden aikana Soihtu on uudistunut reippaasti: ulkonäön lisäksi lehden tekotapa, sisältö, tyyli painotukset ovat muuttuneet. Viime kevään puoluejulkisuuden teemasta on siirrytty avarammille vesille: säilyttämään puolueettakin laajemmilla näkökulmilla. Ja suunnitelmia on:

1. Uudistaa lehden tekotapaa

Soihdun toimitus on laajentunut, itsenäisiä projekteja on alettu käynnistää. Tampereella on toimintaansa aloitellut oma toimitus. Tämä merkitsee toimituksen monipuolistumista, nuorentumista, työskentelyn säännöllistymistä.

2. Sukeltaa mukaan kansainväliseen keskusteluun

Poliittisen keskustelun rikastuttamiseksi olemme käynnistäneet laajahkon käännösohjelmamme. Tavoitteena on päästä hiljakeen kiinni eurooppalaisen marxilaisen keskustelun ajankohdaisimpiin teemoihin. Tässä numerossa julkaistaan ensimmäinen osa Etienne Balibarin artikkelista "Puoluemuodon kriisi työväenliikkeessä" ja W. F. Haugin "Rakenteellinen hegemonia". Seuraavaksi on vuorossa Frigga Haugin "Miesten tarinat, naisten vapautuminen, sosialismi" ja muita näkökulmia naisliikkeen ja työväenliikkeen suhteisiin. Myös eri maiden kommunististen puolueiden linjojen erittelyä on tarkoitus jatkaa.

3. Kehitellä kansanyliopiston ajatusta

Soihdun tarkoituksena ei kuitenkaan ole viskoa teorioita teorioina, uutta muotia entisen sijaan, ajankohtaisempia profeetto-

ja arvonsa menettäneiden sijaan. Tavoite on vaativa ja selvä: edetä teoreettisen keskustelun kautta *Suomen tilanteen analyysiin*, puhua likaisesta todellisuudestakin eikä vain teorioiden täydellisyydestä. Marxilainen tutkimuksen tulosten ja näkökulmien välittäminen kuolevaisille ymmärrettävässä muodossa on jatkuva tavoitteemme: ilman sitä ei työväenliike saa kurottua umpeen historiallista jälkeenjääneisyyttään, ilman sitä ei marxilainen tutkimuskaan saa todellista poliittista merkitystä. Kansanyliopiston tavoitteeseen liittyy olennaisesti ja erottamattomasti myös keskustelun rakentaminen yhteiskunnallisten liikkeiden suuntaan.

Numerossa 6/82 mm.

- Etienne Balibar: Puoluemuodon kriisi työväenliikkeessä II
- Frigga Haug: Miesten tarinat, naisten vapautuminen, sosialismi
- Keskustelua marxismista, Neuvostoliitosta, narsismista ja ihmissuhteiden mahdollisuudesta.

On aika tilata . . .

On aika varmistaa, että saat lehden kotiisi ensi vuodeksi. Jokainen tilaus helpottaa lehden pitkäjänteistä suunnittelua. Jos kohta jotkut jutut ovatkin aivan naurettavia, voidaan täysin samaa sanoa tilaushinnastakin. Reilu peli? Anna Väyrysen ja Toiviaisen nukkua yön yli - tilaa lehti jo tänään. Huomenna voisit muuttaa jo mielesi.

TOIMITUS: Matti Aho, Keijo Ahola, Matti Hyvärinen, Pertti Rovamo (vast.), Martin Scheinin, Jussi Silvonon

TOIMITUSNEUVOSTO: Erik Arnkil, Susanna Dahlgren, Mervi Gustafsson, Lauri Hokkanen, Matti Hokkanen, Eero Hovi, Tapani Hietaniemi, Kati Juva, Reijo Kalmakurki, Kari Kantasalmi, Antti Karvonen, Kimmo Kevätsalo, Reijo Käkelä, Tuomo Lankila, Juhani Lehto, Leevi Lehto, Jorma Lindfors, Harri Manner, Pertti Multanen, Vesa Oittinen, Anu Partanen, Juha Partanen, Juhani Ruotsalo, Aino Saarinen, Risto Suikkanen, Christoffer Tigerstedt, Kaarlo Tuori.

TOIMITUS JA KONTTORI

3. linja 7 B 37, 00530 Helsinki 53. Puh. (90) 736112

TILAUSHINNAT

Vuosikerta 1983 (6 numeroa)

- kotimaahan 65,-
- pohjoismaihin 80,-
- tukitilaukset 150,-

Tilaukset ps-tilille 762 69-4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soihdun tilaus".

OSOITTEENMUUTOKSEN pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä.